

BARCSAY ÁBRAHÁM – ORCZY LŐRINC

***Két jó barát között való
levelezésből szedett versek***

BUDAPEST

**Készült
a budapesti Táncsics Mihály Gimnázium
és a békéscsabai Tevan Andor Gimnázium,
Nyomdaipari Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola együttműködésével,
a Fővárosi Önkormányzati Polgármesteri Hivatal
és a XII. kerületi Önkormányzati Polgármesteri Hivatal
támogatásával.**

**Szerkesztette:
dr. Marton Jenőné
Kovács Andrásné
Simor András**

**A címlapot tervezte:
Bálványos Huba**

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

ELŐSZÓ

Kazinczy írja Cserey Farkasnak: „Orczynak és Barcsaynak verseit újra átdolgozni nem lehet; elég érdek lesz, ha azokat (mert Barcsaynak verseit az Orczyé nélkül nem lehet kiadni, sok levele válasz lévén az Orczyéra és az Orczy nélkül nem érthetik), elég érdek lesz, mondom, *hasystematicus rendbe* hozod, holmi homályt felvilágosítasz...”

Kazinczy a Révai Miklós kiadásában 1789-ben megjelent *Két nagyságos elme költeményes szüleményei* című könyvről levelez Csereyvel, amelynek legnagyobb részét a két jó barát verses levelezése teszi. „Kár, hogy a levelek nincsenek jól rendezve, amint egymásra felelnek; így az olvasó, ki sorba megy rajtok, néhol meg sem értheti” – írja Arany 1863-ban, Orczy Lőrincről készült írói arcképében.

Ezt a rendezést végeztük el, jó kétszáz évvel az eredeti művek első, és Orczy esetében mindmáig utolsó önálló megjelenése után.

A legszálásabb testőr, „a legszebb kék szemmel s szöghajjal” megáldott „elegáns poéta”, Barcsay Ábrahám, az igazi nagyúr, vadászó, udvarló, versíró, Lipót királyt egyik levelében „vén szakácsnak” nevező és ezért börtönbüntetést is szenvedő báró „egyetlen szórakozását a barátaival való levelezésben találta”. Leginkább az agg „örsi nyirettyüs”-sel, a „kis kopasz ember”-rel, Orczy Lőrinc báróval való levelezésében, akiről Bessenyei György a következőket jegyezte fel éppen Barcsayhoz írott egyik levelében: „Meddig kell még barátom, gén. B. Orczy után lopakodnunk, hogy elrejtett munkáit kezéből kilophassuk s nyomtatás alá adhassuk?”

A hazai felvilágosodás két eredeti tehetségű költőjével mostohán bánt az utókor. Igaz, Barcsay versei megjelentek 1933-ban a *Magyar Irodalmi Ritkaságok* Vajthó László szerkesztette sorozatában, ám verses levelei Orczyé nélkül, tehát Kazinczyt és Aranyt idézve, rendezetlenül és csak félig érthető formában, amin a filológusok számára ugyan segített a kiadást kísérő alapos jegyzetanyag, az olvasó viszont hiányos versélményben részesült. Orczy még rosszabbul járt, őt ki sem adták, az irodalomtörténet betuszkolta a „nemesi ellenállás konzervatív költője” címkéjű skatulyába, és ott is maradt szinte napjainkig. Hiába írta le róla Arany János, hogy „ötleiteiben sok genialitás van”, és hogy ő „comico-satiricus költőink apja”, a skatulyakészítők – Pintér Jenőtől Waldapfel Józsefig – nem törődtek Arany megállapításaival.

Szerencsére azonban költészetünkkel nemcsak a szaktudósok foglalkoznak. Weöres Sándor a *Három veréb hat szemmel* összeállítása közben görcsösen vesződött azzal, hogy Orczy Lőrincet, „ezt a nem mutatós, de igen nagy költőt méltóképpen jellemezze.” Károly Amy tanulmány-vázlatában „ellentétektől szaggatott modern személyiség”-nek, „fájvirág”-nak, „félkezű virtuóz”-nak nevezi.

Kötetünk az egymással levelező két jó barátot mutatja be, ezért választottuk kiadványunk címéül a *Két nagyságos elme költeményes szüleményei* belső címét: *Két jó*

barát között való levelezésből szedett versek.

Petőfi és Arany barátságát előlegző módon ihleti egymást versírásra Barcsay Ábrahám és Orczy Lőrinc. Idézzük:

Orczy:

*Társ! néked a Múzsák szüntelen csevegnek,
Akárhová fordulsz, veled járnak, kelnek,
Most víg, most szomorú nótát énekelnek,
Gyönyörű koszorút játszódva készítenek.*

*Mondd meg, hogy győzheti elméd vándorlását,
Naptól a hold alá sebes csavargását,
Nem unta-e még meg képek mázolását,
Mely szűz támogatja kezéd rajzolását?*

(Társa verseit dicséri)

Barcsay:

*Társ! újra gerjeszted pislogó tüzeimet,
Verseiddel bírod egészen szívemet,
Azért lúd tollához eresztem kezemet,
Hagyd, fesse előtted vándorló eszemet.*

*Jól mondod, hogy nékem a Múzsák csevegnek,
De korántsem azért, hogy talán szeretnek,
Hanem mivel mint vak szeretőt vezetnek,
S néha botlásomon magok is nevetnek.*

(Válasz)

Barcsay például azt kéri Orczytól, írja meg neki, „hol van, s hol bujdosik” a „Szabadság! lelke urasága”, s kérésére az örsi kis kopasz ember egy 326 négy soros szakaszból álló költeménnyel válaszol, a *Futó gondolat a Szabadságról* cíművel, amelynek kiindulópontja: „Ember sorsa rabság”, és huszonkét évvel Csokonai előtt írja le benne: „Az *enyém, a tiedszült* mindjárt versengést...”. Máskor Barcsay „hadi ember”-ként küld verses levelet barátjának, és Orczy jó tanácsokkal felel, hogyan őrizze hidegtől, melegtől katonáit, fanyar és bölcs humorral, amelyben Arany szatirikus költészetünk első jelentkezését fedezi fel. Leíró költészetük legszebb sorai, akárcsak Bessenyei tájleírásai a *Toldit* előlegezik. Arany tudta ezt: „Nyelv és szellem magyar zamatú, elannyira, hogy ma népiesnek látszanék. Ami hosszadalmasság, kivált tanító verseiben előfordul, az inkább a kornak s a négyes rím nyügének tulajdonítható, melyet ő kezdte megtörni először. Méltó mindenesetre, hogy a mai költő-ivadék őt se hagyja ki tanulmányaiból...”. Szerb Antal még arra figyelmeztetett, hogy „a lovasgenerális férfias alakja mögött feltűnik Rousseau nagy árnyéka és a század nagy vágya lefelé, vissza, a földhöz, a mélységekbe”, ám aztán jött a skatulya a saját lelkiismerete megnyugtató céljából parasztjaival rokonszenvező Orczy Lőrincről, figyelmen kívül hagyva magukat a verseket: „Az is csoda nálam, hogy a nagyurakban /kevésb jót találok, mint rongyos pórokban.”

Tegyünk hozzá mégvalamit: képalkotásuk modernségét. Ilyennek látja például Orczy a szolgálatát bevégző katonát:

*Megtér a strázsáról: fenyőfa Dunára
Ledül; csak susogva átkot mond sorsára...*

(Futó gondolat a Szabadságról)

Az aludni zuhanó katona és a Dunára ledülő fenyőfa közti hasonlítás huszadik századi költői képekre emlékeztető szűkszavúsága, ne féljünk az Arany-használta szótól: költői zsenialitás.

Bizonyosok vagyunk hát, hogy jó szolgálatot teszünk költészetünknek, amikor a Táncsics-sorozat 9. füzetében „systematikus rendbe hozva” közzé tesszük ezeket a több mint két évszázada írt verseket, amelyeknek a fele utoljára 1789-ben, a nagy francia forradalom évében jelent meg Pozsony városában, a magyar nyelvtudomány egyik legnagyobb alakjának jóvoltából.

Simor András

Barcsay Ábrahám

HÍVSÁG LÁTÁSAKOR GERJEDETT JÁMBOR ÉRZÉS

Megromlott világnak szennyes szugoljában
Mit keres bölcs Múzsád Macsák udvarában?
Mely idegen vendég hívság hajlékában
Egy kis kopasz ember kurta dolmánykában.

Látom, hogy vánszorog bástyáról bástyára,
Vélvén, hogy majd talál igaz barátjára,
Könyves szemmel tekint község csoportjára,
Míg jut végre Sziget-Kertnek kapujára.

Itt, hol a mesterség természet kezéből,
Mint régen vad Tibur setét erdejéből,
Nagy fákat kivéven fagyos gyökeréből
Tündéerkertet csinált Duna ligetéből.

Eltelik itt a szem, szív marad függőben,
Ezer tárgyat szemlél árnyékos erdőben,
Kik, mint a pillangók virágos mezőben,
Repdesnek, vagy fecskék kékes levegőben.

Ide siet Phryné, kiszáll szekereből,
Főasszony, kitetszik kendőzött színéből,
Szentelen bujaság csillámlik szeméből,

Mit kíván, ítéld lankadt lépéséből.

Ültetett útnak híves árnyékában
Sétál egy ideig község csoportjában,
Végre szűk ösvénykén esmért barlangjában
Eltűnván, odadúl, Leander karjában.

Hagyjuk ott, és menjünk titkos ösvényekre,
Hol Cupido lest áll ártatlan szívekre,
Elsőbb arany béklót ver ifjú kezekre,
S végre kínos láncot vet szegény fejekre.

Üljünk egy szegletbe zöld borostyán mellé,
Nézzük, hogy sietnek szüzek e tőr felé,
Hogy viszi dajkája, ki Phillist neveié,
Most már kerítője, s vesztegeti elé.

Ámor myrthus alatt egy rút vén banyával,
Hogy lappang meghódult ifiak hadával,
Hogy lődöz szívekre kegyetlen nyilával,
S hogy veszteget mindent hívság fulánkjával.

Ülj le, de ne keresd itt Cátót, Senecát,
Ne kívánd te látni itt szűz Lucretiát,
Keresd csak Lucullust, köszönts ASPASIÁT,
Kik szokták jelentni birodalmok fogytát.

Így dőlt Corinth, Athén, Róma nagyságával,
Így küszködik Páris hívság kórságával,
Így vész híres London nagy gazdaságával,
Így enyészik Bécs is Szent István-tornyával.

Pozson nevekedik, Buda roppant léssen,
Belgrád, még úgy lehet, király-széket vészen,
De ha egyszer oda bús kincs-fészket téssen,
Ott is lesz romlottság, kit rabság vár készen.

Ilyen fő végzése Alpha s Omégának,
Ki tudja titkait természet Urának,
Újszülöttek s holtak, ó! bár szólhatnának,
Egyaránt adóznak örök hatalmának.

Elég, ha születtem, hogy már meghalhassak,
Elég, hogy meghaljak, hogy feltámadhassak,
Életről-halálra így vándorolhassak,
S nagy Teremtőm tagja mindég maradhassak.

Szűnjetek, halandók! hitek szerzésében,
Szűnjetek titkoknak mély keresésében,
Nyugodjatok inkább természet ölében,
Mert bár éltek és haltok, ő tart kebelében.

A fa, ki most dőlt le gyenge csemetével,
Mely nem rég kele ki vékony tetejével,
A tűzok, kit sólyom hasíta mellyével,
A víg fülemüle epedt gerlicével;

A cethal, ki döglött habok mélységében,
A pisztráng, mely úszik sebes Inn vizében,
A bárány, kit juhász melegít ölében,
Oroszlány, kit vadász elejtett törében;

Vadkecske, ki szökdös magas kősziklákon,
A béka, mely megfúlt száradt pocsolyákon,
A bika, ki bömböl zanócos pusztákon,
Kis légy, ki megfagyott sepreten rámacon;

Király, ki most sírban szállott trónusából,
Koldús, ki kenyérért kiált furuglyából,
Kis csecsemő, ki sír szoros pólyájából,
Agg, ki földbe vágyik kínos nyoszolából;

Törpe gunyhó, melyet szegény most építe,
Erős vár, kit Vauban bástyákkal keríte,
Oltárok, zsámolyokéit kincs fényesíte,
Egyszóval, valamit természet készíte:

Egyaránt változik formából formában,
Van-e föld, levegő, víz s tűz hatalmában,
Kinek élet lakik örök csatájában,
De nincsen semmiség ezek munkájában.

Semmiség! tűnjél el érthetlen voltoddal,
Bölcs előtt nem találsz helyet hatalmaddal,
Plátó rég elűzött üres árnyékoddal,
Nincs helyed soholt is ijesztő álmoddal.

Bár majd midőn egyszer fagylalt tetemeim,
Hideg földbe szállnak érzékenyégeim,
Nem élek közietek; de minden részeim
E világban lesznek, hol vágynak eleim.

Akkor kigőzölvén vékony párácskában,
Jutván láthatatlan testek csoportjában,
Megyek esméretlen világok számában,
Nem lankadok, csak itt, földünk határában.

Akkor e sárdarab, melyet kedveltetek,
Nem leszen, Barátim! ekképen köztetek,
Hanem sok formában repdesvén veletek,
Füven, fán, virágon leszen elöttetek.

Így mikor egy porszem, ki szelek szárnyain
Messze ragadtatott tengerek partjain,
S fagyos fellegek közt éjtszak havasain,
Végre leszáll, s nyugszik Hybla virágain.

Így támad hívságos váras omlásából
Kis gunyhó, kit gazda font gyenge fűzfából,
Így léssen Orczynak örsi lakásából
Szép templom, mely épült Múzsák malasztjából.

Így múlik el Phryné bujaság kertjével,
Halálos cupressus gyászos seregével,
Bénövi vad fáknak sűrű gyökerével,
Így hanyatlik Bécs is veszett erkölcsével.

Így – de már elhagyom hosszas verseimet,
Szabad szókbán küldöm többi rendeimet.

Orczy Lőrinc

TOKAJBAN VALÓ ÉRKEZÉS TÉLEN

Hol régenten Bacchus jövéen Indiából,
Megszállott nyugodni fárasztó útjából,—
Hol halálos sebet mérges parittyából
Veve, s visszatére Vénus hagyásából,

Ott vagyok, s képzelem a szőlős dombokat,
Tokaj hegye körül felkelő ormokat,
Most a szomorú tél befedte azokat,
S rejti szemeimtől víg ábrázatjokat.

Nyugszik a természet, jég fedez vizeket,
Hó fehérségével bélepett réteket,
Zúz és fonnyasztó dér borít ligeteket,
Homályos köd fekszi a szép vidékeket.

Vetem szemeimet csavargó Tiszára,
Büdös Bodrog vize lassú patakjára,
Hányom az elmémet tekergő útjára,
Gondolattal megyek ezeknek partjára.

Már mély örvényekben fekvő bálványokat
Láncokon strófolom, s húzom az ágakat,
Szigonyokkal tolom az akadályokat,
Itt nyitok, itt töltök iszapos fokokat.

Nagy dolog! ily kicsiny embernek vállára

Ki rakott ily terhet? nem fér a hátára:
Átkot mondok Huszti bölcs projektumára,
Magamban ítélem algíri gályára.

Boldog Isten! minek e munkás fáradság?
Megfonnyad emiatt sok ezer parasztság;
Bátor hajózásból jöhet sok gazdagság,
Úgy tartom, nem ebben áll igaz boldogság.

Megengedem, anglus száll Tokaj tájára,
Az édes italból felrak gályájára,
De ő majd csipkét hoz asszonyink búbjára,
Drága árt fog vetni csecsés portékára.

Mitőlünk elviszi a haszonra valót,
Sok encsenbencsével csalja a pazarlót,
Utóbb majd jobbágyunk megveti a sarlót,
Hajós lesz, s nem fogja megjárni a tarlót.

Itt vagyunk közöttünk a nagy vetekedés,
Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés,
Mivel ebből jöhet erkölcs-vetemedés,
Mit mondasz, mire megy az ily vetelkedés?

Zemplin, Bereg, Ungvár, Szabolcs-vármegyében
Van pénz, van eledel, van bor a pincében,
Mi kell több? mért vesse életét kétségben
A magyar, hogy több pénz jöjjön erszényében?

Ha kicsiny határban szívét szoríthatta,
Magában a nagyra vágyódást fojthatta,
Kincsszerzéstől józan elméjét elvonta,
Vélem, boldog sorsát ily magyar megfogta.

AZON ÚTAZÁSRÓL

A munkás hangyácska téli viskójában
Bévonódott immár, s nyugszik zsombikjában;
Engem pedig balsors, sok malmok kárára,
Kerget sebességgel Homonna tájára.
Ung, Bodrog, Latorca, Laboré és Hanajna,
Szamos, Tisza, Körös, a Maros és Kraszna
Tőlem várják, hogy lesz ezután folyások,
S merre engedtetik széjjel bujdosások.

UGYANAZON ÚT ÁZÁSÁBAN

GERJEDETT ÉRZÉS

Mint hajdant Columbus Christof sajkájával
Cirkálván a tengert, mérte csáklyájával,
Végre új világra, új népre akadott,
Kiknél fáradságos munkától nyugodott,

Úgy én is jó remény fejében hajómat
Eloldám, bocsátám szélnek vitorlámat,
Bízzván, olyan partnál vetem vasmacskámat,
Hol megjutalmazták kétséges munkámat.

Nincsen aranygyapjú Tiszának mentében,
Amilyen tartatott Colchos szigetében,
Helena sincs talám Munkács vidékében,
Ki tüzet gerjessen vén hajós mellyében.

Nem keresek üstöt, aranyt s drága követ,
Úgy tartom, gyöngy nélkül a világ ellehet,
A kincs, a gazdagság sok embert elveszthet,
Más az, ami után nemes szív eredhet.

Tehát csak Aenaeást követem útjában,
Hajózok eláradt vizeknek folytában,
Didót nem keresem özvegy hajlékában,
Calypsót kerülöm mohos barlangjában.

Fel, vagy alá úszók zavaros habokon,
Sebes patakokon, vagy nádas lápókon,
Rólad emlékezem fűzfa furuglyákon,
Neved írva vagyon homokos partokon.

Barcsay Ábrahám

BARCSAY BÁRÓ ORCZYNAK, MIDŐN A VIZEK FOLYÁSÁNAK EGYENGETÉSÉRE RENDELTETETT VOLT

*O! Cives,cives, quaerenda pecunia primurn est, Et virtus post.
(Horac)*

Midőn havas Kárpát jeges fellegein
A tél szállván lakik Tokajnak hegyein,
Szakállas Neptunus nedves udvarában
Nevetik, mi forog magyarok agyában:

Hogy az esméretlen sáros patakokat
 Hajóssá akarják tenni nagy lápokat.
 Csudát írsz, Barátom, Bodrognak partjáról,
 Hol tanácsot tartál vizek folyásáról.
 Soha tehén-fejű Gangesnek habjait
 Ennyire nem vitték Nílusnak gátjait.
 Soha sebes Tigris, Eufrát társával,
 Ennyi gonddal nem folyt perzsák hajójával,
 Soha Pactolusnak sárga fővényeit
 Így nem vizsgáltatták aranyos vizeit:
 Mint ti бүdös Bodrog s Tisza csavargását,
 Homályos kezdetét, hasonló folyását.
 Jószívű polgárok ugyan elmélkednek,
 De az igaz céltől mely hamar elesnek.
 Így van; mert gazdagság van csak becsületben,
 És csak kincsre vágyunk e rövid életben.
 Eredj odvas fáddal, szántsad a vizeket,
 Baharim partjain halássz szép gyöngyöket;
 Pégu bányáiban áss drága köveket,
 Szedj ízlést ingerlő illatos füveket,
 Radd meg hajócskádat, térj vissza honyodban,
 Megládd, hogy mirigyet hoztál városodban.
 Mely sok portéka van Korinthus révében,
 Melyre nincs szükségem! mond Sokrát szívében.
 A Görög igazat szólott; de társai
 Érzékenységeknek levének rabjai...
 Lássátok! Majd én is Hátszeg vidékéről,
 A zuhogó Sztrigynek golocás vizéről,
 Megrakván sajkámat szilvapálinkával.
 Szedgednél felváltom Mokkának habjával.
 Asztrakán tájáról vészem kosaimat,
 Vélek berregtetem borzas juhaimat.
 Bassorai basa táltos méneséből
 Mag-lovat hozatok Szelek mezejéből,
 Rontó fejszét küldök бүkkes erdeimre,
 Tölgy helyett ültetek eprest hegyeimre.
 Drága hernyóimnak házakat készítek,
 Selyemnyalábimnak csüreket építek.
 Alma, dió, körtvély, mogyoró, gesztenye,
 Ez csak medve, majom, sertés eledele;
 Cócós, fige, narancs töltse kertjeimet,
 Rozs helyett bors s sáfrány lepje mezeimet.
 Mit használnak nékem számtalan rajaim,
 Ha nincsenek közel mézt adó nádjaim?
 Kegyetlen természet, miktől fosztottál meg!
 De bosszúdra lészek —————
 Selyembe takarom gyenge tetemimet,
 Számtalanná teszem kényes ízlésimet,
 S sokkal kedvesebbé a levegő-eget,
 Fűszerszámmal üzvéen a бүdös felleget;
 Ott, hol múlatok, lész hívságok gyűlése...

Orczy Lőrinc

KERESKEDÉSI GONDOLAT

Hátrahagyád tehát Gibraltár szorosát?
Megnézted, vizsgáltad Indostán lakosát?
Hajódat kihúztad Nílusnak partjára?
Jutái szerencsésen persák országára?
Megrakád gályádat szerecsendióval,
Kakáo, fenili, opó balzsamjával?
S Hátszeg lakosának idegen mívedet
Béküldéd, elvégzéd kereskedéseket?
Örülök, megtértél messze tartományról,
Hol semmit sem tudnak magyarok bajáról,
És már fővárasnak pillangós nagyait
Vizsgálod, mint osztják szerencse javait.
Jól jártál, nyugodj meg trónus árnyékában,
Szedj fel te is gazdag asztal morzsájában,
Hagyj hátra vitézlő társakat tisztségben,
Ragaszkodj szemcse forgó kerekében.

Barcsay Ábrahám

EGY HADI EMBER JÓ BARÁTJÁNAK

Nem tudom, Mecenas! Kilenc Szüzek közül
Kik táncokat járnak a Parnassus körül,
Midőn fáradt testem munkában majd eldül,
Melyik jelenik meg nékem onnan felül.

Nem tudom, én kinek köszönjem kedvemet,
Hogy a harcokról elfordítván elmémet,
És sugallásával élesztvén lelkemet,
Fűzött szókban küldöm hozzád leveletem.

Miolta császárnak napszámosa lettem,
És fényes sisakját homlokomra tettem,
Attól, amit régen oly nagyon szerettem,
A vers-csinálástól kedvem elvesztettem.

Esméretlen nékem a szóknak mértéke,
Nincs itt a gyönyörű Múzsáknak rejteke,
Nem látszik e tájon Murány s Örs mellyéke:
Hanem a szomorú tábornak környéke.

Rettentő munkákra készítnek bennünket,
Most megkeményítik egészlen testünket,
Hogy könnyen hordozván vasas-tekenyőnket,
Majd messze vihessük hírünket-nevünket.

Róma katonái így nem gyakoroltak,
Mikor száz nemzetet erővel hódoltak,
Sem mikor bolondúl kétfelé pártultak,
S önnön-rabságokért dühösen harcoltak.

A szép hajnal alig rubintos ágyából
Kél fel mosolyogva szerelmes álmából,
S csak annyit részesül napnak sugárából,
Hogy szőke fürtöket fodorhat hajából:

Midőn már énnékem egy trombitaszóra
Mint erős bajnoknak kell ugranom lóra,
S egyaránt ügetvén ugarról tallóra
Csakhamar érkezmem Nyitráról Jatóra.

Mikor habos lovam ott megállapodik,
Elmém gondolkozni ugyan iparkodik,
De testemben lelkem hasztalan hánykódik,
Mert csak útitársa baján szomorkodik.

Nem jut itt ő szegény olyan magasságra,
Melytől tekinthetne bátran igazságra,
Mert őtet az Isten kemény szolgaságra
Ítélt e földön, míg jut szabadságra.

Szabadság! Szabadság! lelkem urasága
Nyilván nem lesz egyéb, hanem boldogsága,
Midőn elomladoz múlandó rabsága,
Melyből elfogadja mennyeknek országa.

A testi miben áll, hol van, s hol bujdosik,
Könyörgök, Barátom! írd meg, hol lakozik:
Én azt tartom, hogy csak pusztán mulatozik,
Árnyék, higyd el, ami másutt találkozik.

Kérdezd bár Corsica és Lengyelországtól,
Kik sírva búcsúznak még a szabadságtól,
Hogy ki menti majd meg kegyetlen rabságtól,
Ha megvakítattnak fényes jobbágyságtól.

Úgy tetszik, az ember olyan, mint a madár,
Ki csak azért fütyöl kalickában, hogy vár
Egy társat magának, de általa mely kár
Lesz, midőn madarász sok ezeret bézár.

Így van épen a mi dolgunk királyokkal,
Úgy bánnak ők velünk, mint a madarakkal,
Sőt kedv szerint tésznek szépekké toliakkal,
Vagy irtóztatókká körmekkel s orrokkal.

Talám azért vagyon annyi sas címerben:

Nem régen kérdezte egy chinai pogány,
Hogy van, hogy nálatok annyi sas, oroszlány,
Párduc, tigris, sólyom, belénd, bika, sárkány
Vayon címerekben, és oly kevés bárány?

Orczy Lőrinc

MEZEI FOGLALATOSSÁGRÓL, S AZ UTÁN MIBEN GYAKOROLTASSANAK A KATONÁK

Azt véled, Kenyeres! hogy én a szegletben
Gyáva henyélésnek ülven az ölében,
Montesquieut, Popét vezetvén kertemben,
Vélek mulatozok ősz öregségemben.

És mikor te vasas, tekenős sereggel
Szemben szállasz s harcolsz erős ellenséggel,
Nyargalsz jobb szárnyárról balra sietséggel,
Győzedelmes Vitéz, megtérsz nyereséggel;

Én akkor gyümölcsös fáknak árnyékában,
Poros auktoroknak zavart írásában,
Földes boldogságot nyomozván híjában,
A napot elvesztem hívságos munkában.

Nem úgy vagyon dolgom: én is vezérlettem,
Kalászos mezőben zászlóm kiütöttem,
Egy szép kies dombra sátorom felvettem,
A csatázó helyre légiót vezettem.

Itt vagyok táborban nagy izmos tótokkal,
Kis Hont vármegyei kétszáz aratókkal,
Kik jobb munkát tesznek görbe sarlójokkal,
Mint akit te mívelsz tömpe pallosokkal.

Míg te rendben szeded a szőke fürtöket,
Kioldod a bajuszt szorító fékeket,
Addig az én népem döntött sok kévéket,

Két treffenben rakott sűrű keresztet.

Nem gondol ez napnak sütő sugárjával
Háborodott égnek tüzes villámjával,
Közjóra dolgozik izzadt homlokával,
És bőséget terjeszt hasznos munkájával.

Noha tudja, nem nyér sem aranyláncokat,
Keresztet, pántlikát, fényes csillagokat,
Lankadt kézzel rakja a nagy asztagokat,
Kikből táplálhasson király s országokat.

Nem tudom, ki kezdte ezen külömbséget,
S ki adta fegyvernek azt az elsőséget,
Hogy ki azt hordozza, nyerjen dicsőséget,
Ellenben hasznos nép viseljen ínséget.

Küldjük el, ha tetszik, e kérdést Kínában,
Confúc fiainak boldog országában,
Lássuk, a dolgos rend van-e ott homályban,
A herék vagynak-e ott is méltóságban.

Te azonban készíts kétféle festéket,
Ahhoz sűrű borzos, apró ecseteket:
Fehérrel fessed meg a nyakban vetőket,
Feketével pedig nyergi eszközöket.

Jól vigyázz bajszoknak holdforma horgára,
Fülre csüggő hajnak egyenlő fodrára,
Fehér port hintegess kankarikójára,
Tégy fényes kenőcsöt nehéz sarujára.

Kíméld meg népedet a nyári melegtől,
Őrizzed leginkább a sebes szelektől,
Tartóztasd goromba, kemény eledeltől,
Fehérebb színe lesz a híg levesektől.

Engedd meg, katonád lovát vakargassa,
De alomját paraszt hetessel hányassa,
Ő hozza a vizet, ugyanő itassa,
Lábát és serényét, farkát mosogassa.

Megtérvén düljön le gazdának ágyára,
Gazdasszony készítsen addig konyhájára,
Míglen János uram álmot ránt nótára,
Ébredvén ülhessen ásítva lócára.

Kímélje, mint lehet, tagját és ereit,
Csak hűsön csendesen forgassa fegyverit,
Gyengén és kesztyűben takarja tenyerit,
Sétálással töltsé napnak több részeit.

Tanítsd meg népedet sűrögni-forogni,
Hogy kell a mezőben gyalogot gázolni,
Mint kell a szárnyakban sebesen béválni,
Hátráló sereget helyből mozdítani.

Vakmerő ellenség ha bévág rendedben,
Tolódást, ritkulást okoz seregedben,
Mutasd, mi fortély kell ily veszedelemben,
Minő mozdulással zárhatod kerekben.

Oktasd seregedet lovát kormányozni,
Síkon, hegyen, völgyen kantáron hordozni,
Tudjon szoros helyen egyben csoportozni,
Sebes nyargalásban lyukakat foldozni.

Intsed, rád vigyázzon harcnak melegében,
Dandárját ne hagyja nyereség fejében,
Lódult ellenséget ha vészén üzésben,
Meg ne bontakozzon sorjában, rendében.

Nem árt, ha megfogod aztat is próbálni,
Mint kell célt futtában lövéssel találni,
Mivel ti nem tudtok dzsidát hagyigálni,
Lehessen távúiról embert taszigálni.

De minek fárasztlak én ezen leckével,
Hiszem, tele vagyon fejed mindezekkel,
Móric gróf eléggé terhel ilyenekkel
Titeket, s több ilyen gyilkos cikkelyekkel.

Elhagyom a csatát, chamádát veretek,
Már én győzelmes próbát nem tehetek,
Öldöklő sereget nem is vezethetek,
Az új Sándorokkal tábort nem verhetek.

Azért Polybiust már nem is forгатom,
Inkább Virgiliust s Varrót olvasgatom.
Ezek hagyásából földem szántogatom,
A jobb mesterségnek módját tanulgatom.

Hogy mikor hadaink megjönnek Trójából,
Azaz, elpusztított veres Russiából,
Adhassak pogácsát fehér liszt lángjából,
Lovaknak abrakot pajta fiókjából.

FUTÓ GONDOLAT A SZABADSÁGRÓL

Pajtás! azt kérdezted minap leveledben,
Szabadság mi légyen, s lakik mely szegletben:
Bizony nehéz kérdést vétettél élőmben,
Félek és rettegek annak fejtésében.

Szabadság miből áll, nehéz magyarázni,
Sokféle festéssel szokták ezt cifrázni;
Ha igaz értelmét akarjuk megrázni,
Fényesebb népeket földig kell alázni.

Mert akik leginkább benne dicsekedtek,
Azok ezerfontos bilincset viseltek,
Sőt kik Szabadságnak oszlopot emeltek,
Azok is rabszíjon alatta heverték.

Hogy legnagyobb kincse ő az embereknek,
Legdrágább jószága szegény földieknek,
Tudom, mert vágyása van erre mindennek,
Ez ösztönt rejteni nem lehet senkinek.

Magam is nemrégén budai hévvízben
Egy jó fohászkodást elküldték mennyégben,
Nem tudom, felhat-e a hetedik égben,
Ilyformán volt éjtve szívem melegében.

Szabadság! Nagy lelkek első kívánsága!
Országoknak tőled árad méltósága,
Te vagy az élőknek földi boldogsága,
Szarándokságunknak édes orvossága.

Mondd meg, hol rejteztél, vagyon-e országod?
Melyik nemzet között vagyon te oltárod?
Vagyon-e világban valamely hatalmod?
Színes-e, vagy való a te uraságod?

Téged a bölcs, gyáva, a szegény, a gazdag;
Az, akinek mellyén villog fényes csillag,
Azzal, kit övedzett kenderből font madzag,
Kíván, áhít, ölel, király pedig kacag.

Te neved régentén szent vala világban,
Mondják, eredeted van Paradicsomban,
Imádnak susogva most is udvarokban,
Noha már királyok ülnek trónusodban.

Mennyei ajándék! lelke nagy munkáknak!
Egyetlen egy célja nemes vágyódásnak,
Mutasd meg magadat földi bogaraknak,
Szállj le közepében e romlott világnak!

Szinte elvégeztem szép sóhajtásomat,

Szent Gellért hegyénél találám magamat,
Egy kis kopasz ember megüté vállamat,
Ily szókkal bontotta gondolkozásomat:

Szabadság már elmúlt, nem is jön világra,
Volna ő embernek igen nagy kárára,
Mennyben megkötötték ezt erős pórázra,
Eljön csak a végső trombita szavára.

Ember sorsa rabság. Lásd mihelyt születik,
Azonnal pólyákkal összeszorítottatik,
Ezzel szolgálatra korán szoktattatik,
Még a bölcsőjében jobbágnak tétetik.

Az áldott természet szülék alá veti,
Kisdedségben dajka galandon vezeti,
Gyermekkorból kelvén mesterhez rekeszti,
Szorosabb rabságra lassanként készíti.

Ő ugyan küszködik gyarló erejével,
Béklóját háritja lábával, kezével,
Birkózik nyaktörő, zárt kelepcejével,
Végre játszani kezd fojtó zsinegével.

Gondolván kikéi majd oskola porából,
Mostoha anyjának kimegy udvarából,
Szabad életre kap káplár jóvoltából:
Ki csak minap jöve werbungra Budából.

Lerázza hát nyűgét, s íme szabadon jár,
Táncol örömeiben, repdez, mint friss madár,
Kinek kalickáján nyilatkozott a zár,
Nem is jut eszébe, hogy ura lett káplár.

Felér nagy vígsággal Mátyás kövarában,
Mérték szerint béáll az első glídában,
Vezetik palackás, füstös kaszárnyában,
Fogadják dicsőség fiai számában.

Másnap a dandártól vezetik bástyára,
Lenéz kies mezők, szigetek tájára,
Visszavágy elhagyott apja kunyhójára,
Fohászkodást ereszt zsíros kásájára.

Megtér a strázsáról: fenyőfa Dunára
Ledűl; csak susogva átkot mond sorsára,
Látja, hogy a dobos nótát ver órára,
Szüntelen ébreszti új terhes munkára.

De a csere meglett, csak most jön eszére,
Egy úr helyett százat ültetett fejére,

Vigyázz hát, halandó! e kisdéd mesére,
Így ül minden ember a lóról öszvérré.

Ádám fiainak ez a krónikája:
Függni felsőségtől az ő diplomája,
Vadállat az ember, ha nincsen strázsája,
Rugdal, ha hosszúra nyúlik a pányvája.

Nézd, tarolt henyéknek parancsol gvárdián,
A vitézlő rendnek fő hadi kapitán,
Bíró a parasztnak, nemesnek főispán,
Napnyugaton császár, napkeltén a szultán.

Járd meg a világot vizen és szárazon,
Erős a gyengébbet vezeti pórázon,
Nincsen szabad ember e széles világon,
Vasat penget ki-ki e tágos piacon.

Sőt kik zárva tartják mennyet és poklokat,
Kezekben viselik a nyitó kulcsokat,
Szolgák szolgájának nevezik magokat,
Így adják tudunkra alacsonyságokat.

Király is jobbágya országa népének,
Az úr merő rabja lopó cselédének,
A gazda sáfára lusta béresének,
A mester taxása álmos legényének.

Az édeni kertnek szunnyadó strázsáját,
Nyalánkságra vágyó egyetlen mátkáját
Kérdezhetd, hol vették szolgálat igáját,
Meváltják, almával falták fel maszlagát.

Órólok jött rátok valamint király ság,
Úgy tőlök származott szolgálat s jobbágyság
Így akarta eztet a végtelen jóság,
Hogy jobb rendben élne földi atyafiság.

Mert mihelyt emberek társaságban léptek,
E két cikkel felől mindjárt megegyeztek,
Az erősek, bölcsek felsőkké vétettek,
A gyengék, a gyávák alsókká tétettek.

Az arany időket poéták leírták,
Annak dicséretét versekben foglalták,
De hol s meddig tartott, azt meg nem mondhatták,
Emberi nemünket talám csak ámíták.

Kis korig tarthatott az olyan boldogság,
Ahol határ nélkül vala a szabadság,
Mert ha a birtokban nem volt állandóság,

Zúrzavarban sínlett az ilyen társaság.

Az *enyém, atied*, szült mindjárt versengést,
Erre bíró kellett, aki tett végezést,
Bölcs volt, ki először két fél közt egyezést
Tehetett, elnyomván durva vetekedést.

Itt volt hát kezdete a fő hatalomnak,
Kerékben szorított kis birodalomnak,
Kit emberek látván jónak és hasznosnak,
Idő járván tették nagyobbnak s hosszabbnak.

Vad népek esmérvén erőtlenségeket,
Gyorsan összetették közös erejeket,
Egyre háritották bölcs vezérléseket,
Annak által adták védelmezéseket.

És azt bátor elébb nevezték apának,
Idővel királynak, zoffinak, imánnak,
Magokat alája vetek hatalmának,
Szedék gyümölcseit szelíd oltalmának.

Így Cecrops, így Hermes, Saturnus, más többek,
Kik az emberekkel jelesb jót tettek,
Lettek előjárók, chámok, fejedelmek,
Urak vagy vezérek, sőt földi istenek.

Az emberi nemzet ifiúságában
Ezek alatt élt volt tetsző boldogságban,
Jótevő felséget imádván társában,
Igáját örömmel hordozta nyakában.

Innét csodálkozom, hogy te is többekkel,
Napnyugati gazdag, kevély nemzetekkel,
Szabadságot kívánsz öszvetett kezekkel,
Mennyhez fohászkodol a szomszéd népekkel.

Én pedig azt mondom, értsed beszédemet:
Hogyha akarsz élni boldogabb időket,
Kérjed buzgón s gyorsan az Égi Felséget,
Küldjön e világnak jó fejedelmeket.

Nem olyant, mint kiről kincses Toscanában
Egy bolond tirannust öntött modellában: ^[1]
Sem olyat, ki felső volt Siracusában ^[2]
Vagy ki társát tette vasas kalickában. ^[3]

Nem olyat, ki irigy békés szomszédjára,
Kancsal szemmel tekint kincses tárházára,
Vérszopó hadával indul prédájára,
Százezer rabbal tér vissza országára.

Sem olyat, ki leül bársony szőnyegére,
Seraill ablakjából néz tenger szélére,
Nem vár nagy divánnak mentetetésére,
Veres zsinórkát küld basa ebédjére. [4] .....

Mert bátor az egek néha haragjokat
Mutatván népeknek adnak vad Nérókat,
Többször halandóknak szelíd Titusokat
Küldenek, s közölnek hív Trajánusokat.

Akkor sok ezer jó terjed a népekre,
Kincs, gazdagság, öröm folydogál emberre,
Közösült boldogság árad minden rendre,
És jut egész ország tündöklő fényére.

Ezer jó király volt egy rossznak helyében,
Kinek jótévő tűz égett kebelében,
Ki isteni képet viselt személyében,
Fő javát állatván nép szeretetében.

Menj csak keresgélve régi várasakra,
Vesd szemed már eldőlt márvány-darabokra,
Sok jó királyoknak akadsz oszlopokra,
Jótévő felsőknek találsz oltárookra.

Kiknek a föld népe csoportos nagy jókért,
Békeséget hozó szentebb törvényekért,
Vagy életre hasznos szép mesterségekért
Emlékezetére osztott érdemlett bért.

Hasztalan dolgozott azon az irigység,
Jó hírt hogy fedne bé a feledékenység,
Nagy téteményeket követett dicsőség,
Ezt el nem nyomhatta emberi kevélység.

Legszebb adománya mennyei Felségnek,
Mikor hasonlóját küldi nemzeteknek,
Ki csendes maradást szerezvén népének,
Békességben tartja határát földének.

Azért megkívánja s várja halandóktól,
Kérjék, vasvesszejét kímélje hazától,
Kegyelmet áraszson annak trónusától,
Ki hatalmát veszi Mindenhatóságtól.

Nem fogja hátrálni, higyd el, kéréseket,
Az, aki öröktől kormányoz népeket,
S mivel szereti a szelíd nemzeteket,
Ád most is, mint adott, jó fejedelmeket.

Kik alatt boldog lesz a földi társaság,
Kik alatt megszűnik irigység, ravaszság,
Visszajön hozzájok szeretet, barátság,
Örökös lakást vesz nálok az igazság.

Ellenben a népet, kit elbír kevélység,
Kit a támadásra ingerel veszettség,
Kinek közében jön rút egyenetlenség,
Elveszti, s megnyomja baj, szerencsétlenség.

Esmérem halandók fene romlottságát,
Nehezen szenvedik mások uraságát,
S csak azért szeretik élet szabadságát,
Hogy bíró ne feddje zabolátlanságát.

Holott, ha szabadság nem hoz békességet,
A hazának nem ad mindenben bőséget,
Hárítja rendek közt az egyenlőséget,
Nem szülhet állandó, várt gyönyörűséget.

Szabadságot tartom én olyan bálványnak,
Kinek földi népek áldozatot nyújtnak,
Jót tőle s kegyelmet szüntelen koldulnak,
De amit kívánnak, ahhoz nem juthatnak.

Ő ugyan kincseit mutatja világnak,
Javait dicséri legszebb országoknak,
De nyújtja dárdáját vitézlő karoknak,
S neveti, kik érte halomban szállanak.

Valahol még eddig megverette dobját,
Valamely nemzetnek osztogatta zsoldját,
Polgárok vérével festé lobogóját,
Csonka kézzel, lábbal cifrázta oltárát.
Úgy vagyon, halandó! nézd meg a népeket,

Hányd meg napnyugati fényes nemzeteket,
Légy bírójok, ültess elődben ezeket,
Kérdezd fáradságos, véres tetteiket.
Mennyit veszekedett Róma Szabadságért,

Négy betűből álló, hívságos címerért
S.P.Q.R. bizony, annyit soha nem ért,
Hogy százezer ember ontott érette vért. [5]
Sokáig tirannis dülta a rendeket,

Szabadság nevére áldozván népeket,
Házi vérrel festett, vitézlő kezeket,
És rabságra kötött győzedelmeseket.
Nyögve húzta köznép háború igáját,

Kevély Tanács Háznak fizette adóját,
Nemesség azonban rakta garmadáját,
Laurussal cifrázta szabadság oltárát. [6]
Kívól a zsoldosok országokat nyertek, ...

Belül a polgárok földért veszekedtek,
Amit azok a köz tárházban küldöttek,
Itt a nagy sáfárok magoknak gyűjtöttek. [7]
Marius és Sulla nem a Szabadságért .....

Hadakoztak, hanem fő hatalmasságért,
Cicero prédikált a diktátorságért,
Pompejus és Caesar imperátorságért.
Nézd, győzedelmes nép mire ment végtére,

Bárdolatlan nemzet hágott a fejére,
Ki, nem hajtván cifra, hímes törvényére,
Porban szállította, vasat vert kezére. [8]
Brutus gyilkossága Sulla merészségét, ...

Cicero szentsége Clodiusnak mérgét
Nem győzhette, s Róma kívánt békességet
Akkor érte, mikor veszté nemességét.
Cassius mely karddal Caesárt eldöntötte,

Azzal Szabadságnak fejét elütötte.
Rómát amely kézzel rabságtól mentette,
Ugyanazon karral vasláncra kötötte.
Catilinák soha jót nem szereztenek,

Minden nemzeteket bábban kevertének,
Mert orvoslást külön rendeknek tettek,
De a közös jóra nem figyelmeztének.
Róma országoknak lehet a példája,

Mint forog szerencse sebes karikája,
Mint múlik hívságos Szabadság pompája,
Minő nagy zörgéssel roskad palotája.
Törvény nélkül való Szabadság nem tarthat, [9]
.....

Határ nélkül való uraság nem állhat:
Ám az országokat veszélyben boríthat,
Ez pedig népeket tövéből forgathat.
Törvény szükség tehát zabolátlanságnak,

Kötés fennhéjázó vad uralkodásnak:
Ha mód szabaltatik, mint egynek, úgy másnak,
Úgy lehet jó vége boldog országiásnak.
Vizsgáld, ha már tetszik, több nemzet vakságát,

Mint rázzák magokról király méltóságát,
Miképen kerülnek egynek uraságát,
Hogy viselik többi társoknak rabságát.

VELENCE

Dagályos Velence bucentaurusával,
Titkon tanácskozó dózse hatalmával,
A népet ámítja sok vitorlájával,
Kit tíz lárvás Tanács fedez palástjával. ^[10]

Mivel van közelebb képzelt boldogsága?
De sőt mely népnek van nehezebb rabsága?
Egy órában sincsen polgár bátorsága,
Egy árulótól függ vérsége, jószága.

Boldogtalan nép az, kinek álarcában
Tesznek ítéletet setét Tanácsházban,
Pap, hóhér, prókátor ülven tornácában,
Várják, szegény fogoly kinek jut markában.

E gazdag városnak tenger a mátkája,
Úgy ül vizek felett, mint Noé bárkája.
Vasmacsán áll készen sok hadi gályája,
Vigyázza, jön-e már Amurath flottája.

Republicát őrzi félelmes gyanúság,
Titok itt a törvény, titok a szabadság,
Veszedelmes itten az erkölcs, barátság,
Patriciusoktól függ a hatalmasság.

Nobile takarja gyűjtött nyereségét,
A kálmár elrejté háza fényességét,
A tudós titokban tartja bölcsességét,
Még a jobb polgár is fedezi szentségét.

A közrend elégszik ének, muzsikával,
Theatrum, dobzódó helyek pompájával,
Az egyenlőségnek szép titulásával
Táplálván elméjét él boldog sorsával.

ANGLUSOK

Londonban a fejét elütik királynak, ^[11]
Szállást sem engednek királyi magvának,
Nyújtják a koronát csapiáros fiának, ^[12]
Ki a népet tartja csak baromcsordának.

Nagy és kis Tanácsnak szép ott fényessége, ^[13]
De gyanús és ingó azoknak szentsége,

Mert pártos községnek ott lévén mentsége,
Már támadást forral bódult részegsége.

Úgy mondják, itt polgár nem fél királyától,
Jószágát nem rejti ékes fiscusától,
Mivel erős törvény függ csak igazságtól,
A haza kincseit gyűjti Szabadságtól.

Dicséri felette e szép szigeteket,
Hogy arannyal töltik az érdemeseket,
Dicsőséggel viszik jóra az elméket,
Bőven jutalmazták a mesterségeket.

És igazság tartván kezében mértéket,
Szerpenyőben teszi a kapát s csépeket;
Másfelől függesztvén hívságos jeleket,
Fontolja a népet mint fejedelmeket.

De ha beljebb nézed még az anglusokat,
Fontra, lotra veted véghez vitt harcokat,
Megesméred könnyen tébolyodásokat,
Meglátod, mi módon csalják meg magokat.

Királyi vér nálok jut számkivetésben,
Egy elromlott kálmárt uralnak helyében,
Ki parlamentumnak színezett nevében
Kezeit keveri jó polgár vérében.

Kegyetlen szigetek! magok közt versengnek,
De azon mindhárman könnyen megegyeznek,
Morusok, Stuartok közülök menjenek,
Akik parancsolnak, pártosok legyenek.

Cromwell, kevély polgár dühösség lángjával
Felgyújtja hazáját, s játszik hatalmával,
Ámítván köznépet protectorságával,
Törvényt, igazságot tápod a lábával.

Több polgárja is volt e gazdag hazának,
Ki csúf áldozatot tett a Szabadságnak,
Itt, itt volt sok jele a vakbuzgóságnak,
Templom s trónus körül mívelt bosszúságnak.

Itt zendült fel sokszor nemesség eleje,
Kivel megütközött köznépek sepreje,
Véres habokat hányt tengernek teteje,
Mindhárom szigetnek megpirult fövénye.

Sinlő betegsége van olyan hazának,
Hol a jobb törvények csak falon állanak,
Azok tartására népek nem hajúinak,

Szabadsággal úgy, mint rabsággal, játszanak.

Hol Tanács végzését egy polgár bonthatja,
Bírák ítéletét magáról rázhatja,
Bódult pártolásnak ajtaját nyithatja,
Ott hamar dülését az ország várhatja.

Hol ereje nincsen királyi pálcának,
Megvetik végzését szentebb tanácsának,
Tisztességet közrend nem ad bírójának,
Ott fundamentoma bomlik machinának.

Azért e bölcs nemzet látván veszedelmét,
Hazának, törvénynek, jó rendnek sérelmét,
Már most királyának nyomozza kegyelmét,
Régi bálványától megvonta szerelmét.

Látván, Szabadságnak vagyon sok formája,
Sok tarka darabból áll a maskarája,
Országoknak vagy sír, vagy nevet arcája,
Igaz boldogságot elfedez lárvája.

Ez okból bézárta fényes kápolnáját,
Setét szugban tette csonka flautáját,
Gyászos feketével bévonta oltárját,
S neveti, ha köznép koldulja malasztját.

Nagy parlamentumban vitték bé lakatját,
Csillagos mylordok strázsálják ajtaját,
A kis parlamentum nyújtja áldozatját,
Susogva imádja megvetett bálványát.

Nagy titok, de jó mód nép vakítására,
Szabadság színével vezetni javára,
Ki másképp nem akad boldogság útjára,
Csalfasággal kell azt ragadni céljára.

HOLLANDUSOK

Hajózzunk már kijebbe az apróbb fokokra,
Nézzünk a szerencsés tudós hajósokra,
Kik fészket raktanak homokos dombokra,
Honnan elerednek sok tartományokra.

Vegyünk számban, hányszor ontották véreket,
Tizenhét megyére osztván erejeket,
Miképp köték, bonták, adák vett frigyeket,
Mire pazarlották bajjal nyert kincseket.

Látszik, ők egyedül érték el célokat,
S nem héjában tették terhes munkájokat,

Meggyőzvé, elűzvé kevély spanyolokat,
Járomból kihúzták meggömbült nyakokat.

Azt mondják, nincs urok: s elég az embernek;
Birtokában vágnak a törvénytételnek,
Fizetnek bár zsoldot fegyveres herének,
De őket esméri jótévő fejének.

Nassau nemzetségre adtak elsőséget,
Ki helytartó névvel visel fényességet,
De tizenhét megye tart ott felsőséget,
Ez ád, és ez közöl törvényt s erősséget.

Olyformán megforrott jól értett egyesség,
Véghez ment ónálók ama nagy mesterség,
Polgár s polgár között nincsen más külömbség,
Csak az, kit megkíván társas kötelesség.

Itt község nem dühös, elégszik sorsával,
Pör nincs, ujjat nem húz szomszéd szomszédjával,
Bíró keze festve nincs szegény zsírjával,
Számkivetésben ment hóhér strázsájával.

Ők lévén sáfári szép Európának,
Nagy árú mívекkel bőséget táplálnak,
Tőlök függ nagy része a bölcs kálmárságnak,
Nálok nélkül elvesz becse doktorságnak.

A keményebb nádméz, kit Indus timporál,
Aranypor, festőszer, kit Ganges hagyigál,
Gyémánt, rubint, smaragd, kit szerecsen talál,
Azért jön kezünkhöz, mert hollandus sétál.

Nagyok ezek, lehet azt is hozzá tenni,
Hogy itt, kinek-kinek hova tetszik menni,
Lehet a sík vizen bátran eleredni,
Nem kell felsőségnek soha jelenteni.

Érted már, miből áll e nép boldogsága,
Ily határban nyugszik képzelt Szabadsága,
Rajtok is kitetszik sors mostohasága,
Fedél alatt vagyon, elhigyd, jobbágysága.

Mert, ha jó batavus csak cirkál éltében,
Más ég alatt ázik, fázik, s fogy féltében,
Ezerszer hibázik feltett reményében,
Fereteg hajhássza vad nép szigetében.

Véled-e, jó képet tett a Szabadságról?
Mivel eledelét hordja más országról,
Bujdosás bizonyosság nyomorúságáról,

Kincsnek kívánása elvitte céljáról.

Kacsaringót járván így egész éltében,
Négy tél után néha jön csinos fészkeben,
Sok veszély közt élvén csaknem vénségében
Jut gyanús kedvese kívánt kebelében.

Megcirkálván e tér, világ négy részzeit,
Nagy veszedelemmel szedi fel kincseit,
Viszi elébb tovább sok ország míveit,
Rettegve csapdossa más tenger vizeit.

Kérdezhetsd, hát kinek szerzett boldogágot,
Mikor véres kézzel csafart Szabadságot,
Megvallja, szolgáltnak adott mulatságot,
Kik otthon nevetve üznek bujaságot.

Megterhelt hajója javai ámbrával,
Vert aranyrudakkal, Péru fahéjával,
Nyugodalmát hajtja szél árbocfájával,
Kínos életet él sok gazdagságával.

Kis adót fizetett hajdani urának,
Mikor határt vetett kimért vagyonának,
Most adóját adja smirnai bassának,
Ajándékot viszen algir kaliffának.

Remegve keresgél gyöngyöt szerecsennél,
Otthon a zsoldosa nyugszik kéményénél,
Kertben vezetgeti társát bal kezénél,
Ő ázik, más nyugszik jegyese térdénél.

Mely haza kenyeret népének nem adhat,
Hol nép hazájában biztosan nem lakhat,
Földje gyümölcséből garmadát nem rakhat,
Ott csendes maradást egy polgár sem várhat.

Ily hazáért soha nem méltó harcolni,
Hová más bő földről cipót kell hurcolni,
Ki a Szabadságot akarja kóstolni,
Nem kell annak más úr subáját csókolni.

Szabadság gyümölcse békés nyugalom,
Ez lehet csak célja, nincs is más jutalom,
Keserű e nélkül minden birodalom,
Azzal még rabság is tűrhető, gondolom.

RÉGI GÖRÖGORSZÁG S TÖRÖK BIRTOKA

Jer! már felvezetlek nyári napkeletre,
Hol sírván fogsz nézni kies szigetekre,

Kiket az irigy sors vetett kisdedségre,
Mert régen fénylettek, s jutottak ínségre.

Athén, Chio, Rhodos, Sparta törvényével,
Thessalia, Páros, Théba szépségével,
Corinthos tengeri gályák erejével,
Élnek, de bajlódnak rabság kötelével.

Solon, Aristides mely törvényt hoztanak,
Codrus és Lycurgus kiért megholtanak,
Elmúltak, helyekben hassák uralkodnak,
Kik ostracismustól semmit sem tartanak.

Sinór, szablya között mord vezér lábánál,
Szabadság mély gyászban görnyed oszlopánál,
És vitéz népeit, kik víttak Trójánál,
Könyvezi, nem menti, mint hajdan Spartánál.

Így volt, így lesz, így van sorsa országoknak,
Ezek nagy terhektől porba nyomattatnak,
Ezek szerencsétől feljebb tolattatnak,
Egy állapotokban meg nem maradhatnak.

Felejtsük hát tettit nagy Miltiadesnek,
Takarjuk erejét Alcibiadesnek,
Mert bátor köznéppel egy tálból ettenek,
Titkolva tirannist mégis viseltének.

Igyekeztek ugyan oly módot találni,
Sorsok különbségit hogy kell kimustrálni,
Mint lehetne földet közösen munkálni,
És egyenlőségben osztályát strázsálni.

Mély bölcsességekkel sokat iparkodtak,
Delphusi bálványhoz tanácsért szaladtak,
Kétséges válasszal onnét megfordultak,
Hazára állandó törvényt nem hozhattak.

A hatalom ellen amely orvosságot
Találtak, az hozott közökben rabságot,
Ephorok titkoltak alázatosságot,
Areopagusok rejtett méltóságot,

A hét bölcs s ezeknek híres tudománya,
Feslett görögségnek fényes tartománya
Hol vágynak? leverte osmán kapitánya,
Elbírta Mahumed mesés találmánya.

Hagyjuk el, nem vizlek beljebb Ásiában,
Persa, Mogol, China tér tartományában,
Ott egy nép sem vala soha Szabadságban,

Boldogság tartatott szelíd jobbágyságban.

Genevai polgár társas kötésének ^[14]
Híre nincs, nem hisznek itten költésének,
Nem ad fényt születés szultán nemesének,
Csak úgy, ha felveszi zsoldos béresének. ^[15]

A NÉMET-RÓMAI BIRODALOM

Menjünk hát dél felé, hol Róma porából
Új ország támadott leomlott falából,
Nézzük, hogy állott fel vad nemzet csontjából, ^[16]
Fordítsuk ki azt is aranybullájából.

Mellőzzük Caesárok temető helyeit,
Pompás régiségnek hívságos jeleit,
Ne bolygassuk azok rothadt tetemeit,
Szemügyre ne vegyük zavaros tetteit.

Róma mint született, mikép nevededett,
Híre és hatalma mi módon terjedett,
Becse és hitele hogyan kerekedett,
Tündöklő nevekért kikkel verekedett.

Hogy perelt a Tanács büszke nemesével,
Földért hogy birkózott nemes zsellérével,
Zsoldos nép mint harcolt vitéz vezérével,
Hogy víttak polgárok nemzet elejével.

Mint hágott császárság szabad nép fejére,
Hogy ment Tyberistói Bosphorus szélére,
Mikép lett Rómának Byzanc a testvére,
Ez osztály mit hozott világnak terhére.

E nagy zűrzavarnak hosszúak az eseti,
Világ asszonyának nagyok történeti,
Ha ki fényességét, erejét említi,
Az együtt halálát méltán könyvezheti.

Nem vislek hát vissza pogány császárokra,
Kik a fő hatalmat ragadván magokra,
Szomszéd királyokat húztak jobbágyságra,
Népeit juttatták örökös rabságra.

Ezért immár Róma régen megadózott,
Mikor gothusokkal, scythákkal csatázott,
Csak azt mondom, végre e test bontakozott,
Ura, szerencséje, neve is változott.

Itt pihenj, és vezesd hátrább az elmédet,
Hánd fel a jelesebb nagy történeteket,

Csodáld főbb dolgoknak kis eredeteket,
Mérd hozzá váratlan módra lett végeket.

A kevély Tanácsot Caesárok leverték,
Catfárokat a vad nemzetek megtörték,
Ezek vezérjeket királyoknak tették,
Azok a papokat osztályosnak vették.

Alég hogy lerázták a pogány vadságot,
Megtanulván szelíd alázatosságot,
Magok közt kezdének új háborúságot,
Nép néptől ragadá a várt boldogságot.

Csodálhatod méltán a keresztyénséget,
Kinek a Mestere hagyott szelídséget,
Kinek gyakorolni kellene Szentséget,
Mint úzte s kedvelte a kegyetlenséget.

Állapodj meg itten, tartsd elméd függőben,
Ne kívánd, hogy menjek beljebb szekrestyében.
Ne kérdezd, mi történt a keresztyénségben,
Sokféle vallásnak keveredésében.

Bálványozó Rómát keresztyén Rómával
Ne vesd öszve, Luthert ne mérd a pápával,
Remete kis Pétert keresztes hadával,
Feledékenységnek fedezd homályával.

Új vallás neggyőzvéen régi bálványokat,
Töredékjeiből emelt oltárokat, ^[17]
De midőn felvitte a nagy templomokat,
Az egyenetlenség elrontá azokat, ^[18]

Mert papi hatalom, mely volt csak templomban,
Világi dolgokra csúszott alattomban,
Szabadság, mely felkölt Szent Birodalomban,
Újra sok nemzettel borult siralomban.

Augustus trónusa maradt hát papoknak, ^[19]
Bosphorus hagyatott vad muszulmánoknak, ^[20]
Napnyugati népek tétettek raboknak,
Éjszaki nemzetek szabad polgároknak. ^[21]

Mi lett hát, kérdezed, világ bálványából,
Tengert, földet bíró Róma hatalmából,
Sok ország, sok nemzet rakott tárházából,
Törpe faragott kép óriás lábából?

Sokfejű test: pártos elme szüleménye;
Véres háborúknak megtöltött edénye,

Prédálást óhajtó lakosok reménye,
Bárdolatlan népnek zavaros örvénye.

Most Szent Birodalom, kit tíz karikában
Szövetség szorított időknek jártában.
Addig piszkált égett országok hamvában,
Új lángot lobbantott fél Európában. [22]

Úgy látszott, nem félt már Alarik hadától,
Nem gothusok, scythák rabló táborától,
íme veszedelme jött maga nyájától,
Örökös háború támadt Bibliától. [23]

Hajdant veszekedtek légiók országért,
Most versengés támad kisdéd kápolnáért,
Régi Róma harcolt világ birtokáért,
Új Róma vért ontat hit ágazatjáért. [24]

Mire nemt, mit gondolsz, meghevült versengés,
Nem értett titkokról való veszekedés?
Sok vérontás után meglett az egyezés,
Szívekben fennmaradt régi ellenkezés.

Szabadság, mely polgárt öröz személyében,
Birtoka védelmét vévén kegyelmében,
Külön sok uraság között veszélyében
Forog, s bizonytalan gyanús életében. [25]

Amely frigy részére költ Wesztphaliában,
Gyarló szegen fityeg kis vár tárházában: [26]
És amely hét bajnok vigyáz kapujában,
Nem mindenkor egyez közjönak dolgában. [27]

Úgy lehet, mint Károly, kit Nagynak mondanak,
Eljön egy jó vitéz, kiről most nem tudnak,
Törvényt szab elszéledt apró királyoknak,
Rómában szállást ad kétfejű sasoknak.

És majd összerakja nagy birodalmokra,
Amit elbontottak apró határokra,
Talám ki is terjed tengeri partokra,
Egyiptusi meleg, sütő homokokra.

Vérontást megfojtván így Európában,
Tudományt, erkölcsöt bévisz Ásiában,
Kegyességgel népet húzván hatalmában,
Boldog nemzeteket nevel még Mekkában.

Úgy lehet, keresztet tész fel zászlójára,
Mint hajdant Constantin nagy labarumjára,

Lakatot vét papja vaskoporsójára,
Címerét akasztja Sálem templomára.

Napnyugatról vallást viszen napkeletre,
Boldogságot terjeszt a rab nemzetekre,
Szabadságot állít megnyomott népekre,
Kevély despotákat lever majd örökre.

Akkor, talám akkor eljön közboldogság,
És megerősödik népek közt barátság,
Elmúlik erőszak, gyilkos háborúság,
Feláll nemzeteknél törvényes igazság.

Ezt mi, jó Barátom! nehezen érhetjük,
De azért elménket oda vezethetjük,
Ily édes álommal ha hízelkedtetjük,
Világ romlottságát inkább felejthetjük.

Várjuk el azonban Egeknek végzésit,
Ember nem tudhatja Isten rendelésit,
Ám látod, bölcsesség közli fényességit,
Megveszett erkölcsnek úzi setéségit.

Oldják már királyok szegények béklóját,
Nyomják s porban teszik azoknak rontóját.
Szeretet, szelídség s tudomány zászlóját
Felüti s mutatja nép szabadítóját. [28]

LENGYELEK

Menj fel már sarmatak hideg országára,
Magas Carpathusnak híves oldalára,
Hol a Szabadságnak végső pompájára
Nemzetek bégyültek, s készültek torjára. [29]

Nézz innen soktornyú Krakó vidékére,
Kincset vivő Vizsla s Dnizster mellékére,
Szállj le Varsavának csinos mezejére,
Fuss fel csesztokói sáncok tetejére.

Itt lakik Szabadság, élőknek bálványa,
Kiért harcol most is Lechus maradványa,
Vizsgáld, hogy marad meg kezében kormányja,
Kiknek lesz nemes nép vájjon a zsákmánya.

Szövetkezett slakták érte hadakoznak,
Sebes paripákon érte vagdalkoznak,
Foglaló szomszédok tüze közt haboznak,
Saját hazájokban éhen táboroznak. [30]

Ím hallod álgyúknak iszonyú dörgésit,

Látod hegyen-völgyön fegyver tündöklésit,
Szemléled idegen nép telepedésit, [31]
Lengyel szabadságnak jegyzi ez dűlésit.

Hogy lehet, azt mondod, ily népet bántani,
Ki szomszéd nemzetnek nem akar ártani?
Hogy lehet más ország törvényét bontani,
Ki más nemzeteket nem akar fojtani?

Ki köze határos, erős királyoknak?
Hogy a tartományban, hol ők uralkodnak,
Más törvényt, más szokást, más módot tartanak,
Lengyelek követni aztat nem tartoznak.

Úgy vagyon! de jó rend azt hozza magával,
Amely nép nem egyez felkent királyával,
Meg kell azt alázni fegyvernek súlyával,
Ne játsszék a köznép választott urával.

És mivel megveti törvényes bíróját,
A hatalom ellen felemeli karját,
Méltó, ilyen ország rendetlen polgárját,
Jó szomszéd megfedje, s rántsa zabolóját.

Keresztyén világban a koronás fejek
Szövetségben vágynak egymással, mint vérek:
Illik, hogy keresztyén országok és népek
Egymáshoz békések s csendesek legyenek.

Erre nézve állott fel Európában
A szokás, bizonyos mérték országokban
Légyen, sőt kezesek vágynak királyokban,
Kik a népet tartásuk aequilibriumban;

Ha tehát e célja van a hármasság frigynek, [32]
Sajó fejedelmek kevély lengyeleknek
Zenebonájokban határokat tesznek,
Itíld, hogy kegyesen s szentül cselekesznek.

Játszott a Szabadság sokféle népekkel,
De annyit sohol sem, mint a lengyelekkel.
Tréfát űzött mindég a nemes rendekkel,
Könyvek tele vágynak tőle jött sebekkel.

Ím hogy azt beszédem, híre futamodott,
Lengyelekre három nagy király támadott,
A szabad választás ugyan megmaradott,
De ország négy részre már fel is osztódott.

Szabadság, pompás szó, kettős az értelme,
Csak erős nemzetnél nyugszik győzedelme,

Józan birtokából jöhet jövedelme,
De nehéz és munkás örökös védelme.

Tanuld meg, halandó! legszebb törvényeknek,
Legbölcsebb, legszentebb, legjobb rendelésnek
Nincs ereje, ellent állhatni ezeknek,
Ha hatalma nincsen a fejedelmeknek.

Nézd, lengyel királyát pompával választja,
Nemzet elejétől függ minden malasztja,
Ha király kegyelmét s ó voltát halasztja,
Nemes rend hatalmát mindjárt megakasztja,

Nem király, de főrend parancsol királynak,
Körülötte amely nagyurak strázsálnak,
Cselekedetére szüntelen vigyáznak,
Újabb kegyelmeket magokra ruháznak.

Azoktól függ nagyobb tisztségnek osztása,
Nem csügg a királytól érdem vizsgálása,
Nagy senatoroktól ered választása,
Ezek hatalmában áll jutalmazása.

Az ország tárháza van nagyok kezében,
Csak kevés jön abból király erszényében,
Zsoldos had heverész haza közepében,
Vezérje nyújtózik bársonyos székében.

Érsekek, püspökök, szentegyház tagjai,
Mennyei tudomány, jó erkölcs ajtai,
Világi törvénynek erősebb falai,
Főhatalom ellen népnek határai.

A liberum vető kurta ködmönkében,
Nyírott fejű slakták csoportja szélében,
Az ország házának lappang szegletében,
Gátat vet legszentebb, legjobb törvényében.

Itt van Szabadságnak sokezer temploma,
Minden renden terjed egyenlő hatalma,
Csak a jobb polgárnak hibázik oltalma,
Mert vagyon zsidónak azon diadalma,

A paraszt jobbágya örökös urának,
És ez rabul adja zsidó árendásnak,
Ki határt nem teszen terhes adójának,
Lenyomja súlyával nehéz robotjának.

Csak száradott teste lévén birtokában,
Zabkenyér legédesb falat a szájában,
Sem pénz, sem eledel nincsen a házában,

Üres kórság morog szegénynek hasában.

Itt szegény zsírjából főznek áldozatot,
Véres izzadságból gyújtanak illatot,
Nemesség táncolva tölt háromszáz napot,
Paraszt éhen-szomjan innepel húsvétot.

Nemes hát királya csafart jószágának,
Büntelen kárt tészon gyengébb szomszédjának,
Függét mutat peres törvény bírójának,
Szablyával áll ellent sentenciájának.

Sőt ellent vét sokszor legjobb királyának,
Megveti tanácsát az ország nagyának,
És csak bölcsebb része a haza fiának,
Ád helyt érdemesebb előljárójának.

Ily karban Szabadság felpüffedt arcával
Népét kormányozza vasas pálcájával,
Ország puhaságban merült lakosával,
Mérték nélkül hányja kincsét aranyával.

Gyáva sztarosztoknak zsoldját osztogatja,
A szegényt nem remélt kinccsel gazdagítja,
Az érdemest mesze szegletben taszítja,
Garázda Szabadság népét így vakítja.

Gazdag püspökséget, nagy apáturságot,
Dékán, kanoniát, kövér prépostságot,
Tartott fejű népre folyó méltóságot,
Az vészén, ki visel nagyobb rokonságot.

Szent élet, tudomány, mély alázatosság,
Együgyű öltözet, szemérem, tisztaság,
Melyben dicsekedik a választott papság,
Itt kelletlen virtus, megvetett bódultság.

Így midőn lengyelek jó fejedelmeket
Választván megkötik azoknak kezeket,
Vélik tyrannistól megmentik fejeket,
Örök Szabadságban teszik személyeket.

Rés Publica nevét büszkén emlegetik,
Ennek titulusa nálok tiszteltetik,
De, elhigyd, csörgő lánc nyakokban vettetik,
És lábokon szoros békló viseltetik.

Nem lévén törvénytől félelme senkinek,
Emberek büntelen erőszakot tesznek,
Királyt, igazságot, országot megvetnek,
Véghetetlen rosszra utóbb vetemednek.

Így slakta jobbágya kevély sztarosztának,
Sztaroszta pediglen castellanusának,
Rottmist parancsolni nem mér hadnagyának,
És így minden nemes királya magának.

De már hogy tartatik társaság kötele,
Ha parancsolatnak nincs véghez vitele?
A kormányozásnak abban áll cikkele,
Ebben országoknak előmenetele.

Most láthatd, mire ment ilyen nagy romlottság,
Kit vezetni nem mert értelmes okosság,
Eldült örökösen a lengyel szabadság,
A nemzet rabbá lett, eltűnt a boldogság.

A választott király erőtlen magában,
Marschalokra osztván hadait hazában
A goromba moskát bévette várában,
Azzal strázsáltatja magát szobájában. [33]

Nézd a Szabadságért vívó bajnokokat,
Nemzetnek elejét, kincses nagy urakat,
Mikép vándorolnak szomszéd országokat,
Midőn moska víjja kulcsos városokat. [34]

Utolsó butaság a hazát elhagyni,
Külön gyűlölségért királytól szakadni:
Mért kellett közjótól messze elszaladni,
Egyenetlenségre mért kellett fakadni?

Kevés volt pártolást s hadat indítani,
Régi törvényeket s frigyeket bontani:
Királyi vért akart a slakta ontani,
Mivel szentebb dolgot nem tudott rontani.

Viselje hát sorsát, azt megérdemlette,
Mert gyilkos kezeit királyra emelte,
Tudja meg, hogy baját csak ezzel szerzetté,
Hogy urát s jobbágyát buszmán megvetette. [35]

Mely nép szereti a józan Szabadságot,
Annak szeretni kell fő hatalmasságot:
S nem kell megtagadni a nagy társaságot,
Nem kell letapodni község s parasztságot.

Ha balsors tette is jobbágyok számában,
De ember és társ ő, s nem rab hazájában,
Jussa van és része azon boldogságban,
Melyet a régiek szerettek országban.

Ki tudja, ha nem, de paraszt erejével,
Alávaló zsellér vitézlő kezével
Támadt a Szabadság, vagy annak tettével,
Ki most gyászos éltét szerzi ösztökével.

A pargaménás gróf, kastélyos nemesség,
Címer s diplomával dicsekedő község,
Hajdant mind paraszt volt: s ez ám a dicsőség:
Hogy jeles tetteket követte tisztesség.

Nem kell tehát társát s nemzetét megvetni,
Hasznos szolgálatit könnyen felejteni,
Kell inkább boldogabb életre vezetni,
És közszabadságban őtet részeltetni.

Szörnyűsége méltó a paraszt népséget,
Zsidó alá adni a keresztyénséget:
Mely okozni szokott ily rendetlenséget,
Ki kell a hazából vetni fösvényiséget.

Volt még lengyeleknek egy nagy gyengesége,
Asszonyt rendnek volt náluk elsősege,
Ezektől származott végső betegsége,
Ezek miatt veszett nemzet vitézsége.

A francia módi, a pompás cifraság,
Theatrum, tobzódó torkosság, bujaság,
Béjött a hazában mindenféle hívság,
S követte nyomában délcegség, romlottóság.

Negédes kényesség szüle kevélységet,
Testi gyönyörűség szerzett feslettséget,
Henyélő puhaság a régi Szentséget
Megvetvén elhagyá a szép kegyességet.

Anglus amit szerzett mogul országából,
Velencei gálya takart Afrikából,
Valamit hollandus hozott Indiából,
Lengyel asztalára jöve a Danczkából.

Dáma zsidót küldött smyrnai vásárra,
Ki drágább gyémántot hozna a nyakára,
Chinából postán jött kárpit szobájára,
Párisból staffétán fogoly konyhájára. [36]

Mit nyertek fecsélve pazarlón kincsekkel,
Azt, hogy idegen had osztozott ezekkel.
Szabadságok veszett arany törvényekkel,
Így bánik szerencse hívságos népekkel.

Vizsgáljuk, ha tetszik, ama havasokat,
Hol hegyes kősziklák mutatnak tornyokat,
Ott egy boldog nemzet nevel pásztorokat,
Szívéből zokogja a rab országokat.

Környülvette magát józan törvényekkel,
Nagyságot megvete bajt szerző kincsekkel,
Nem fél, hogy meggyőzzék fegyveres herékkel,
Strázsálja völgyeit földi vitézekkel.

Nem látsz itt dúsgazdag, henye polgárokat,
Sem festett bársonyban sétáló grófokat,
Puhaságban merült tobzódó bárókat,
Kiirta már régen ilyen darázsokat.

Virágzik önála kegyes együgyűség,
És azzal tartatik a szoros egyesség,
Mevagyon hazában amaz egyenlőség,
Melyet fel nem talált régi bölcs görögség.

Atyjok alatt állnak vének és ifiak,
Azt mondják, mind egyig vérek s atyafiak,
Nem tudnád közöttök, kik a vársiak,
Olyak a polgárok, mint a falusiak.

Nincs itt annak becse, mit másutt hívság szült,
Mert szeretet nálok még eddig meg nem hült,
Kivel kevélységben lakosa nem merült,
Nála Szabadságnak sugárja felderült.

Nem néz e kis nemzet pimpós nagy urakra,
Kik kölcsön gyapjakat függesztnek vállakra,
Nem vigyáz sok farkú göndör barkájokra,
Vállon függő széles, habos galandokra.

Megvet ő kéthegyű, szárnyas süvegeket,
Koronát, gyémánttal rakott címereket,
Tudja, hogy hívságos kéz szötte ezeket,
Néha vérontásért nyernek ily jeleket.

Itten a szerencse nem szül kevélységet,
Ki bírja, szereti itt a szegénységet,
Adakozásával segítvén szükségét,
Nyomorultnak mutat szánó kegyességet.

Nem is veri vissza a koldust haraggal,
Egyenlő sorja van annak a gazdaggal,
Mivel éleményit szerzi fáradsággal,
Nem hányja javait büszke bujasággal.

A mezei munka becses minden rendnél,
Nincs fényesebb szerszám nálok az ekénél,
A csoroszlyát feljebb tartják fegyvereknél,
Melyek tekintetet szülnek más nemzetnél.

Itt igaz barátság lakik minden háznál,
Szűkölködő talál helyt gazdag asztalnál,
Nem strázsál óránként templom ajtajánál,
Hogy egy rézpénzt nyögve csafarjon társánál.

Vagyon nálok bére igaz vitézségnek,
De az elsőséget nem adják vezérnek,
Ha csak békességet nem szerez községnek,
Vérszomjazó polgárt tártnak ellenségnek.

Nem lát-d-e nemzetnél jeleit hívságnak,
Mely után több népek oly igen kapdoznak,
Ha koszorút kötnek diadalmasoknak,
Csak zöld borosztyánnak ágából fonatnak.

Olyat kötöttek volt, mondják, Maratonnál
Görögök, s római had pedig Pharsalnál:
Jó polgárnak neve becsesebb azoknál,
Kedvesebb cifrázott fő-titulusoknál.

Tehát e szegletben lakik a Szabadság,
És együtt övéle az igaz boldogság,
Templomot még néki nem épített hívság,
Csak mezőn tiszteli együgyű parasztság.

Nincsen vert aranyból ennek az oltárja,
Zöld nagy fa tövében vagyon kápolnája,
Mohos kőszálon áll rögzött statuája,
Lárma nélkül vagyon tisztelet pompája.

Rettentő jegyeket láthatsz körülötte,
Dárdát, nyilat, szablyát jobb felől s mellette,
Ágyút, dobot, paist balról és előtte,
Genevai sánctól ezeket szedette.

Nagy halom támadott rozsdás páncélokból,
Egy domb kerekedett karvas sisakokból,
Szerte vasdarabok törött kópiákból
Látszatnak, nagy romlást képzelhetsz azokból.

Jobb kezében *bálvány* tartja a dárdáját,
Mellyel általverte tyrannusnak karját,
Délnek bal kezével nyújtja koszorúját,
Így várja együgyű népnek áldozatját.

Hozzá járul tehát várasai polgárság,

Mezőt jól művelő nemzetes parasztság,
Szántó, vető, marhát nevelő sokaság,
Szövetségben egyes nagyságos rokonság.

Víg énekkel áldják bálvány kegyességét,
Égig magasztalják jóságát, szentségét,
Hirdetik egy szívvel régi segítségét,
Kérvén, hárítsa el haza ellenségét.

Így terjeszti a nép rövid imádságát,
Utazók csodálják csúfos buzgóságát,
Mert látván földinek nagy mostohaságát,
Nevetik együgyű nép ájtatoságát.

Igaz, hogy nem bír ő nagy árú kincsekkel,
Szegény, de frigyét tart szomszéd nemzetekkel,
Fiait táplálja zsoltos hópénzekkel,
S keresdedést indít azoknak vérekkkel.

Idegen országra küldi szolgálatra,
Ott tölti idejét, míg jut emberkorra,
Ősz fejjel jut haza ligetes dombokra,
Vénségében akad boldog barlangokra.

S akkor a zsíros tej, írók vaj, répánál,
Elégedvén nyugszik gyümölcsös fájánál,
Tetteit beszéli esmért szomszédjánál,
Sebeit számlálja a bíró házábanál.

Mint mondám, ősz fejjel jut csak hazájában,
És a Szabadsággal élni kezd oly korban,
Mikor az egy lába van már koporsóban,
És a halál várja homályos sírjában.

Hogy tetszik tenéked az ilyen Szabadság,
Kivel élni nem mer a nyers ifiúság?
Tessék akárkinek az ilyen boldogság,
Én előttem inkább fedett nyomorúság.

Dicsérje már Voltér Mórát hegy, völgyeit,
Havas Appennimem ártatlan népeit,
Genevai tónál plántált szép kertjeit,
Urat nem esmérő Svajcer vitézeit.

Ha királya helyett a Cantont tiszteli,
És annak igáját nyakában viseli,
Tudja meg, van nemzet, ki nem irigyeli,
Hogy egy Úr helyében a megyét tiszteli.

Dúdolhat innepen nádfuruglyájával,
Parasztos víg táncot járhat mátkájával,

Éljen szegénységben szép Szabadságával,
De te meg ne cseréld sorsodat sorsával.

MAGYAROK

Mit mondjak magyarok boldog hazájáról,
Európa híres arany almájáról,
Ezen sok nemzetek biztos bárkájáról,
Tündöklő Szabadság mohos oszlopáról?

Nem lehet tagadni, a régi időkben,
Eleid feljutván e bőség földében,
Ők is e bálványnak borúlván ölében,
Véres áldozattal jutottak kedvében.

Tudatlanok olyan törvény-csinálásra,
Mely utat elzárna a vad pártolásra,
Erőszak módot lelt garázdálkodásra,
Hatalom elfajult, s ment uralkodásra.

Mert kezdetben király, melyet választának,
Gondolta, hogy nemzet csinálta urának,
Nem tartotta magát jótévő apának,
Iga alá hajtá népét országának.

Nemzet is ellenben vitézség lángjával
Nem bírván gyanúban esett hatalmával,
Őszvekevert urat, nemest királyával,
Elöljárót, zsoldost, szolgát jobbágyával.

Megadta így díját az értetlenségnek,
Fizette játékát forró büszkeségnek,
És hazád piaca lett fertelmességnek,
Végét nem érhetette a rendetlenségnek.

Kevert változással századok elfolytak,
Az alatt sok drága, sok szent vért ontottak,
Eleid míg végre oly módra találtak,
Hatalom, Szabadság megzaboláztattak.

A te nemzetséged bölcs minden dolgában,
Királyát ültetvén fényes trónusában,
Szabadságnak széket emelt szomszédjában,
Akarta, élnének együtt barátságban.

Sokáig egyesség, országok dajkája,
Hívség, békeségnek gyümölcsöző fája,
Szeretet, szíveknek erős karikája,
Lett nemes nemzetnek vezére s bírāja.

Akkor fejedelmi törvény igazsággal,

Polgárok szívbéli teljes hódultsággal,
Egyvégre dolgoztak munkás fáradsággal,
Egy célra vezették urát jobbágyával.

Az igazság ülvén vállán a királynak,
Fényét ragyogtatta szép birodalmának,
Gyenge láncon vitte szívét jobbágyának,
Ki belső ösztönből meghajlott urának.

Így hamar fényes lett király birodalma,
Nőtt kormányozásnak vezérlő hatalma,
Melytől törvényeknek megjött diadalma,
Származott országnak teljes nyugodalma.

Király feje lévén s vezére hazának,
Apja, jóltévője kedves polgárjának,
Szeretett strázsája lett méltóságának,
S a törvény paisa hódúit jobbágyának.

Ily karban békés ión király jó népével,
Terjesztő határit győző fegyverével,
Építé országát tárháza kincsével,
Erkölcset jobbitá példás életével.

Maradandó javát készítvén hazának,
Nagy bért adott Isten terhes munkájának,
Terjedt híre-neve vitézli hadának,
Öröm gyümölcse lett hív országlásának.

Már polgár szívéből távozott hasonlás,
Eltűnt ellenkezés, elmúlt a pártolás,
Jöttön jött hazára mennyei sok áldás,
Mert oltár s trónushoz volt illő hódulás.

Rendi megszabatott a birodalomnak,
Pap, nemes, úr, paraszt fia lett királynak,
Térdet hajtott nemzet jóltévő apjának,
Kegyességgel tévén határt hatalmának.

Úgy tetszik, nemzeted talált oly közepet,
Melyet sok fényes nép héjában keresett,
Ő a koronára tűzött fényességet,
Király személyére elsősülöttséget.

Testvér tehát és társ népe közepében;
Első polgár a több státusok rendében,
Úr, ítélőbíró királyi székében,
Törvényt ad, vészén is ország gyűlésében.

Szép dolog és méltó minden tiszteletre,
Válik is királynak nagy dicsőségére,

Hogy ő figyelmetes hozott törvényére,
Hűségesen mégyen végbenvitelére.

Csodálja sok nemzet ezt a monarchiát,
Bámulva vizsgálja különös formáját,
Dicséri, hogy király néha koronáját
Leteszi ideig, s öleli jobbágját.

Dicsekszik nemzeted ékes törvényében,
Mely haza rendéit teszi fényességben,
Király jobbággyával vettetik mértékben,
Sokszor együtt mennek bíró elejében.

Adót nem fizetel, nincs kvártély házadnál,
Szekered nem dűlják a vámos házaknál,
Lovadat nem fogják sorompós hidaknál,
Meg nem állítanak harmincadosoknál.

Amely földet vettél király kegyelméből,
Szabadon élsz annak kövér gyümölcséből,
Panaszos részt nem adsz kalászos kévéből,
Bátran adakozhatsz javad zsenyéjéből.

Király személyednek legelső strázsája,
Érted ázik-fázik zsoldos katonája,
Mivel erőszaknak ő első bírāja,
Békés polgárokért készen áll dárdája.

Ő vigyáz, hogy társad javaid ne bántsa,
Szomszéd nagy hatalom földed el ne szántsa,
Irigy atyádfia réted el ne rántsa,
Fiscusa kezében ezért van a láncsa.

Csak józan elméknek való ily Szabadság,
Általkodott polgárt illet alacsonság,
Ha erős hazában királyi méltóság,
Ott van, s ott virágozik a boldog bátorság.

Úgy van, Szabadságnak törvény a strázsája,
Királyi hatalom annak a dajkája,
Erő kell, hogy égjen igazság fáklyája,
S tüzet el ne oltsa gonoszság szikrája.

Jól tudták eleid: békés maradásra,
Közös szerencsére, boldog országlásra
Zabla kívántatik, mely általkodásra
Polgárt ne eresszen vagy viszálykodásra.

De nézd és vesd öszve a középidőket,
Vizsgált a hazában lett történeteket,
Minő változások érték e részeket,

Kérdezd e hegy körül elhányt tetemetek.

Ki hitta Szulimánt vájjon Ásiából,
Hogy halmokat hányna magyarok csontjából,
Vájjon kinek esett parancsolatjából,
Hogy rabokat tenne Márs unokájából.

Büszke polgároknak nyughatatlansága,
Első polcra vágyók állhatatlansága,
A vakbuzgóságnak gonosz forrósága
Tette, hogy hazának lett szomorúsága.

Sirathatod méltán a vasas időket,
Fekete táblára írt történeteket,
Melyek megkeverték a csendes népeket,
Pártolásra vivén egyező feleket.

Botlott sok más nemzet országos dolgokban,
Puszta reménységet vetvén szomszédokban,
De magyar legfőbben csalatott azokban,
Mért bízott hitetlen, vad muszulmánokban!

Jó fejedelmének nem akart hajolni,
Tyrannusnak mélyen kellett bókolni,
Mely kéz vasra verte, azt kellett csókolni,
Így kellett eleid hibáit pótolni.

Ezerhétszáz holdnap szomorú rabságot,
E közben mennyi bajt és szomorúságot
Viselt e szép haza, mely nyomorúltságot,
Nehéz kimondani, végeden aggságot.

Most azonban szemed vesd Duna folytára,
Népes Európa első patakjára,
Mint viszi bőséget azoknak számára,
Kik rászorultának gazdag tárházára. [37]

Mondd meg, mi az oka ezen nagy bőségek,
Ki a teremtője e szép csendességnek.
Nemde gyümölcse ez ama kegyességnek,
Melyet jó király oszt engedelmességnek.

Adjál dicséretet nemzetek atyjának,
Hogy téged tett ilyen haza polgárjának,
Hol ily nagy mértéke vagyon áldásának,
S vége-hossza nincsen király malasztjának.

Tetszik ily áldozat mennyei Felségnek,
És ad több jó királyt ilyen nemzetségnek,
Ki jelét mutatja igaz szelídségnek,
S kerüli okait egyenetlenségnek.

Vajha te törvényes székeknek bírait
Kérned, fogyasztanak versengés okait,
Nyomnák le Verbőczy csácsagó fiait ^[38]
Azzal hárítanak pörpatvar gáncsait.

Mert jóllehet élsz te arany Szabadsággal,
Pörben szállasz néha nagy hatalmassággal,
Sorsod mégis kevert alkalmatlansággal,
S nem bírod jószágod teljes bátorsággal.

Rabja vagy termérdek apró törvényednek,
Kit ravaszság koholt jámbor eleidnek:
Úgy van, az erősebb polgár erőtlennek
Gáncsot vét, és gazdag árthat a szegénynek.

Most vagyon ideje, járulj a trónushoz,
Jó fejedelmednek borulj lábaihoz,
Mivel már a paraszt sorsán nem siránkoz,
Kérj te is új törvényt, mely nyugodalmat hoz.

Kérd, vessen zabolát a nagy tobzódásnak,
Elfajult rossz erkölcs és búj álkodásnak,
Jöjjön vissza becse az igazmondásnak,
Vérek közt múljék el oka mardosásnak.

Hárítsa közietek irigységnek lángját,
Oltsa el haragos felek zsarátnokját,
S gyűjtsa fel atyafi szeretet fáklyáját,
A szép egyességnek kösse meg csombókját.

Tiltsa meg egyházi szolgák fös vénységét,
Fojtsa meg nagyurak buta kevélységét,
Ébressze nemesek régi vitézségét,
Gerjessze munkára parasztnak restségét.

A papok legyenek szentek az oltárnál,
Hívek a nagyurak királyi udvarnál,
Nemes álljon strázsát haza határánál,
Paraszt garmadáját rakja pajtájánál.

A váraasi polgár üzzön kereskedést,
Hozzon a hazában munkát, bővelkedést,
Távoztasson ő is tobzódó henyélést,
Ne üzzön hetenként dőzsölő inneplést.

A vitézlő rendnek adja fel szívére,
Hadinép ne légyen parasztnak terhére,
Ne üljön, mint hajdant szegénynek fejére,
Vigyázzon királya legnagyobb kincsére.

Tisztítsa a hazát kártévő heréktől,
Lopást, csalást üző, tekergő henyéktől, [39]
Őrizze népeit romlottság dögétől,
Ne menjen oly messze józan erkölcsétől.

Rostálja meg gyorsan az als főbírákat,
Hatalomviselő törvényes szolgálkat,
Ne húzzák, ne fojtsák a szegény árvákat,
Ne ragadozzanak idegen marhákat.

Nyissa meg tárházát jobb tudományoknak,
Rendelje el módját erkölcsstanítóknak,
Fojtsa meg mirigyét ártó vallásoknak,
Húzza le fátyolát a népámítóknak.

Tanítsa meg népét a szép egyességre,
Hagyd, tudja, hogy nemzet nem jut dicsőségre
Ha csak nem figyelmez a jó erkölcsökre,
Mert virtus egyedül viszen fényességre.

Vessen kemény zablát a szabadosoknak,
Légyen fenyítékje az ifiúságnak,
Ne rohanjon tovább ocsmány bujaságnak,
Tégyen határt erszénybontó játsziságnak.

Főrend távoztatván bévett kevélységet
Hagyja el a pompás s gőgös délcegséget:
Vesse ki hazából a szemtelenséget,
Tévén virágjában jámbor szelídséget.

Az asszonyi rendnek régi kegyességét,
Kivel ékesíté nemének szépségét,
Hozza vissza, s tiltsa korcsos kényességét,
Szeméremben tegye minden becsességét.

Mit ura keresett fárasztó, nagy gonddal,
Ne fecsélje pimpós, agyafúrt bolonddal,
Ha búbját megrakta párisi galanddal,
Jámbor társaságot járjon leányoddal.

Jó példát mutasson nevendék ágának,
Jó anyát neveljen édes hazájának,
Hogy midőn ideje lesz öröm napjának,
Bánatot ne szüljön kedves mátkájának.

Hozzon a hazában tisztább erkölcsöket,
Kergesse népétől a bódult elméket,
Tiltván keresztyénség rontó könyvecskéket,
Kiből ifiúság szop mérges meséket.

Adja fel szívére haza fiainak,

Hogy nincsen más célja szép Szabadságinak:
Hanem hogy közjóra azzal dolgozzanak,
Más nemzeteknek is jó példát adjanak.

Azonban mint király mutassa hatalmát,
Mint atya terjessze községre jó voltát,
Mint bíró vegye fel szegénynek oltalmát,
Mint polgár szerezze népe nyugodalmát.

Ez napot pediglen írd aranytáblára,
Emlékezz hazádnak folyó századjára,
Vesd szemed Mária szép országlására,
Kérj áldást mennyekből nagylelkű fiára.

A kis kopasz ember végezvén beszédit
Sűrű könyvek között felveté szemeit,
Térdre esvén égnek emelte kezeit,
Zokogva így végzé együgyű verseit.

Nemzeteknek atyja! ki a királyokat
Rendeltesd, s alájok adál országokat,
Engedj e hazának tovább is olyakat,
Kik boldoggá tegyék a hív polgárokat.

A hív polgároknak indítsd fel szíveket,
Imádják hatalomviselő fejeket;
Nemes erkölcsökben tegyék erejüket,
Kerüljék a romlást okozó vétkeket.

Őrizd meg a hazát ellenség hadától,
Oltalmazd népeit belső szakadástól,
Pusztulást okozó dögös nyavalyától,
Éhség, drágaságtól és minden gonosztól.

Ezen szókra én is a földre borultam,
Véle ájtatosan együtt imádkoztam,
Könyörgést végezvén, hogy talpra állottam,
Ím a kopasz embert már többé nem láttam.

Nagy szomorúsággal menék szállásomra,
Szavait felvettem gondolkozásomra,
Szabadság bálványát tettem asztalomra,
Ily képzést formáltam vigasztalásomra.

Boldog, ki született a magyar hazában,
S kinek szabad telek jutott osztályában,
Jó föld, kövér mező lévén határában.
Tíz eke, száz tehén jár a majorjában.

Ne vágyjék az Róma fő-polgárságára,
Velencei nemes hosszú palástjára,

Londoni Mylordnak széles galandjára,
Hágai bírónak ezüst asztalára.

Ne is menjen messze helveták hegyére,
Sok tornyú Varsava kies vidékére,
Köves Corsicának sovány szigetére,
Genuai házak padlás tetejére.

Mert e kevély népek cifra Szabadsága,
Csak pusztá nevezet, nincs állandósága,
Országról országra szalad méltósága,
Mint maga iramló, olyan boldogsága.

Íratott a budai ferdőben Sz. Gellert begye alatt.

1772

PANASZ AZ ÖREGSÉGRŐL

Kérdezed, mint folynak hanyatló napjaim,
Hogy bírnak erőtlen, tántorgó tagjaim.
Rövid válaszomból értsed, én még élek,
És téged, mint hajdant, most is úgy szeretlek.
De bezzeg nem köt már Phillis bokkrétákat,
Mint gondolod, Chloris nem hint rám rózsákat.
Ha betér is hozzám nyájas mosolygással,
Csakhamar eltűnik pajkos kacagással.
Egy Szép azt mondotta minap vendégségben,
Bárcsak esmért volna virágzó épségben.
elelék: Asszonyom! szívem nem változott,
Egyéb épüлетem noha romladozott.
Úgy is van, szívem él, s van érzékenysége,
Hívságot elhagyván megjött csendessége.
De ha néz sebesen eltűnt jobb időkre,
Nyög, és sóhajtással gondol jövendőkre,
Fél, retteg ijesztő, balog történettől,
Látván, sok nagy dolog függ csak szerencsétől.
Nagy gonddal mérsékli sorsát Hazájának,
Bú, baj közt készítget eszközt halálának.
Mivel napról-napra tódul sok ínsége,
Hijában biztatja édes reménysége.
Mert kegyetlen Párkák fenik ollójokat,
S már metszeni kezdik fonott cernájokat.
Elhervad hát ez is ilyen bánatjában,
Készülget naponként ősök hajlékában.
Megvetvén hívságos várasak lármáját,
Honjában csendesen várja végóráját.
Félreteszi tehát Arouet írását,
Buffon, Póp, Bolinbrock cifra mázolását.

Ötvenedik zsoltárt penget most hárfáján,
Salamon nótáját zengi furuglyáján.
Ily szív mit csináljon bécsi lámpásoknál,
Félvilágot bíró két nagy monarcháknál.
Illő áldozatot nem adhat kis polgár,
Kivel elégedjék egy császár és egy cár.
Marad hát barátod füstös kunyhójában,
Várja, mit csináltok Vénus templomában.
Mint viztek szüzeket Hébé párnájára,
Bihari lakosok hajdani módjára.
Eltaláltad, jó társ, Hegyalján is valók,
De sok muskataltól ám majd meg is halók.
Otthagytam hát Bacchust seprő szüzeivel,
Mádi hegy oldalán szedők seregével.
S míg ők arany szőlőt szedőnek csebrekre,
Nékem nagyobb gondom volt egészségemre,
Ez ugyan már megtért, élek és pihegek,
De már csak mint árnyék, föld hátán lebegek.

Barcsay Ábrahám

EGY JÓ BARÁT BETEG BARÁTJÁNAK

Múzsák! az árnyékos Zobor tetejéről,
A néma szenteknek túnyogó helyéről,
Hová távoztatok Nyitra vidékéről?
Nyilván hallottatok Orczy hidegéről.

MenjeteK, ó szüzek! lehajtott fejekkel,
MenjeteK a síkra kibomlott fürtökkel,
Kedves Orczytoknak vigyeteK versekkel
Álmod, ételd, kedvet gyógyító-füveKkel.

VigyeteK, ha lehet, engem is veleteK,
Tudom ugyan, hogy Örs egy tanya-helyeteK,
De míg sebes Garam vizén általkelteK,
Addig talám hasznos kalaúz lehetek.

Az álmos Ipoly is útatokban esik,
Lappang, és többire nádak között fekszik,
S ezerféleképen gödörben rejtezik,
Míg végre Dunában kedvetlen érkezik.

Unalmas vizeit, kérlek, kerüljeteK,
Szomorú réveit méltó, hogy féljeteK,
Hogy pedig az útat el ne veszesseteK,

Kettő ott a révész, el ne felejtsetek.

Egyiknek valamint fényes a ruhája,
Úgy rúdjaival együtt aranyos sajkája,
A másnak csak fából vagyon haj ócskája,
Öreg, s fejét földi sásból font sapkája.

Sokszor szántotta ez Tiszának vizeit,
S csodálva hordozta Orczy leveleit,
Hogy hátukon látta őseink neveit,
Kik szaporították magyarok tetteit.

Ez fogadta régen Álmusnak szavait,
S elhagyván Meótis végtelen sarait,
Pontusba mártotta csolnak-oldalait,
S Dunának vetette fáradt lapátjait.

Vélvén, hogy munkája nagyobb erejénél,
Egyszer ki is kötött Hémusnak tövénél,
És már vizát süttött pattogó tüzénél,
Midőn ily szót hallott víz túlsó szélénél:

Napkeleti népnek evező követje!
Ki tudod, hói fakad Tánais kútfeje,
Hogy van, hogy tartóztat Dunának ereje
És a magas Hémus felleges teteje?

Oldd fel hajód, siess Duna forrására,
S mivel itt mulattál, ez lesz utoljára
Álmus országának sokáig határa.
Szólott, Hémus pedig meghajlott szavára.

Elindul a hajós, s habos lapátjával
Vagdalván vizeit, küszködik Dunával,
Csakhamar kezét ad a sebes Szávával,
S a pusztákat mosó sokhalú Tiszával.

Vitték már, ó magyar! határod csóvját,
De ki vizsgálhatja Istennek munkáját,
Miért forgatta meg Neptunus villáját,
Hogy elboríthassa követed sajkáját?

Nyilván nem áldoztál soha oltárjánál,
Hogy bátran evezvén csendes vitorlánál,
Kincseket gyűjthetnél tengerek partjánál,
Vagy nagy folyóvizek tágasabb torkánál.

Nem jutott teneked ő birodalmából,
Jutott ugyan kevés a földnek javából,
De nem viszik hired Pekinbe Rómából,
Sem szegény Sajnovits költött hazájából.

Nem messze juthatott követed sajkája,
Hogy habokba borult kised vitorlája,
Mondják, hogy oly nagy volt Neptunus munkája
Mint mikor porrá lett Priamus hazája.

Már követed Morva vizét is haladta,
S Petronella várát háta megett hagyta,
És a sebes Dunát lassanként fodrotta,
Midőn hív szolgáját Eol bocsátotta.

Úgy rohantak ezek régi fogságokból,
Mint az orosz lányok, midőn barlangjokból
Kölkök veszedelmét értvén rívásokból,
Áldozatot tesznek szegény vadászokból.

Így ezek megjárván tengerek partjait,
Oszveháborítják nyugovó habjait,
Felzavarják vizek csendes forrásait,
Nagy zúgással víjják hegyek oldalait.

Hasznos Nílus! akkor te is megváltoztál,
S gazdag szomszédidnak károkat okoztál,
Tágus! akkor te is aranyat nem hoztál,
Barátoddal, Volga! te sem találkoztál.

Ilyen nagy szélvészek, s ennyi csodák között
Népek bújdosása virradtról kezdődött,
De Álmus! míg néped csoportba verődött,
Céljától hajósod mely messze vetődött.

Más nemzet érkezett Duna forrására,
S onnét unokáid örökös kárára,
Megromlott vizeket küld néped számára,
Még megrészegíti véle utoljára.

Ez vége Neptunus kemény haragjának,
E volt akadály a scythák munkájának,
Ezért nem lön haszna Attila karjának,
Ezért rendes sorsa Álmus hajósának.

Mert megelégítvén Thétis szeretőjét,
Hogy meghúzta Eol szeleknek gyeplőjét,
Megszánván scytháknak szegény evezőjét,
Kérlelte érette világ Teremtőjét.

Légyen révész, úgymond, ti pedig, leányok!
Míg e földön léznek scythá-maradványok,
Nyújtsátok fonalát, s ő légyen kormányok,
Míg nagyobbra terjed újra tartományok.

Múzsák! ha valaha földünkön bújdostok,
S ha szent hegyetekről közünkbe szállatok,
Jóllehet, hogy engem ritkán sugallatok,
De könyörgök, hogy ez légyen hajósotok.

Orczy Lőrinc

MERRE KELL A HADAT INTÉZNI

Hová vitted, Pajtás! hazánknak csóváját?
Haemushoz; hagyd, foldja révészed hajóját:
Szaporán egye meg sült viza ikráját,
Fordítsd víz mentére rongyos vitorláját.

Kelet velé vágnak a makacs nemzetek,
Kik Magyar Országunk részeiből téptek,
Ott vágnak a kincsek, kit innen elcsíptek,
Vissza kell azt venni, mit innen elvittek.

Mondja meg hajósod belgrádi basának,
Jó kávé készítsen a császár hadának,
Márs útját csinálja Vidinnek, Nyssának,
Stambult rendelje el téli kvártélyának,

Révészed csóváját üsse fel Várnánál
Egyikét, másikat Ocačov sáncánál,
Köszöntse Neptunust Duna hét ágánál,
Várja meg népünket Kun László sírjánál.

Hagyjuk Petronellát a jó sógoroknak,
Kik savanyú borhoz, répához szoktanak,
Oly földet keressünk a mi fiainknak,
Hol még híre nincsen mathematicusnak.

Hol sok torony vagy, sokat harangoznak:
Hová mégy, honnan jössz, sűrűn tudakoznak,
Nem kedves lakása ügyetlen magyarnak,
Nem volt ő barátja a nagy városoknak.

Nem tanulta soha kálmár praktikáját,
Azért nem szereti, ha bontják ládáját,
Madame Entremontnak becsüli barlangját,
Annak formájára építi gunyhóját,

Tér, mezőt szeret ő, hol szarvas tináját,
Szép fajú, makrancos, rugdaló csikáját
Nevelvén, futtatni lehet paripáját,
Csengő, pengő láncsal nem mérik ugarját.

Szinte most beszélnek: nyeregben lovatok,
Fel is vagyon rakva nehéz pucikátok;
Ha valahogy ti is keletre indultok,
Add tudtomra, lések én jó kalaúztok.

A bácskai síkot szinte Orsováig,
Temesi bánságot Trajánus hídjáig,
Duna két oldalát Erzsébet tornyáig,
Úgy esmérem, mint a csárdákat Budáig.

Jász Vásárhelyt, mondják, a guga ellepte,
Hogy a sok töröket, moskákat megszökte,
Osmán a frigytevő sereget elvitte,
Egy tölgyes erdőben megtelepítette.

Vagy aluszik, vagy nem, prussus néz Danczkára;
Moska veti szemét a krími tatárra,
Császár, mint protector, vágy Havasaljára,
Nem is hallgatnak már a handa handára.

Barcsay Ábrahám

A HADI GYAKORLÁS VÉGÉN

Vége van, Barátom! már a gyakorlásnak,
Eljött az ideje kunyhóba-lakásnak,
Hol mezeje vagyon mély gondolkozásnak,
S olykor, ha kitelik, magyar versírásnak.

Múlt héten fáradtan, hogy hazaérkeztem,
Vasamat azonnal falra függesztettem,
Viaszkos sarumat kaptára verettem,
Sarkanytyústól együtt melléje téttem.

János uramékat haza bocsátottam,
Azaz, kvártélyokban hizlalóban adtam,
Gazdával egyesség legyen, ajánlottam,
És jó gombócákat egyenek, meghagytam.

Hagyd legyen erejek a jövő tavaszra,
Ha pallost kell húzni a szomszéd kopaszra,
Vagy pedig éjtszaki koronás ravaszra,
Ki még vízre viszen, vigyázz bár szavamra.

A franciát hívság ámbár megrontotta,
De más egyebekben természet pótolta,
Ezer mesterséggel ötöt megáldotta,

íme svecusoknál nemrég megmutatta.

Szép dolog, az igaz, a mostani osztás,
Ha valahogy vége nem leszen ágyúzás:
Szép dolog, megvallom, az ilyen nyílhúzás,
Testvérek közt sem volt soha szebb osztozás.

De vájjon, ha török nem akar békélni,
Fogjuk-e moskákat magunk is segélni?
Vájjon a francia meg fog-e kémélni?
S turíni szomszéddal nem fog-e beszélni?

Nem könnyen tágítjuk mi Olaszországot,
Mert onnét bírták volt az egész világot,
Bécs nem adhat nekünk oly roppant nagyságot,
Más partra kell vinni német császárságot.

Rómaival korcsos hivatal magában,
De még csak név szerint vagyunk bírásában,
Igaz császár már rég ős-hivataljában
Főpapnak kengyelét nem tartja Rómában.

Mindezek így lévén, franciák ez okból
Tőnek jobbagyokat corsicanusokból,
Majd csipkét kívánnak a gazdag belgáktól,
Selyem keszkenyőket a lombardusoktól.

És akármely kegyes legyen is asszonyunk,
Nem kell azt gondolni, hogy legkönnyebb jármunk,
Ezen két országban sok változást tudunk,
Kivált olaszoknak nehéz hitelt adnunk.

Ha lengyelnél örök leszen a királyság,
Akármely kicsiny is, de mégis szomszédság,
Vájjon kivel leszen örökös barátság?
Cárnének adhatja a háladatosság.

Ha moskának leszen ily hasznos frigyese,
Ámbár megrövidül lengyelek békése,
De lehet tartani, vissza ne vétesse
Azt, mit most nekünk ad Hadik esketése.

Lehet ugyan az is, hogy módját találják,
S a három foglalók egymást evincálják,
De vájjon törököt majd mivel táplálják,
Mivel frigyeseit mellőle elcsalják?

Vagy már azon vannak, hogy Mekkát elrontsák!
Különben a kormányt akárhogy forgassák,
És harc nélkül a juszt akármint mutassák,
De módját nem látom, azt, hogy megtarthassák.

Azért majd az erő síkra fog szállani,
Ki előtt a világ meg szokott hajlani,
És kit büntetésül Isten szokott adni,
Midőn nemzeteket akar megdorgálni.

Orczy Lőrinc

TÁRS TÁRSAT INTI, MIKÉNT MULASA MAGÁT

Mivel felfüggeszték fényes sisakodat,
Hüvelyében tetted éles pallosodat,
Szegre akasztottad viaszkos sarudat,
Fél abrakra fogtad fegyveres lovadat:

És már végét vettéd vitézi munkádnak,
Nyugodalmat szerzél lankadt tagjaidnak,
Jó kvártélyt rendeltél fáradt katonádnak,
Ágyat is vettettél zsoldos társaidnak.

Méltó, hogy elmédet régi járására
Bocsásd, vándoroljon Parnassus tájára,
Hagyd, akadjon ottan kútak forrására,
Melyekből vers folyjon Flaccus nótájára.

Múzsák is szeretnek árnyékos erdőket,
Utálják a pusztát, zanócos mezőket,
Kedvellik leginkább a vizes völgyeket,
Mivel gyakran szokták mosni szűz testeket.

Nymphácskák is inkább csergő patakoknál
Ősz felé mulatnak mohos kőszikláknál,
Ha azért ezekhez akadtál Szklenónál,
Telemak módjára danolgass azoknál.

Híres a szép nemről Beszterce vidéke,
Szőke nemzetségnek ott vagyon a fészke,
Csinos gyermekeket szül Garam mellyéke,
Hajdant mulatságnak Radvány vala széke.

Itt Vénus mamácskánk járt fehér szoknyában,
Kis Cupido pedig kurta kankócskában,
Azért az idegent vigyázatlanságban
Csakhamar megcsalták, s vitték kamarában.

Ha tehát sétálgatsz a Garam partjára,

Mosónéknak ne nézz patyolat combjára,
Ne talám vigyenek az arany bányára,
S szíved szabadságát feltegyék próbára.

Tót lyánkák friss vízzel mossák arcájokat,
Természet pirosra festi ajakokat,
Posta nélkül csalják sutra mátkájokat,
Lassú kacagással ámítják azokat.

Ezeknél is lelhet elméd édességet,
Ártatlan mulatást, víg gyönyörúséget,
Elhigyd, hol jó barát mutat szívességet,
Csak azon helynek kell adni elsőséget.

Mulass hát, ne búsulj, mi lesz az osztályból,
Kit taszítanak ki a foglalt országból,
Mohámét ládáját viszik-e Mekkából,
Vagy mi lesz lengyelek pospolitájából.

A nagy kétfajú sas az egyfejű sassal,
A fehér sas pedig a fehér lovassal
Megegyez, s francia a gyenge svecussal
Mebukik, mert nem tart frigyét az anglussal.

Vagyon még ereje Ómár zsoltárjának,
A stambuli mufti antiphónájának,
Legyen csak rossz vége Ali bég hadának,
Meglátd, minő lovas sereg jön _Moldvának.

A véres háborút moskák már megunták,
Mert nagyszámú népét nyavalyák megronták,
Kat' asszonyt, mint hallom, papok elárulták,
Tanácsosaival számadásra hítták.

Nem lehet veszélytől egyébtől tartani,
Hanem hogyha szomszéd háza kezd bomlani,
Más ház is mellette szokott omladozni,
A nagy a kisebbet össze szokta zúzni.

Az Istenre hagyjuk, Pajtás! e dolgokat,
Ő ád, ő vészén el, ő oszt országokat,
Ő áld, ő törül el erős táborokat,
Ő csinál a szabad nemzetből rabokat.

Csak minket úgy tartson, mint most, békeességben
Nyomhassuk az édes mustot a csebrekben,
Élhessünk csendesen házunk szegletében,
Commissárt ne lássunk immár vármegyénkben.

Ne törődjünk azon, mi lesz Ásiából,
Azért, hogy Benyovszki megtért Kámcsátkából,

Egy-két népnek mostan elfordulásából,
Világ nagy változást nem vesz romlásából.

Eldülhet a lengyel, s eldülhet török is, sat.

Barcsay Ábrahám

ARKADIA LEIRATÁSA

Jól mondod, Kenyeres! én is azt állítom,
Hogy csak herék vagyunk, már régen tanítom,
Ezen igazságot most is bizonyítom,
Confuc mestert azért én meg nem szólítom.

Nagyobb most az örsi bölcsnek oskolája,
Mint régen Plátónak Akadémiája:
S különben táplálja lelkemet múzsája,
Mint császárnak egész könyves-palotája.

Ádám uram ugyan néha jókedvéből
Sok könyvet kihúzván régi penészből,
És lopva kirántván rézporos zsebjeből,
Kezem közé nyomott tudós szerelméből.

Láttam ott nagy Mautschont és Fient képekben,
Ceres asszonyt néztem titkos szentségekben,
Olvastam Mahomet zsoltárit versekben,
S Ómár imádságit apró cikkelyekben.

Tanultam kezdetét egész régiségnek,
Mesés eredetét annyi istenségnek,
Kit vagy a gazdagok adtak szegénységnek,
Vagy pedig a papok balgatag községnek.

Láttam Minős, Solon s Lycurg uramékat,
Hogy akartak tenni boldog maradékat,
Kivált ez hogy adott kedves ajándékát,
Midőn osztogatta a szép lakosnékat.

Celéus fiának édes hagyománya,
Tudom, hasznosabb volt, mint Márs buzogánya,
S talám mint sok bölcsnek ritka találmánya,
Ápisnak is azért lön becsben bálványa.

Azt jegyzi egy régi csodálatos írás:
Hogy van e világon egy bizonyos forrás,
Melyet nem vesz körül emberi boltozás,
Hanem van környüle mennyei alkotás.

A szép Arkadia gyönyörű völgyében
Kősziklák hasadtak egy hegy közepében:
Hová nap nem süthet tavasz melegében,
Sem pedig a nyárnak gyullasztó hevében.

E kősziklák között sok mohos helyeken
Tiszta víz csergedez apró kövecseken,
Mely eltévelyedvén számtalan ereken,
Újra találkozik virágos réteken.

Éjtszaki szeleknek fagyfaló fúvása
Nem jut oda, hol van e víznek folyása:
Ott vagyon a fáknek örök virágzása,
Ott van Pomonának kedves mulatása.

Ezer madaracskák fáknek tetejéről
Szüntelen csevegnek párjok hívségéről,
Az egyik énekel új szeretőjéről,
A más emlékezik régi szerelméről.

A levegőégnek és helynek szépsége,
Úgy az állatoknak ritka szelídsége,
S az egész vidéknek örök csendessége
Jelentik, a helynek hogy vagyon szentsége.

Demiurgos véget vetvén munkájának,
S részeit elosztván föld golyóbisának,
E vizet békesség csendes forrásának
Nevezte, hogy lenne hasznos világának.

A királyok ide vezetik népeket,
A már láncok között nyögő nemzeteket,
Kik, ha megkóstolják ez édes vizeket,
Azonnal elvesztik ott kemény szíveket.

Látná], ha sétálnál e kies helyeken,
Sok vizest meztelen a puha gyepeken,
Kiknek már koszorú nincsen a fejeken,
Sem pántlika nem függ vitézi mellyeken.

Ott mossák némelyek véres köntösöket,
Mások pedig fogván gyilkos fegyvereket,
Azokból készítnek szántóeszközöket,
Mások ló helyében cserélnek ökröket.

Azok, kik tábori földmérést értettek,
Meredek bástyákat s sáncot építettek,
E babonás vízből alég merítettek,
S Immár mulatozó – házat méregettek.

Sokan azok közül, kik perben borultak,
S Verbőcz homályiban már meg is vakultak,
Ez édes forrásnál midőn megtisztultak,
Még onnét Parnassus felé elindultak.

Látnád ott módinak első eredetét,
Mert hamar megunván maga öltözetét,
Ki-ki megkívánja szomszédja köntösét,
S leibeíért ad dolmányt és plundráért mentét.

Nem szólok arca, fő s haj míveléséről,
Egyik hogy veti el kalpagját fejről,
Hogy oldja csimbókját a más üstökéről,
S hogy metszi bajuszát ajaka széléről.

Hát még az asszonyok sokféle ruháját
Egyik a másiknak hogy adja szoknyáját,
Ez nyakába veti másnak verdigályát,
Amaz kis papucsért elrúgja csizmáját.

Nagy titok e forrás: de hidd el, Barátom!
Hogy már nemzetemet ahhoz közel látom,
Én addig levetvén császári kabátom,
Lassanként puttonnak készítem a hátom.

Abban vetem tőled vett leveleimet,
Mint bujdosásomban szerzett kincseimet,
S az ég felé vetvén könyves szemeimet,
Lángnak adom eddig firkált verseimet.

Orczy Lőrinc

TÁRSA VERSEIT DICSÉRI

Társ! néked a Múzsák szüntelen csevegnek,
Akárhová fordulsz, veled járnak, kelnek,
Most víg, most szomorú nótát énekelnek,
Gyönyörű koszorút játszódva készítenek.

Mondd meg, hogy győzheti elméd vándorlását,
Naptól a hold alá sebes csavargását,
Nem unta-e még meg képek mázolását,
Mely szűz támogatja kezéd rajzolását?

Minap Arkadia szélére vezettél,
Régi vitézekkel megtelepítettél,
Sok jó királyokkal engem esmértettél,
Nyájas mulatságot barlangnál szerzettéi.

Alig hogy lettem zománcos kardomat,
Kezdém építeni hantból hajlékomat,
Mindjárt elrontottad feltett szándékomat,
Elbontád már kezdett, víg mulatságomat.

Mely messze hordoztál tudós írásoddal,
Tudod, Haemusnál is valék hajósoddal,
Tróját is megjártam hercegasszonyoddal,
Carpatust megmásztam jövőmondóddal.

Keve fiainak zanócos hazáját,
Mekkában Mahomet teteme ládáját
Megmutatád, haliám Ómárnak zsoltárját,
Ím végre megnyitád mennyeknek kapuját.

Menjen, kinek tetszik, Páter Sajnoviccsal,
Vizsgálni a Napot, hogy birkózik Kossal,
Én veled szüreten maradok Bacchussal,
Végezvéen tovább is mehetünk Vénussal.

Nem bánom, járjuk meg a föld kerekességét,
Csapjuk evezőnkkel tengerek mélységét,
Vizsgáljuk természet titkos mesterségét,
Dicsérjük Alkotó csodás kegyességét.

A csillagos égről szálljunk föld gyomrában,
Az embert nézzük meg tükrös palotában,
Onnan forduljunk le mázolt kosarában,
Vizsgáljuk tetteit tündér formájában.

Elmegyek teveled az Antipodákhoz,
Ha tetszik, hajózok szinte Kámcsátkához,
Csolnakom kikötöm Hercul oszlopához,
Ily írást ragasztok egyik oldalához:

Itt volt két jó barát, a világot járta,
Embereknek tettit, szándékú vizsgálta,
Sok nyomozás után mindkettő meglátta,
Amit zsidó király vénségben kiálta.

Azért a fernei bölcshez visszatértek,
Genevai tónál egy ingre vetkeztek,
Az öreg emberrel egy nótát kezdettek,
Jankójával sokszor sírtak és nevettek. [40]

Barcsay Ábrahám

VÁLASZ

Társ! újra gerjeszted pislogó tüzemet,
Verseiddel bírod egészen szívemet,
Azért lúd tollához eresztem kezemet,
Hagyd, fesse előtted vándorló eszemet.

Jól mondod, hogy nékem a Múzsák csevegnek,
De korántsem azért, hogy talám szeretnek,
Hanem mivel mint vak szeretőt vezetnek,
S néha botlásomon magok is nevetnek.

Olyanok ők, hidd el, mint ama szép szüzek,
Kiknek mesterséggel lobog kényes tüzek,
Soknak incselkednek, de kevésnek hívek,
Mely sokaknak vész el óhajtságok s mívek.

Nehéz az én vasam, nehezek sarúim,
Szent hegy mászására rosszak sarkantyúim,
Inkább víjására szegezem álgúim,
Arra találkoznak, tudom, több társaim.

Fritz bátyánk is addig fújta furuglyáját,
Míg Márs nem kívánta síkra katonáját,
De mihelyt hallotta vitézek dudáját,
Álgúkkal basszusra süttette nótáját.

Csak így vagyon dolga hadak gyermekinek,
Tövére sem érnek Parnassus hegyének,
Izét sem kóstolják Múzsák szerelmének,
S már keresztért küldik Rákos mezejének.

Hová visz vakságod, telhetetlen világ?
Mely ezelőtt fénylett, hol van a sok ország?
Látod, nagyobb része szomorú pusztaság,
És hogy ez életben minden múlandóság.

Mondjátok meg nékem, udvari polgárok!
S ti, fényes nagyságban elmerült királyok!
Cadmus fiainak hová dült szép várak,
S szegény lengyeleknek hol van most határok.

Nem tudom, Barátom! magam mit óhajtsak,
Muftival-e, vagyis Kát' asszonnyal tartssak:

Bár ülhetnék véled, mint írod, sajkára,
S érhetnék Hercules híres szorosára,
Vagy hol Atlás vette a földet vállára,
Tám még ott csíphetnék mit magyar számára.

Hátha meglelhetők eleink lakását?
Mivel már esméred szívem vágyódását,
Ám légyen! kormányozd kettőnk vándorlását,
Menjünk és írjuk fel Salamon mondását.

Voltérhoz, nem bánom, igazítsd útunkat,
Ott úgy, mint Jordánban, mossuk meg magunkat,
Plátó formájára üssük kalapunkat,
S hosszú, tág köntösben végezzük búcsúnkat.

Jövet tekintsük meg a Jankó Jakabot,
Ki neveltetésnek külön törvényt szabott,
Mellyel tudósoknak nem kis dolgot adott,
S párisi érsekkel üstökben is kapott.

Ha honyunkba térünk, éljünk csak figével,
Téjjel és ártatlan rajoknak mézével,
Juhász mendencébe forralt sentyicével,
A vizet hörpöljük kézzel, nem csészével.

Keressünk, ha lehet, olyan szegeletet,
Hová még commissár s mérő nem mehetett,
Légyen bár éjtszakra hóban helyezettett,
Emeljünk magunknak ott egy kis fedelet.

BACCHUS S A TOKAJI BOR EREDETE

Ott hagyád hát Őrsön görbe csoroszlyádat,
S két-szarvú, kertészi kicsiny kapácskádát,
Szórásról szüretre hívád víg Múzsádat,
Hagyd, hallja dongatni a sok mustos-kádat.

Számtalan hordódat előre küldtetted,
Pincemesterreddel mind számbavétetted,
S ha egynek vagy másnak penészét érzetted,
Dió virágjával jól kifüstöltetted.

Közelítsz, nem vagy már messze Hegyaljától,
Jókedvű Bacchusnak legfőbb tanyájától,
Füstöl a hegy távul sok zsíros konyhától,
Szól a völgy még üres hordóknak hangjától.

Nyerítő lovaid húzzák szekeredet,
Természet titkai foglalják lelkedet,
Hegyről síkra veted bujdosó szemedet,
Szüntelen neveled érzékenységedet.

Hasonló szép elméd a magas fecskéhez,
Ki játszódva csapván vizeknek színéhez,
Onnét lövi magát csillagok székéhez,
S úgy visz nedvességet szomjazó fészkéhez.

Így te is megjárván e föld kerekességét,
Magadban szemléled világ csekélyességét,
S földhezragadt szegény ember kicsinységét,
Így éred szállódnél osztály útag végét.

Elérvén már ott vár bundában, gatyában
A vidám vincellér szennyes ruhájában,
Mondja, mely szemcsés légyen munkájában,
S hány száz akó nektár lehet hatalmában.

Megjárom a szőlőt, szemeddel vizsgálod,
Hol Tokaj gyümölcsét szárazon talárod,
Egyet leszakasztván szemeit próbárod,
Melyből majd királyok italát csinárod.

Reggel a szedőknek szabad a pászmákat,
Kik rendben elállván a kis barázdákat,
Elkezdik fosztani gyenge szőlőfákat,
S édes terheikkel töltnek kádba zsákat.

Ireg-forog ki-ki, dolgot adsz mindennek,
Nagy puttont Jankónak, kis csebret Petinek,
Aszúszőlő mívét adod a szüzeknek,
Kik érdemét tudják az édes szemeknek.

Tudom, hittál arra nyájas gyermekeket,
Kiknek ha szőlőméz ragasztja kezeket,
Hívsággal lehessen szopni ujjhegyeket,
S ártatlanul kezdi más enyelgéseket.

Ily helyen meg szokott Vénus is jelenni,
És hamis fiával olykor sok csínt tenni,
Szeret a szedők közt lopva lézengeni,
S sokszor gerezd gyanánt szíveket metszeni.

Sőt mondják, hogy néha szép veres csuporban,
Szerelmet elegyít titkon az új borban,
Melyet ráköszönvén a szedőkre sorban,
Mosolyog, s eltűnik hirtelen Paphosban.

E szüretre régen, midőn Indiákból
Bacchus megtért volna, s a több országokból,
Hozott volt magával ama leányokból,
Kik seprőt kötöztek a nyírfaágakból.

Kötöztek, s előtte azokkal táncoltak,

Sokféle fajtalan bomótát danoltak,
Éjjel pendel nélkül széjjel kóborlottak.
Mások szöllőjében erővel sajtoltak.

Semele gyermeke ebben gyönyörködött,
De Vénus azonban nagyon megütődött,
Azért bosszúállást ő magában főzött,
S hamar szerecsenné-bőrben öltözködött.

Szép berke-kondorság fodrotta szőreit,
Körül nagy fehérség foglalta szemeit,
Kibigyesztés húzta ajaka széleit,
Megtartván egyébben ékes tetemeit.

Nem írom le néked ama szép helyeket,
Kik testén okoztak gyönyörű gödröket,
Sem pediglen ama kis lencseszemeket,
Kik megvakítottak már némely bölcseket.

Elég, hogy Vénus volt szerecsenruhában,
Ő így megjelenik reggel a pászmában,
Mint a több szedőknek, kosár van karjában,
Másfelől csebreckét szorít kis markában.

Véle volt Cupido, ő is szüretezett,
Hogy le ne hajuljék anyja, figyelmezett,
Törpe gerezdekét serényen lemetszett,
S tölt edénykéjével ő is büszkélkedett.

Nyírseprűs leányok csodálják szépségét,
Ily kisdéd korában oly nagy fürgeségét,
Látják az anyjának szemérmességét,
Mely inkább nevelte nyájas kegyességét.

Bacchus is felébredt gőzölgő álmából,
Szöllőlevelekből terített ágyából
Felkél, nagy bor-ködök támadnak agyából,
Ásítózva kijön mustos sátorából.

Ez volt, amit Vénus soha sem szeretett,
Mert hívságot mindig józanon kedvellett,
Azért szigetében aki részegedett,
Soha templomába többé nem mehetett.

Bacchus kornyodozva midőn elérkezik,
S önként a szedőnek közé elegyedik,
Cupido csakhamar nyilához férkezik,
Mely szegény borosnak szívében lövetik.

Ily nyíllal sebhette Ulissesnek fiát,
Midőn tenger partján látta Calipsóját,

Ezzel kínszeríté Indiák királyát
Arra, hogy tisztelné Szeretetnek Anyját.

Lankad szegény Bacchus, láng gyullad szívében,
Tétováz, nem tudja, mit tesz szerelmében,
Esméretlen tüzet érez kebelében,
Melynek eredete van Vénus szemében.

Kérleli, de Anyánk gögösen fogadja,
Kis Cupidocskáját ölében ragadja,
Arany-fellegek közt eltűnik s ott hagyja
Bacchust, kinek szívét ezer kín szaggatja.

Nehéz gerezdekből kötött koronáját
Elveti, s eltöri királyi pálcáját,
Elúzi leányok csúfos muzsikáját,
S józanon most látja először hibáját.

Megszűnt a dobzódás az egész hegyeken,
Nem ordítanak többet éjjel a völgyeken,
Keresi Vénusát magános helyeken,
A szüret megszűnik az egész vidéken.

Így volt, amíg egyszer Szent András havában,
Setét gondolatok közt lévén magában,
Ama szőlő felé elindul bújában,
Hol istenasszonyát szemlélte pászmában.

De mely nagy bámulás fogta tetemeit,
Midőn, akármerre fordítsa szemeit,
Mindenfelől látja szőlők gerezdéit,
Kik magokban rejtik arany fővényeit.

A nap is nevelte ezeknek szépségét,
Mert sütvén közlötte vélek fényességét,
S ami több, meghagyta levelek zöltségét,
Eltiltván hóharmat mérges hidegségét.

Csoda volt-e, vagy nem? Bacchus annak vette
Azért e gyümölcsöt egy kádban megszedte,
Szerelmes kínjának italává tette,
Mondják, ez tokaji bornak eredete.

Azt tartom, ha abból adnál a papoknak,
Kik Pócsban szolgálnak régi oltároknak,
Majd nyelvünkön fújnák a misét rácoknak,
S több gyűrűjek lenne búcsús leányoknak.

Csak pálinkát isznak, úgy vélem, e szentek,
Mely természet szerint rácra oldja nyelvek,
Ez moska italtól zsibbadnak az erek,

Tótoknak is azért ízetlen beszédek.

Nem úgy vagyon dolga Keve fiainak,
Kik urai lettek Tokaj máljainak,
Kedves hangja vagyon magyar szavainak,
Ellenben idétlen éjtszak lakosinak.

Szűrj hát s sajtolj, kérlek, töltsd meg pincéidet,
Merítsd mély kádakba untig csebreidet,
Árpával, búzával dugd meg vermeidet,
Csak én olvashassam magyar verseidet.

Hagyd, lássam, hogy folynak bőség kebeléből,
Érezzem, hogy kelnek bölcsesség kezéből,
Sőt, ami még szentebb, barátom szívéből,
Nem valami felfútt tudós elméjéből.

Orczy Lőrinc

TOKAJI SZÜRET

Kellemetes képet festél Hegyaljáról,
Őszi multságok vidám tanyájáról,
Apellesnek vetted talám vászonyáról,
Vagy Rubensnek rézben metszett táblájáról.

Mint írad, úgy láttam Bacchusnak sátorát,
Hogy kelt fel, hogy torié szemét és pofáját,
Mint dörmölt, ásított, mint húzta derekát,
Hogy nézett hegyekre bigyesztvén ajakát.

Láttam, hogy érte el seregét szedőknek,
Kik hátra tekintvén majd elrémülének,
Vizes levelek közt titkon nevetének,
Tréfából nevezvén karcsú legénykének.

Zsuzsi szólt Örzsének: nézd, mátká, a combját
Rózsai kis Katal szeme szeltem tomporát,
Mindkettő egyszersmind elcicantá magát,
Hamar fordulásban meglátván lódingját.

Pirospozsgás szüzek, kik éjjel dőzsöltek,
Harmat száradtáig oda enyelgettek,
Csüggő emlőjökkel ők is felérkeztek,
Csomoszló társokkal szedéshez kezdettek.

A pászta szélében láttam Szép Anyánkat,
Ki fiának adá a mérges nyilakat,

Mellyel szokta ölni a vad Cassandrákat,
Sebhetni sanyarú életű Cátókat.

Illet feketeség gyenge természetéhez,
Sugár, karcsú, nyúlánk, vékony teteméhez,
Nem férhettem közel egyéb szépségéhez,
Göndör barkájához, sem lencse szeméhez.

Azt mondják, miolta Vulcán eljegyzette,
Szőkeségét a vas hámorba vesztette,
Parisnak kedvéért egyszer elölvette,
Az égi dámákat mikor ingerlette.

Szememet ragadta csak külső formája,
Fehér patyolatból volt kettős szoknyája,
Fekete selemmel varrott gallérkája,
Szőrös bocskorkája, tarka harisnyája.

Kondor fiacskája felment a töltvényre,
Leült a pásztorok vigyázó helyére,
Kerepelt nótára szedők öröme,
Parittyáját hányta rigók seregére.

Azonban befordult pásztor gunyhójában,
Tegzét elkészíté íjastól markában,
Bal lábát támasztván küszöb oszlopában,
Három nyilat lökött Bacchus oldalában.

Láttam, hogy eldúle ordító szavakkal,
Sebét békötötték ruhadarabokkal,
Szekerét húzatták fene párducokkal,
Feltolták reája támasztó rudakkal.

Egyszersmind megverték a zörgő dobokat,
Fútták a recsegő, hangos trombitákat,
Nyírfaseprűs szüzek bugyorpucikákat
Szedvén a táborban bonták a konyhákat.

Lepleket felszedvén nagy, hosszú rudakra,
Erős faunusoknak feladák vállokra,
Vén Szilent feltolák konya szamarára,
Vert had elindula Ganges oldalára.

Vénus is felhágott aranszekeére,
Kit két galamb hozott a mezsdje szélére,
Kisfiát ragadván féltévé térdére,
Gyeplőt és korbácskát adván a kezére.

Eltűnt, s Erdély felé látszott útját venni,
Együgyü szerelmet szívekben sejteni,
Oda többször is ment búját felejteni,

Kacki mulatságot fiának szerzeni.

Mert mondják, van nemzet csíki havasokban,
Régi dácusoknak mohos barlangjokban,
Ki nemes hazáját látván zürzavarban,
Jó erkölcsöt hozza ezen tartományban.

Ez idegen vérrel még nem keveredett,
Noha sok népekkel harcolt s verekedett,
Jó nemzet szüntelen arra törekedett,
Tisztán maradjon vérbéli eredet.

Nem nagy, se nem fényes nálok a nemesség,
De van férfiakban vitézi erősség,
Asszonyoknál kedves a szemérmesség,
Szabad személyeknél becses a szüzesség.

Ezekhez hát Vénus néha leérkezik,
Vélek forrásoknál, erdőn mulatozik,
Juhocskáknál gyapjút fony, és nevetkezik,
Sokszor barlangjokban fiával érkezik.

Együgyü játékot kezd pislogó tűznél,
Batutát táncoltat hold fényességénél,
Ha ficsur fátáját vezeti kezénél,
Mosolyog, s meglesi bikfatöviskénél.

Elhagyom! nincs kedvem képeket festeni,
Pirost feketével jól egyelíteni,
Te tudsz csak egyedül színt színnel keverni,
Lelketlen dolgokat eleveníteni.

Barcsay Ábrahám

ÁRTATLAN GYÖNYÖRKÖDÉS S IGAZ BARÁTOK

Bezzeg! láttam én is a rigósereget,
Hallám, kis Cupido miképen kerepelt,
Látám, a faunusok hogy vitték a lepelt,
S hogy köték fel útnak szüzek is a pendelt.

Láttam, hogy fetrengett Bacchus is vérében,
Hogy dugtak ruhákat iszonyúsebjeiben,
Néztem, mikép hága Vénus szekerében,
S hogy vivék galambok Erdély közepében.

Egész székelységet véle megsétáltam,
Hol jó magyarságra örömmel találtam,
Kótyászó szerelmű szép fátákat láttam,
S Tráján jobbágyival batutát is jártam.

Hívságra ragadák mindezek lelkeket,
El is úzék hamar borongó kedvemet,
Barátság öröme meglepé szívemet,
Kinyitá, s felosztá érzékenységemet.

Ezen szempillantást ó! kik esméritek,
Ti, kik egy barátnak lelkét szeretitek,
S a több boldogságot érte megvetitek,
Tudom, csak egyedül velem ti érzitek.

Nem szállott ő soha királyok szívében,
Sem ama Cromvelek páncélos mellyében
Csoda volt Pilades arany-idejében,
S most csak ritkán tér be szegény kebelében.

Engemet igazán most csak ez vigasztal, sat.

Orczy Lőrinc

ÉLETE MÓDJÁNAK VÁLTOZÁSÁRÓL

Te, ki nékem hajdant Zobor oldalából
Víg verseket küldél Násó tomusából,
Szerelmet danoltál Voltér kótájából,
Harcokat harsogtál Márónak sípjából.

Mondd meg, hogy s mint esett, hogy Mátyus földében,
Tótok közé jutván friss Vágnak mentében,
Nyájas szó már nem jön furcsa leveledben,
Fecskendő gondolat nincs pennád végében.

És engem, kit szóttek veled egy bordában,
Jó példáddal ragadsz lelki buzgóságban,
Emelvén szívemet Mojses írásában,
Részeltetsz Cserei szent zsolozsmájában.

Bizony nagy változás! méltó is jegyzésre,
így lévén meghajlok én is a térésre,
Nagy keresztet vetek Paphos szigetére,
S veled elindulok Golgota hegyére.

Keressük meg ottan igazság Mesterét,
Reményiem, megleljük Emberek Vezérét,

Mellőzvé a világ habozó tengerét,
Elérjük Illésnek lángoló szekerét.

Ugyanis más célja mi lehet embernek?
Hódulni szükséges a jó keresztyénynek,
Véget is kell vetni hívságos életnek,
Nyomára akadván nemesebb lelkeknek.

Ne irtózzunk, vágynak sok előjáróink,
Lésznek minden nyelven csoportos társaink,
Ilyen változásban vágynak sok példáink,
Szint ezt cselekedték mi régi eleink.

Ille ego, quondam! mondani nem újság,
Monda ezt Salamon, mert minden csak hívság,
Idővel változik ifiú bolondság,
Későn s csak ősz főre jön lassú okosság.

Nézd Racint, Gyöngyösit, Miltont, Horatiust,
Násót, nem rómaid, hanem Tomitánust,
Ifiú Gyöngyösi irt Murányi Vénust,
Racin legénykorban adá Hyppolitust.

Keressük fel Milton vesztett almafáját,
Mondjuk el Gyöngyösi Rózsa Koszorúját,
Jézus Társainak búcsúzó nótáját
Kezdjük, és danoljuk Loyola ódáját.

Barcsay Ábrahám

A SZERZŐ ÉLETE MÓDJÁT VÁLTOZTATJA

Hasztalan ébresztgetsz, Társ! vígabb nótára,
Mert hogy telepedtem Vág zúgó partjára,
Lantom függesztettem fekete szilfára,
S lassanként igyekszem más élet módjára.

Nem a nagy buzgóság téssen ily változást,
Tudod, hogy az idő ront minden alkotást,
ö hoz tagjainkra vénséget, rothadást,
Ö szerez lelkünknek külön okoskodást.

Ha vénül a kertész, nem mível rózsákat,
Nem épít hívságos tornácházacskákat,
Hanem inkább ültet hasznos gyümölcsfákat,
S fony aszalójában füstölő-lészákat.

Többnyire párákhoz kaptak a halandók,
Melyek, mint az álom, könnyen elmulandók,
Olyanok, mint magunk, nem megmaradandók,
Az örökös jóra kevesen hajlandók.

Egyik oltárokhoz lapúl vénségében,
A más pénzt bálványoz korosb idejében,
Ez belébetegszik sok építésében,
Amaz gyönyörködik számtalan pénzében.

Mennyi boldogságok várnak utoljára,
Melyekkel érkezünk halálnak partjára?
S alig írhatjuk ezt egymásnak sírjára:
Itt fekszik, ki nem lön senkinek kárára.

Harminc esztendeje, hogy anyám méhéből
E világra sírva jöttem hírem nélkül,
Ezt minap olvasám atyám egy könyvéből;
Ideje, ébredjek álmom mélységéből.

Eleget álmodtam hazámnak javára,
Sőt ha széjjelnézek világ piacára,
Úgy tetszik, álmaim lennének hasznára,
De -----

Vagyon krímieknek egy roppant ládája,
Mely azon országnak legnagyobb csodája,
Neve tatár nyelven a „Napnak bárkája”,
Vas annak oldala, vas teteje s zárja.

Nincsen anyalevél abban, se tudomány,
Nincsen nemzetektől oda rejtett zsákmány,
Nincsen imádságra benne fekvő bálvány,
Üres, mégis féli az egész tartomány.

Nehéz vasrudakon őrzik hét lakatok,
Kik úgy függnék rajta, mint nagy verőkosok,
Mondják, készítették a menny kőkovácsok,
Egyéb részeiről én most csak hallgatok.

Erről azt hirdetik az egész szigetben,
Hogy rég még emberek éltek egyességben,
E láda nyitva volt egész esztendőben,
S ki-ki mindent talált benne szükségében.

Az éh közeledvén talált bő asztalra,
A szomjú csakhamar akadt jó italra,
Halálos betegek leltek orvosságra,
És a meztelenek kaptak jó bundákra.

Egyképen töltötte szívek kívánságát,
S lankadó lelkeknek titkos vágyódását,
Ott találta Didó kedves Aeneását,
Ott lelte Pilades gyengéltető társát.

A bölcs odajövén mély tudományával,
Valóban egyesült természet titkával,
A tudós könnyebben fért meg csimbókjával,
Melyet maga csinált szédelgő agyával.

Anacharsis, Socrát jártak e ládánál,
Pláto tovább akart menni több társánál,
De szinte hagymázban esék barátjánál,
Midőn világokat koholt vacsoránál.

Boldog idők voltak, de hamar múlának,
Mert hogy a nemzetek megszorodának,
És majd királyokat külön választának,
Ezek a ládára tüstént rohanának.

Egyik követeket küldött látására,
A más katonákat elfoglalására,
Harmadik álgyúkat öszverontására,
De bészará magát szemeknek láttára.

Nem is nyílik meg már, mondják a tatárok,
Míg e földön lesznek hatalmas császárok,
S bikacsög címerű irtóztató cárok,
Kiktől szomszédoknak nem bátor határok.

Orczy Lőrinc

MIKOR EGYMÁST ELTÉVESZTETÉK EGYMÁST KERESVÉN

Micsoda történet hányja a dolgokat?
Mely végzés hátrálja a jó szándékokat?
Ki az, ki egymástól választ barátokat,
Halasztja egymásnak adandó csókjokat?

Te, ki jössz Erdélyből rákosi homokra,
Én a Mátra alól a lármás városra,
Ki megyek táborba, vigyázok sorokra,
Te bėjössz, tekintesz a nyílt ablakokra.

így egymást nyomozván, midőn közel jutunk,
Te jobbra, én balra ismét eltávoznak,

Elérni akarván kétfelé szakadunk,
Én érted, te értem, árnyékot nyomozunk.

De hagyján! már tudom vásznos hajlékodat,
Várom, még kiállód mezei strázsádat,
Rádütök, mint farkas, elbontom álmodat,
Általveszem tőled jó gondolatodat.

Most, Bajnok, vigyd véghez kötelességedet,
Állítsd vigyázásra vitéz seregedet,
Ne engedd senkinek rádbízott helyedet,
Verd vissza és törd meg te ellenségedet.

Ott állasz, hol hajdant, keserves fájdalom!
Sokszor egyben veszett Magyar Birodalom:
S nemzetünktől távul esett nyugodalom,
A törvényt gátolta erőszak s hatalom.

Vigyázz hát, ne jussunk a régi időkre,
Hol fegyver rántatott nem az ellenségre,
Hanem egy nemzető bátyákra, öcsékre,
Egy vérből származó nemes testvérekre.

Őrállókat rendelj keletre, nyugotra,
Martalék szüntelen menjen jobbra, balra,
Irigység ne üssön valahogy posztodra,
És onnét bévágja magát táborodra.

Barcsay Ábrahám

TÁBORI GYAKORLÁS RÁKOS MEZEJÉN

Rákos mezejére küldött leveledet
Vettem, jaj! s olvastam bal-történetedet.
Melpomene tüstént setét fátyolával
Élőmben toppana zokogó szavával,
Sírásra kisztetvén gyenge szemeimet,
Már súgta fülembe gyászos verseimet.
Már ama szomorú dombokatátkoztam,
Kiken Márás istennek naponként áldoztam.
Majd megint Dunának habjaira nézvén,
Vélek beszélgettem rólad értekezvén.
Mint midőn Orpheus Strymon vize mellett
Erdőket, vadakat nyegni kényszerített.
De hasztalan, mert Márás búmat irigyelvén
Keservembe gázolt kínomat nevelvén,

Mezejére hajtott öldöklést tanulni,
 Mintha úgyis e föld nem tudna pusztulni.
 Ott láttam Bellona kendőzött fiait,
 Hogy vitték előre császárok sasait,
 Mikép indultak el középről, szárnyakról,
 S kígyóknak látszatván sok csavargásokról,
 Százfelé nyújtották fulánkos fejeket,
 S hol kellett, egy helyre húzták erejeket.
 Itt egy hosszú csorda álgyús gyalogokkal
 Vegyesen elindul számos lovasokkal:
 Maga völgyen utaz, kémjeit dombokra
 Küldözi, s a szomszéd nagy országutakra.
 Amott egy választott sereg zászlóival
 Erdőbe rejtezik Plútó fiaival.
 Itt egy sima mezőn mozog a derékhad,
 Midőn piros hajnal még csak alig hasad;
 Ellenséget keres, útat kér magának,
 Vagy jobb fekvőhelyet kíván táborának.
 A kémek véletlen kübörre botlanak,
 Kik egymáshoz hamar pistollyal szólnak;
 Lárma lesz, az altiszt jelenti tisztjének,
 Ez pedig tudtára adja vezérének.
 Túl az ellenség is, kiszökvén ágyából
 Fegyverben öltözik, siet táborából:
 Előre kiküldi a készen állókat,
 Hogy távul mutassák ők is zászlósokat.
 Hírt adjanak arról egész erejével,
 Ellenség hová vágy rontó mennykövével.
 Azonban a nagy had nyomul, mesterkedik,
 Homloka hol szorul, hol kiterjeszkedik.
 Valamint Óceán dühös gyermekei,
 Kiket hajtogatnak éjtszакnak szelei,
 Zúgással ütköznek kősziklák lábához,
 Vagy lassan érkeznek Nereus partjához,
 De mivel erőnek asszonya mesterség:
 Itt válik meg, kiben van elme s vitézség.
 Egyik magát szedvén kancsali formában,
 Ellenségnek akar csapni oldalában.
 A más elindulván hegyes ék módjára,
 Mint egy mérges vadkan rohan derekára.
 Harmadik a völgyből vegyes csordájával
 Kinyúlik s balszárnyát lepi lovasával.
 Ez második sorját előre vezeti,
 És mankó módjára elejében veti.
 Itt a fegyverzörgés, lovak dobogása,
 Péterkés villogás, s álgyúk ropogása
 Lelkemet ragadván dicsőség szárnyára,
 Poklokig szállottam Márs biztatására.
 Ott Sándor s Scipiók vitéz árnyékával,
 Pompéjus, és ennek nagy irigy társával
 Mertem beszélgetni, s vélek tanácskozni,

Hogy kell embert ölni, hogy kell hadakozni.
Mert ember, Istennek képe s teremtése,
Nyilván dühösb, mind vad fenék kölkezése;
Dühösb: mert a vadak magok fegyvereket
Természettől vették rontó eszközöket.
Mi pedig a földnek elrejtett gyomrában
Leszállván, keressük hideg kősziklában.
De mit szomorítom ezekkel szívedet?
Tudom, hogy átkozod te is fegyveredet;
Tudom, győzedelmed nem egyszer sirattad,
S véres koszorúdat könyveddel áztattad.
Tudom; de Barátom! ínségre születünk,
Istentől jót rosszal elegyesen vettünk.

Orczy Lőrinc

KÉT BARÁTNAK HOSSZÚ ÚTRA VALÓ VÁNDORLÁSA

Társ! látom, tégedet a múzsák szeretnek,
Tetszésedre sírnak, kedvedre nevetnek.
Bátor egy időre tőled elrepülnek,
Csakhamar sebesen ismét visszatérnek.
Ha lejössz homokos Rákos mezejére,
Szállítod sereged dombok tetejére;
Sátorodnak szélén ők ott enyelegnek,
Koszorúkat kötnek, hadat énekelnek.
Ha felmégy Vág mellé a kies erdőkben,
Diánát keresed árnyékos völgyekben,
Ott is veled járnak csergő patakoknál,
Szerelmet danolnak kristály forrásoknál.
Ha bójatsz a lármás, füstös városokban,
Hívságot keresel tükrös palotákban;
Ott is kárpitoknak rejteztél ráncában
Udvari titkokat súgnak alattomban.
Lépsz bátor tudósok gyülekezetében,
Krákogó papoknak komor seregében,
Apolló társai körülletted járnak,
Jegyző táblácskára verseket firkálnak.

Szerencsés Barcsay! mit nem énekeltél,
Miolta énvelem Bécsben esmérkedtél?
Tündér járásoddal hová nem vezettél,
Mit nem mutogattál, mire nem ébresztél?
Miltonnál felvívél a hetedik égben,
Hol Uraknak Ura lakik dicsőségben.
Arcunkra borulván fényes trónusánál,

Áldozatot nyújtánk lába zsámolyánál.
Halandók! rettegve láttunk mély titkokat,
Rémítő zavarban mennyei karokat.
Mint víttak seregek ott fő dicsőségért,
Mikép verettetek szörnyű büszkeségért.
Láttuk, mint zuhant le Lucifer mélységben,
Mint húzta társait örök setétségben.
Az Édeni kertben Ádám, nagy atyánkat,
Almafa tövében Éva, szép anyánkat
Szemlélvén, sirattuk kiköltözéseket,
Tudván, mi viseljük majdan ő terheket.

Sátán hogy hágtá meg pokol torkolatját,
Miképen csalta meg angyalok barátját:
Hogy közüé kígyóval halálos fulánkját,
Mint tölté emberi nemzeten bosszúját.
Mindezen szomorú gyászos eseteket
Vizsgálván, megtörlénk könyves szemünket.
Leszállván sebesen arméni hegyekre,
És reá akadván boldog földiekre,
Kik pásztorok lévén az arany időkben,
Munka nélkül éltek szép, híves erdőkben.
Bétérvén együgyű, csinos gunyhójokban,
Ártatlan párokat leltünk lúgosokban:
Hol csendes, egyező társalkodásokkal,
Kies ligetekre elvittek magokkal.

Ó! mely boldog vala ottan mulatásunk,
Bú s gond nélkül való szabados lakásunk!
Mely édes e szelíd nép közt maradásunk,
Szent lévén és tiszta egyező vágyásunk!
Nappal a dombokon örzöttük nyájunkat,
Estve a zöld mohán megleltük társunkat.
Tekéztünk, játszottunk pásztorbujtárokkal,
Délben patakokra mentünk hűgainkkal.
Nádsípon danoltuk a tiszta szerelmet,
Így üzénk szívünktől epesztő gyötrelmet.

Nem vala még akkor sem király, sem tanács,
Kapitány, vagy hadnagy, sem kulcsár, sem szakács
Harsogó trombita nem hallott világban,
Kardot se koholt még senki a hámorban.

Nem is valánk rabja sok buta szokásnak,
Kit nyomorult ember tart uralkodásnak.
Ott Szabadság, öröm együtt ölelkeztek,
Szerelmet, vígságot bennünk ébresztettek.
Ó édes árnyékok! Arkádi dombocskák:
Hol vagytok? hol vágynak a birke juhocskák?
Kiket vígadozva béhajtván tanyára,
Sűrű, édes tejet adtak vacsorára.

De mely hamar elmúlt ily gyönyörűségünk!
Mind álom: felejtjük méltó gyötrődésünk.

Jut eszedben. Innend elvittél Trójához,
Bészállánk az öreg Anchises fiához.
És mivel már akkor a bástyák omlottak,
A görög vitézek vérben tántorogtak.
Szaladánk Aeneas rakott hajójához,
Sok bujdosás után feljutánk Rómához.
Rómához, ki osztán sok idők jártában
Híres és szerencsés lett birodalmában,
Kinek egész világ jutván hatalmában,
Már most egy főpapak sínlődik markában.
Rómát tehát láttuk kicsiny kezdetében,
Vizsgáltuk azután emelkedésében.
Néztük tovább, mikor jött fényességében,
Csodáltuk leginkább öszvedülésében.
Itt nékem mutatád világ bálványait,
Jupiter mennykövit, Bellona harcait,
Óriások tettit, Saturnus dolgait,
Herculesnek botját, Cupido nyilait.
János templomából a Vaticanumban
Mentünk, s keresgélünk régi krónikákban.
Meglélvén kúmai Sybilla könyveit,
Kinéztük sok régi nemzetek tetteit.

Ott látánk a meglett s léendő dolgokat,
Babylon zavarját, nyelvek oszlásokat;
Sálemi templomnak arany boltozatit,
Zsidók vándorlásit, csúfos áldozatit;
Fáraó szekerét, Mojsesnek tábláját,
Áron imádságát, Dávidnak hárfáját;
Csodáltuk leginkább a Noach bárkáját,
A Frigynek szekrényét, a zsidók mannáját,
Jordán patakánál világ Jobbítóját,
Azt a Szentek Szentét, a népek Bíróját.

Beljebb mentünk, s láttuk Zénó oskoláját,
Lycurgus törvényit, Diogen hordáját;
Socrates palástját, Cicero tógáját,
Lucretia kését, Horácok dárdáját;
Achilles paizsát, Sándor paripáját,
Szilágyi sátorát, Mátyás palotáját.
Bánk Bán részegségét, Zrínyi vitézségét,
Görögök hadának egyenetlenségét;
A bujdosó scythák dúló csoportjait,
Persák győzedelmit, Omárnak álmait;
Lais verdigályát, Phryné kenőcseit,
Faustina Drusilla csúfos szerelmeit.
Mit nem láttunk többet Sybillák versében,
Zoroaster, Confúc, braminok könyvében?

Jut eszedben. Innen Tyberis partjára
 Kivittél, s felülénk tyrusi gályára;
 Eljutánk a gazdag smirnai vásárra,
 Bahárem gyöngyeit szedtük tarisznyára.
 Megmutatád nékem Tanais vizeit,
 Pactolus aranyát, nagy Mógol kincseit;
 Hercules oszlopit, Aetna kéményeit,
 Chinai bástyákat, Bihar hegy-völgyeit.
 Vissza evedzettünk Gibraltár szorosán,
 Lapponokat néztük Páter Hell túbusán.
 Kerestünk erkölcsöt barna indusoknál,
 Kincset, drágakövet a patagonoknál.
 Ilyformán nincs szeglet, hová nem jutottunk,
 Nincs nemzet, nincs ország, kit meg nem vizsgáltunk.
 Ó Társ! csak azt bánom, jutok öregségre,
 És már nem mehetek veled messze földre.

Mi van hátra? Caesárt mutattad Pharsalnál,
 Fridriket Prágánál, Daunt pedig Kolinnál;
 Láttuk Eugenit szentai hidaknál,
 Xerxest Athénásnál, Attilát Rómánál.
 Mahomet ládáját Mekka templomában,
 A pápák szentségét nagy Vaticanumban;
 Vizsgálván csodáltuk Pent Virginiában,
 Senecát ferdőben, Mórust fogságában,.

Láttuk tehát világ sokféle lakosit,
 Külön vallásoknak változó ritusit.
 Láttunk nagy versengést mennyei dolgokért,
 Vérontást, üldözést nem értett titkokért.
 Fényes koronától lementünk kapáig,
 A Vaticanumból basa haremjáig.
 Császártól utolsó néma satrapáig,
 Tatárok chámjától seraill strázsájáig.
 Régi bálványozást, újabb oltárokat,
 Majd minden nemzetek csúfos vallásokat;
 Vizsgáltuk fekete, fehér martyrokat,
 Sirattuk emberek fogyatkozásokat.
 Királyt, birodalmat, törvényt, országokat,
 Népeket, erkölcsöt, tudományt, hadakat,
 Szerelmet, hívságot, együgyű életet,
 Jó társ! megmutatád nékem mindezeket.
 Békesség gyümölcsét, Szabadságnak fényét,
 Hadaknak erejét, tanács szüleményét,
 Bölcsesség hasznait, törvények örvényét
 Vizsgáltuk, s kerestük elrejtett ösvényét.

Setét régiségből léptünk újságokra,
 Okos tudósoktól furcsa bolondokra;
 Láttuk tudományok jeles változásit,

Országról országra csodás vándorlásit.
Solontól lejtünk szinte Kálmár Györgyig,
Braminokon által a piaristákig;
Horáctól Kónyihoz, Voltértől Orczyhoz,
Svíffttól Barcsayhoz, Poptól Báróczihoz.

Ilyformán megjárván világ sok részeit,
Megesmértük tovább népek veszélyeit;
Mint nőttek nemzetek kicsiny eredetből,
Mely fényesek lettek véres ütközetből,
Miképp szállottak le drága Szabadságból,
Mások hogy keltek fel sanyarú rabságból;
Győzedelmes hadat győzött ellenségtől
Mint verettek, s mire mentek gyengeségből;
Miképp vetkeztek ki a jobb erkölcsökből;
Mint veszték hívságos apró történetből.
Hatalmas monarchák vándorló népektől
Miképp nyomattak cudar nemzetektől.
Hogy kelt fel kis király szegénység porából,
Mint esett le ismét gondatlanságából.
Saját hazánknak is megjártuk részeit,
Itt-ott könyves szemmel néztük veszélyeit;
Sorsát megvizsgálván sírtunk, nevettünk is,
Tudván, mint egyebek, változik, magyar is.
Mert nemzetek sorsa van Isten markában,
Végzéseit titkon tartja csak magában.
Mint határát tette nagyra menésének,
Úgy teszi idejét elenyészésének.

Már tehát nem lévén, miről beszélgessünk,
Hallgassunk, és titkon magunkban ne vessünk,
Azon legyünk, miképp boldogak lehessünk,
A tengerből a jó partra evezhessünk.
Bölcsek írásait, szüette könyveket
Ne olvassunk, ne is csináljunk verseket;
Mert, higyd el, fiaink nevetik ezeket,
Mint mi most megvetjük a régiebbeket.
Mit csinál a pápa angyal kastélyában,
Második Staniszló kies Varsavában;
Ignác Társasága feláll-e Moskában,
A Hármas Szövetség bémegy-e Moldvában;
Királyt ha választ-e bosztoni kálmárság,
Londonnal marad-e sokáig barátság;
Algír s Madrid között lesz-e háborúság,
Ne vizsgáljuk tovább, mert ez is nagy hívság.

Elég haszna leszen mi vándorlásunknak,
Sokféle zavaros gondolkozásunknak,
Ha bölcsen rendelvén életünk folyását,
Víg arcával nézzük annak elmúlását.
Azonban míg eljön éltünk végórája,

Hozzánk nem közelít halálnak kaszája;
Viseljük sorsunkat mások példájára,
Szolgáljunk közjónak nagy lelkek módjára.

Kösd fel hamarsággal kétélű pallosod,
Zöld borostyán ággal ékesítsd homlokod;
Nyargalj dicsőségnek tágas piacára,
Tégy szert nagy keresztre, habos pántlikára,
Ott, ahol kénköves láng ereszt ködöket,
Álgyúknak zengése mozdít fellegeket,
Komor tekintettel halál elejében
Sétálj, és parancsolj harcnak melegében,
Hol gyilkos kis kender pislogó tüzétől
Tűz lobban, és a föld reszket zörgésétől,
Vidám tekintettel dülj ritkult rendekre,
Told meg ellenséged, ne nézz a sebekre.

És mikor halmokat raktál holttestekből,
Sok rabot csináltál fegyveres népekből,
Győzedelmes Vitéz! térj meg nyereséggel,
Szedett laurusokon nyugodj csendességgel.
Keress fel engemet kertem szuglyájában,
Megtalálsz terepély vén fa árnyékában.
Beszélj el kérkedve gyilkos tetteidet,
Írd le csatáidat, számláld sebeidet.
Én addig Tiszának csavargó járását
Tisztítom, s jobb módra rendelem folyását.
Bassorai basa híres maglovától,
Paripát nevelek hátszegi kancától,
És módját követvén jámbor eleinknek,
Szedem gyümölcseit együgyű életnek.

A BÉCSI SZIGET-KERTBEN VALÓ SÉTÁLÁS

Mit írjak a roppant cikornyás városból?
Hol minden rend kimegy természet nyomából,
Hol igaz emberség ártatlanságában
Lappang, s jobb örömet keres csak vaktában.
Jer ide hívságok zavaros fészkében,
Gyönyörúségeknek dülj édes ölében,
Sanyarú leckéit hagyd el papjaidnak,
Vegyed hasznát érzékeny ifjiúságodnak.
Béállott a vásár fél világ mívével,
Megteltek az utcák népek örömével.
Szem, szív, elme talál, mit vihess házadhoz,
Van itt folt, mely illik majd minden ruhához.

Rostélyos kapuja megnyílt Sziget-Kertnek,
Szép nem áldozatot készít kikeletnek.
Most néz helyt, hol tegye kedvese tetszését,
Sóhajtva késleli erdő zöldülését.
Nyárfa, hol múlt ősszel szívek elválnak,
Melyre tör hegyével jelet rajzolának,
Bimbós már, de nem zöld, s árnyékot nem vethet,
Titkosabb mozdulást s párokat nem rejthet.
Bástya falán sétál a pimpós nemesség,
Azzal együtt, kiknek terhes a szüzesség;
Vélek van szerelmet gerjesztő eszközök,
Lesben állnak szerte rejtezett kerítők.
Játszóhely világos ezer mécs tűzével,
Kit szépek oltanak legyező szelével.
Csendességgel várván kárpit felhúzását,
Lankadva követik Zákó zokogását.
A kar íme zendült muzsika pengéssel,
Sok szív ájulásban merült pihegéssel.
Titkos érzékenység gyötri indulatit,
Haboz, mire bírja sebes gondolatit.

De mit festem néked a varas szokását,
Jobban tudod nálam csúfos változását.
Ilyetén újságok szíved nem mozdítják,
Véled nagyszombatot, tudom, nem hagyatják.
De tudom, akarnál országok sorsáról,
Tatár kám vagy szultán táborozásáról.
Azt tőlem ne várjad! Királyok ügyében
Ha kimerül, úszik tenger örvényében.
Ritkán jut halandó a tiltott helyekre,
Hol boldog tanácsot főznek nemzetekre.
Berlin, London, Párizs abban munkálkodnak,
Üres füsttel népet miképp tápláljanak,
Így tehát a csoport nagy s kicsiny tagjával
Vesződik világnak kínzó szerszámával,
Örömét kevervén változó sorsával
Hörpöl bajt, bút s gondot vesztő poharával.
Ne jöjj hát, ne hagyd el vitéz seregedet,
Ne talám puhaság ragadván szívedet,
Te is részegülvén Vénus maszlagjától,
Eltérülj jobb erkölcs göröndös útjától.

Barcsay Ábrahám

HAMVAZÓSZERDÁRA

Mely szent csipet hamu szállott homlokodra?
Lőrinc! jöjjön áldás, kívánom, papodra:

Ki oly nótát adott ciberés torkodra,
És oly szent beszédet fűzött ajakodra.

Felmetszem, barátom! leckédet szívembe,
Hagyd, ébresszen jóra sok gyengeségembe,
Elviszem magammal temető-helyembe,
A hív tanácsadás ritka ez életbe.

De ne véld, hogy Bécsnek álarcs piacán
Én buján hevertem hívság puha karján,
S ülvén incselkedő szépeknek lócáján,
Vélek tolakodtam táncolok pajtáján.

Ha néha világnak árja ragadott is,
Ha a gyönyörűség ölében hívott is,
És ha gyenge szívem szinte habozott is,
Még soha rabjává nem téve Sybaris.

Ezer érzékenység lakja a szívemet,
Mely szüntelen osztja rövid életemet,
Igaz, de meg ezer kín rágja szívemet,
És így miben leljem gyönyörűségemet?

Nem tudom, Társ! nálad talán feltalálnám,
Ha veled az örsi kerteket kapálnám,
S ott a gyümölcsfákat sorjába plántálnám,
Vagy hasznos veteményt burjától gyomlálnám.

Ha tövisét tépnék, ama rossz nyelveket
Képzelném, kik öntik éltünkre mérgeket,
Ha bojtorjánt, vélném ama rest lelkeket,
Kik más munkájával hizlalják testeket.

De azonban még te új zöldelő ágat
Mezgesen lefejtven fújod víg nótádat,
És csendes akolba hajtod nyájacskádat,
Én csak messze hallom íúzfafuruglyádat.

Minap is előbbször kivívén nyájamat,
Hogy szép napfény érte legelő-tájamat,
És szökdösni láttam víg báránykáimat,
Csernek vetvén hátam, próbáltam sípomat,

Azt véltem, hogy talám öröm lesz szólása,
Azonban a szomszéd kőszikla hangzása
Szomorún tért vissza, mert bús volt hallása,
S mint nékem, néki is panaszos mondása.

A fák levelei, hallván keservemet,
Ök is kettőztették gyászos énekemet,
A patakok vélek vitték nyegésemet,

Hogy még a vizek is tudják esetemet.

Ha Chlóris valaha Neptunus ölében
Hitetlenül menne habok közepében,
Hagyd, jusson panaszom Thétisnek fülében,
S küldje Chlórist vissza kunyhóm küszöbében.

Azonban a nap is égő Lybiának
Érvén határira meleg Afrikának,
Hegyekről vastagabb árnyékok hullának,
Az én kecskéim is hazaballagának.

Magam, Isten hozzád, pedig az erdőknek,
Isten hozzád mondák kies legelőknél,
És a virágok közt mulató szellőknek,
S a harmatos égen bujdosó felhőknek,

De akár estcsillag ragyogó fényével,
Akár világos hold éjjeli díszével
Tűnt légyen szememben hódító színével,
Utamat mulatám csak Chlóris képével.

Mindenütt ő bírja egyedül lelkemet,
S midőn éjjel álom enyhítné testemet,
Akkor is árnyéka foglalja szívemet,
És jelenlétével csalja reményemet.

Hánykódásim között sokszor álmaimban
Azt vélem, hogy őtet tartom karjaimban,
S hogy lábait mosván könyvhullatásimban,
Végtére kegyelmet nyerek kínaimban.

Számtalanszor látom komor tekintetben,
Hogy előttem állván gyászos öltözetben,
Panaszos szavakkal juttatja eszemben,
Mely keserve légyen most távullétemben.

Kegyetlen árnyékok! tündéres látások!
Kik csendes elmémet így háborítjátok,
És szabad szívemet újra raboljátok,
Nehéz fogságomat, kérlek, tágítsátok.

De már újra virrad, keljetek, zsellérek!
Izmos tulkaitok igában vessétek,
Pásztorok! az ehés nyájat vezessétek,
S délre e sövénybe fejni térítsétek.

ÚJÓLAG VALÓ ÉBRESZTÉS A

VERSÍRÁSRA

Múzsám! kitől immár Márs biztatására
 Elbúcsúztam vala Józsefnek számára;
 Te, kit hajdan Orczy babonás lantjával
 Olykor ébresztgetett tudós pennájával,
 Míg én nézem Guibert öldöklő fortélyit
 S véres győzedelmek elrejtett ösvényit
 Éjjel is nyomoztam pislogó gyertyánál,
 Vagy szunnyadó mécsnek dohos világánál;
 Míg én Minervának szentelt napjaimat
 S vadász Diánának adott óráimat
 Olykor bumba Vénus nyájas titkaira
 Kezdtém tékozlani szívek csinyaira:
 Mondd meg, édes Múzsám! addig hol mulattál
 Ily mélykedvűségbe, s ennyire mért hagytál?
 Ébredj fel, és újra jöjj segítségemre,
 Hints némely virágot gyászos életemre,
 Hagyd, légyen e pusztán vándorló lelkemnek
 Bár kis pihenése bágyadott fejemnek.
 Szólalj meg, mint régen, Zobor tetejéről,
 Midőn hangoskodtál Nyitrának völgyéről.
 Menj lapos Tiszának nádas partjaira,
 Ott találsz Orczynak kedves nyomaira,
 Keresd fel, és köszöntsd, s így szólj ősz fejéhez:
 Ó! te dicsőségnek tudós éneklője!
 Ki voltál a jónak mindég szeretője:
 Emberek barátja, tárgya hív szíveknek,
 Lőrinc! gyámítója légy most énekemnek,
 Védelmezd irigység mérges fulánkjától,
 Ójjad cáfolóknak szurdosó tollától.
 Érzem mennyei tűz gerjesztő szikráit,
 Kik már gyújtogatják magyarság fáklyáit.
 Látom Gyönyösinek mosolygó árnyékát
 Áldani s szeretni Keve maradékát.
 Haller László kikéi hideg hamvaiból,
 És biztató szókat ereszt ajakiból.
 A Garam, Vág, Morva, Duna szomszédjai,
 Éhezett sváboknak örökös árjai
 Hasztalan öntenek Kúnság mezejére:
 Gondja lesz egeknek magyarok nyelvére.
 Akár új Rómának tekintsd oltárait,
 Akár moszka cárné rémítő hadait,
 Császárnak szüksége lészen nemzetünkre,
 Reá szorul német éles fegyverünkre.
 Nemzetek már egymás fülében suttognak,
 Mint beteg ágyában, iregnek-forognak.
 Így volt, midőn Filep görögök igáját
 Elkészítvén, titkon megrontá hazáját,
 Így fog még lakolni szegény keresztyénség,
 Mert sokáig közte nem múlat békesség.

Elértük már ama szoros mértékünket,
Melyre szabták egek múlandó létünket.
Valaminthogy a Nap rendelt cirkalmában
Távozik-közelget szabott határában;
Midőn felleg támad Néva partjairól,
S a havas Tanais vad szomszédságiról,
Danczkának révjétől Azóv tengeréig,
Régi Mithridates országa széléig:
Kegyetlen háborút látok mindenfelől,
Király királyt úz ki ősének székéből;
Mint midőn a sasok anyjoknak fészkeből
Kikelvén szüléjek nevelőhelyéből,
Elébb fellegek közt kívánnak repdesni,
De midőn kezdenek végtére éhezni,
Kegyetlenül csapnak hattyúk seregére,
Vért fecskendeztetnek vizeknek színére.

TÁBORBÓL ÍRT LEVÉLNEK AZ ELEJE

Itt a tompa csehek országa széléről,
A zavaros Eger hideg vidékéről,
Hol a szász szél fúván bércek tetejéről,
Éjtszakot jelenget Annának hegyéről.

Itt, hol setét fenyves vadas erdejében
A nap alig süthet vadásznak szemében,
Nem tudom, Barátom, társad kebelében
Mi támad egyszerre habozó szívében.

Murányi Nimfáknak kedves énekei,
Kiktől lelkesdtek Gyöngyösi versei,
Eszembe jutának Orczy levelei...sat

SORSÁT ÁTKOZZA, HOGY EL KELLETT VÁLNI BARÁTJÁTÓL

Nem tudom, mit gondolsz ily hallgatásomról,
Hív Barát! elhiszem, álmodol sorsomról.
Hová lettem osztán, hogy megöleltelek,
S úti szekeredben beléemeltelek?

Méltó csodálkozni, megvallom magam is,
S hogy így kellett esni, átkozom sorsom is:

Valahányszor oláh hangos tokájával
Szomszédomban zörget liturgiájával;
Valahányszor fáta pótrás pártájával
Batutát jár estve bocskoros lábával;

Valahányszor ficsór gombos tarisznyáját
Elöttem vonszolja acélos baltáját,
S elhajtván sarjára kis szarvú marháját,
Keserves nótára fújja furuglyáját;

Valahányszor juhász gyapjas bundájában
Ballagván friss tejet viszen sajtárjában,
S megtámasztván magát nagy csögű botjában
Unalmas szerelmét fújja dudájában;

Valahányszor cigány régi sátorából
Kikelvén egy csomót csinál purdejából;
S egyiket kihagyván tarisznya szájából,
Elvezeti házát nyereg kápájából.

Orczy Lőrinc

PESTI FARSANG

Itt vagyok, hol Bacchus tükrös templomában
Népeit vezetvén tarka maskarában,
Hatalmát mutatja bódult pompájával,
S minden nap új táncot járat csordájával.
Síp, dob és trombita zeng magos karokban,
Lárvás nép tolyongva hintókon, szánokban
Jön, gázolja egymást szoros pitvarokban,
Végre felhat, s oszlik szeglet-kucikokban.

Idejön tanácsos gondját felejtteni,
Ide al s felperes félelmét rejteni;
Ide a prókátor baját széleszteni,
Ide több gyülevész idejét tölteni.
Itt bíró leteszi mordos tekintetét,
Felhúzza ráncából fodros szemöldökét,
Víg színre fordítja setét öltözetét,
Neveti törvényből húzott ítéletét.
Peres causájának megvetvén homályát,
Széjjelveri tekert kérdéseknek súlyát;
Feledékenységben veti akadályát,
Vidámságra húzza ráncos arculatját.

Hadi rend vetkezvén nehéz páncéljából,
Kis mestert penderít durva állásából,

Válogat szép nemnek virágos sorjából,
Szerelmét susogja szíve tárházából.

A szép nem hódító, könnyű öltözetben,
Alá s felsullogván hegyes kényességben,
Természet kincseit mutatván rendében,
Ütközetet támaszt ifiak szívében.

Most jobbra, most balra hányja tekintetét,
Várja szerencsének boldogabb esetét,
Vénusnak szentelvén szív érzékenységét,
Helyt keres, hol vegye képzelt édességét.
Izeg, mozog, jár, kél zavarodott sereg,
Meg nem áll, szaladoz, sokfelé tekereg.
Némely történetből akad mátkájára,
Kit más esméretlen felfogott karjára.

Tánc, öröm, vigasság, játék, gyönyörűség,
Szerelmes hódulás, édesgető kétség,
Jókedy, páros szívből eredeti egyesség
Társai Vénusnak, nincs itt keserűség.
Itt tehát, itt vagy az igaz boldogság,
Kiben részeltetik vénség, ifiúság,
Él véle piarcot nyargaló betyárság,
Arany időt jelent ily egyes társaság.

Kérded, mit mivel itt a te kopasz társod,
Hajdant verselésben kenyeres pajtásod.
Köztök járok-kelek *hypocondriámban*,
Satyrát koholok *mysantropiámban*,
S látván boldogságát nemes nemzetemnek,
Könyvezem elfordult erkölcsét véremnek.

Themis volt valaha király e városban,
Láttad a trónusát a Barát utcában.
Nem volt ennek ilyen lármás áldozatja,
Szent csendességgel ment véghez szolgálatja.
Nemzet kevés temjént vetvén oltárára
Figyelmetes vala változó sorsára.
Most, hogy a gazdagság virágzik hazánkban,
Minden rend elfajult, s merült puhaságban.

Barcsay Ábrahám

**FARSANGGAL TÖRTÉNT
VEREKEDÉS PESTEN**

Haliám, hív Társ! pesti Bacchusnak csínjait,
Ki megrészegítvén váras lakosait,
Borral elegy vérrel okádta falait,
S utcán kínoztatta Verbőcznek fiait.

Rút dolog! nem történt ez hajdan Spártában,
Nem gyúlt ott a község dobzódó pajtában,
Hogy ott, bor gőzölvén szédelő agyában,
Éjjel lármát vigyen jámbor hajlékában.

Nem vették örömmek ott a dévajságot,
Erkölc józan szívben lelt ott vigasságot,
A szépek szerettek vitéz ifjúságot,
Mint ezek kedveltek szűz ártatlanságot.

Valamit a szem lát és a szív érezhet,
Hidd el, hogy az elég hívságot szerezhetsz,
Ember egyebekben bármit is kereshetsz,
De való örömet azokban nem lelhetsz.

Miért részegedik szöllőnek levétől?
Miért kezd táncolni húrnak pengésétől?
Gyengeség: mert én hív Chlorisom szemétől
Százszor több hívságot érzek szerelmétől.

Ámbár nincs szükségem ama szép zsebekre,
Kiket Lycurg varrott spártai szüzekre:
Hogy szerelem onnét lödözzön szívekre,
Mégis dicséretet hárítok ezekre.

Jól tudom, vén Após! szívek gyengeségét
Nem tette csészébe azok részegségét,
Szemmel segítette szív érzékenységét,
És úgy készítgette főbb gyönyörűségét.

Boldogok ezerszer! kik nagy varasoktól
Távul vigadhatnak álarcás báloktól,
Ójhatják magokat Redout-palotáktól,
S lábok nem hólyagzik menuet-táncoktól.

LAKADALOM MÓDJA AZ OLÁHOKNÁL

Dobzódó Farsangnak álarcás leányi!
Vigadó Bacchusnak részeg tanítványi,
Kiket fedd s ápolgat püspök Szentiványi,
Mit zörögtek annyit, hívság maradványi?

Meguntam én immár tótoknak dudáját,
Kik szekérre vetvén Janónak mátkáját,
Plémánushoz viszik szerelmes Ancsáját,
És ott megáldatják Cupido munkáját.

Nem így van Erdélyben, hol havas tetején
Egy szép nap, virágos tavasznak elején,
Mint régen Albának vendéglő mezején,
Híres vásár esik Zárádnak megyéjén.

Ó! te, ki nemrégén ifjú Florindával
Szárnyas lóra szökéi vén banya Múzsával,
Ha messzünnen voltál bacae árnyékával,
Szerezz segedelmet ennek hatalmával.

Hagyd, én lefesthessem e szent sokadalmat,
Hol az egész vásár keres lakadalmat,
Hol fáta ficsórnak Ígér oly jutalmat,
Mely két fáradt szívnek nem okoz unalmat.

Fényes nap tüzének első sugárain
Alig jut kis világ Ojtoz határain,
Még juhász nem sípolt zsili havasain,
Hogy már zsib kezdődik Bihar kopaszain.

Felül e nagy bércnek kies tetejére,
Már ezer szűz nyugodt virágok helyére,
Hol koszorút fonván társának fejére,
Ki-ki Hébé maga, vagy tekint Hébére.

Gyengén lengedező zephyr suttogása,
Kivel hasad arany hajnal mosolygása
Itt van, nincs szüzeknek tőle nyugovása,
Siet, mégis ott van legtöbb mulatása.

Napkeleti völgyek kellős közepéből
Valamit lophatott Flórának kertjéből,
Vagy futva nyerhetett Pomona kezéből,
Vele van, s itt osztja kedves kebeléből.

Mondják, hogy elhozván ama forrás vizét,
Melyben az estcsillag mosván fényes fejét,
Virradtra úgy fonja ragyogó üstökét,
Véle fecskendezi szüzeknek seregét.

Melyre majd ha Phébé kegyes tekintete
Fénylik, kitől vidúl világ kerülete,
Keleti gyöngyekké válik új élete,
Kinek halandóknál harmat nevezete.

Mikor világosság éltető tüzével

Fának-fűnek színt ad titkos erejével,
Ez áldott víz múlik ragyogó színével,
Bihar pedig ébred zengő seregével.

Valamit esztendő kedves szakaszával,
S újuló természet hozhat tavaszával,
Itt megtalálhatod szüzek vásárával,
Melyet ki-ki hozott eladni magával.

Egyik jó illatú epret tart kezében,
A más galambfiat zárt kis rekeszében,
Ez kosár cseresnyét tett ki elejében,
Amaz pedig gombát mutat tenyerében.

Alól sűrű gyalog fenyők szomszédjában,
Számptalan ifiak állanak sorjában,
Olyanok, mint Hercul volt serdült korában,
Mikor még nem lankadt Omphales láncában.

E két szép sereg közt öregek nyugosznak,
Nagy-atyák és anyák sokan találkoznak,
Kik e szent vásárra száz unokát hoznak,
Hol bodogságokért égbe sóhajtoznak.

Azt vélnéd, Filémon van itt Boczisával,
Vagy az öreg Ninon aggot Dámonjával,
Vagy -----
Már ezt beszélje meg Kónyi Múzsájával.

Végre e szakálos csoport közepéből,
Miképp szakadt Glaucus tenger mélységéből,
Egy ezüstszín hajú felkelvén helyéből,
Ezt lehet hallani törött beszédéből:

Ó! ti, kik e napon egek védelmével,
Ez helyre jöttetek Ámornak hírével,
Íme feloldozlak tisztem erejével,
Legyetek boldogok Hymennek mívével.

Erre egy tyrusi csigának vérében
Mártott szép keszkenyőt vévén a kezében,
Kiveti, mint labdát, vásár közepében,
S rövid fohászkodást tesz Vénus nevében.

Azután két fehér galambnak véréből,
Kiknek még inai rángódnak testéből,
Áldozatot tévén buzgó szerelméből,
Az ifjakra hinti szentelt medencéből.

Ezzel ezer szózat édes zendülete,
Mint amellyel hangzik Paphosnak szigete,

Midőn már közelget Anyánk tisztelete,
Égig hat, s megindul Bihar kerülete.

A sebesen folyó vizek forrásai,
Kiktől nedvesednek hegynek oldalai,
Kiszökvén, mint Márli ugró patakai,
Vékony fellegekké változnak habjai.

A Nap ez éltető állat árnyékában
Rejtezvéen kegyesen mosolyog magában,
De hogy részesüljön Vénus munkájában,
Sugarait küldi Iris abroncsában.

Múzsák! kik rég Hornért Trója juhászáról,
És most legközelebb Pestnek farsangáról,
Orczyt sugarlátok Bacchus templomáról,
Mondjátok a többit Bihar vásáráról.

Én, kit a dicsőség harcok mezejére,
Régtől fogva szólít Márs tiszteletére,
Myrthus ágat hintek végső tömjényére,
S vékony fátyolt húzok hívság seregére.

Orczy Lőrinc

ÁRTATLAN FALUSI ÉLETNEK ÁBRÁZOLÁSA

Jól képzéd, Barátom! tavasz nyílásával,
Elszunnyadt természet feltámadásával,
Pestet odahagytam büszke polgárjával,
Házamhoz repültem együtt a gólyámmal.

Itt, hol a természet együgyűségében
Látszik, s nem fedez kint gyönyörűségében,
Nyugszom én, de elmém nincs csendességében,
Az embert vizsgálom tévelyedésében.

Nem győzöm csodálni, hogy nagy városokban
Nagyobb a romlottság, mint rongyos falukban,
Az is csoda nálam, hogy a nagy urakban
Kevésb jót találok, mint rongyos pórookban.

Nézem királyoknak pompás fényességét,
Nagyságát, erejét, féltő dicsőségét,
Papi fejedelmek szomorú szentségét,
Közletről ezek is elvesztik szépségét.

Választott nemzetek kegyes vezérlőjét,
Menny s pokol kulcsának erős őrizőjét
Vizsgálom, mely bajjal tartja mennyegzőjét,
Minő erőszakkal őrzi szeretőjét.

Fáradtságos nagyság népet kormányozni,
Nemzetet, országot törvény alá hozni,
Nagy baj a világi javakkal osztózni,
Még nagyobb ok nélkül népet ostorozni.

Kegyetlen kín forog azoknak mellyében,
Kiket hívság ringat arany bölcsőjében,
Talám szempillantás nincsen életében,
Mely örömet adna fáradt elméjében.

Az én vén méhészem fáknak árnyékában,
Nem tudván, mit csinál Stakelberg Danczkában,
Nem gyötrődik, télre jut-e Asztrakánban,
Jobb kedvvel sétálgat mint pápa Rómában.

Nyugott elméjével ha reggelt elérte,
Tudván, hogy tegnap is senkit meg nem sérte,
A mennyei Atyát ma is arra kérte,
Küldje el angyalát későbbben őerte.

Nem látván még soha álgyú lobbanását,
Nem látván kétélű fegyver csillámlását,
Nem hallván Sándornak buszma vándorlását,
Józan szívvel várja napja hanyatlását.

Holott téged s engem hazánk dolga rémít,
Most dicsőség, most a szerelem háborít,
Jobbról a félelem, balról kétség szorít,
Reménység, vándorló szerencse tántorít.

ö pedig gunyhója füstös oldalában,
Barna Chlorisának ülven irányában,
Dúdoló, projectumot nem főz bográcsában,
Megmarad bölcs Horác agg systemájában.

Boldog! ki távozik nehezkés dolgoktól,
Kinek függni nem kell gyémántos nagyoktól,
Kinek békessége lévén szomszédoktól,
Enni, inni nem kér gyilkos orvosoktól.

Ilyen, s több efféle kicsapott mondások,
Sanyarú Spartából származott szóllások,
Tetszik, hogy ritkábbak a víg tálalások,
Melyet szülni szoktak kerti újulások.

Mosolygó szemekkel bár néztek táblákra,
Abban külön színnel bimbózó rózsákra,
Vessek tekintetet bokros gyümölcsfákra,
Elmém nem bírhatom vígságos nótákra.

Lelkem nem találván ebben elégedést,
Gondolatban keres édesebb széjjedést,
De belső rejtekben látván veszekedést,
Zokogja a földi lármás vetekedést.

Ha öszvejön velem Philis a forrásnál
Hajnalban, s megleljük egymást az akolnál,
Siralmas nótácskát zengünk a tanyánál,
Bánkódva mulatunk Didó barlangjánál.

Átkozott volt, aki Pándora ládáját
Felbontá, s megnyitá sokzárú fiókját,
Onnan hullajtották emberek sok baját,
Abból ereszték ki ezer galibáját.

Túrjuk sorsunk zsoldját! így van a végezés,
Nincsen más orvosság, nincsen védelmezés,
Embernek élete nagy kínos lélegzés,
Fájdalmas küszködés, örök ellenkezés.

SOPRONI HIENCEK

Mit ítélsz, Barátom! világ dolgairól,
Királyok, császárok, pápa bajairól?
Már régen nyugosznak mély gondolataid,
Nem jönnek szívemet oktatni szavaid.
Szánd meg életemnek unalmas óráit,
Ébresszed Múzsádat, újítsad nótáit.
Itt, hol kicsiny Volga hömpölyög vizével,
Siet elegyedni Fertő mélységével,
Magyarból hiencet tett német szomszédság,
És Bécs lakosival kötött rút sógorság.
Szegény korcsosodás lakik e vidéken,
Nincs scytha maradék az egész mellyéken.
Viselnek ők ugyan kék dolmánt s nadrágot,
De nem lelsz szívekben magyar barátságot.
Többnyire zöld sapka fedi tetejeket,
Üstök nélkül olló nyírja rab fejeket.
A nyelvek hasonlít polykáknak szavához,
Vagy kenetlen szekér bús csikorgásához.
Nyilván, mivel sokat isznak a fertőkből,
Kis gelyvácskák nőnek benn a nyeldeklobból:
Ezek elzúppasztván a szónak hangzását,

Úgy okozák osztán polykák glugalását.
Ezt írják Becmandes egyik szigetéről,
S ott lakó vadaknak idétlen nyelvéről.
De hagyjuk annyiban most a hienceket:
Vizsgáljuk, ha szabad, a fejedelmeket.
Lám Abbé du Midi Bécset megáldotta,
Comte du Norde pajtását ott meglátogatta.
Koronás vendégek jönnek városinkban,
Pénzt visznek, vagy hoznak viszont országinkban.
De még magyar földre nem lépett egyik is,
Kaszás lé s bosporos nem tetszik nékik is.
Vadaknak tartanak talám ő felségek,
És így Debrecenben nem lesz vendégségek.
Boldog együgyűség! hol még a hívságot
Megtetvén, a polgár szeret szabadságot;
Hol a kincs kiszállván rézzel vert gályákkal
Nem hozott még romlást büszke vitorlákkal;
Hol még a becsület drágább az aranynál,
Erkölc és jámborság becsesb sok vagyonnál;
Hol még nem esmériek fináncok srófjait,
A szegényt sajtoló Abaldót s vámjait:
Ott, ott a Szabadság biztos árnyékában,
Szeretöm s barátim csendes hajlékában,
Kívánok meghalni kedvesem ölében,
Ők takarják testem földnek kebelében.

Barcsay Ábrahám

ELVÁLÁSA UTÁN TÁRSÁTÓL VIGASZTALTATNI AKAR

Mit mívelsz, boldog Agg! örsi kertecskédben?
Mondd meg, mit forgatsz most angyali elmédben:
Hol jársz? hová sietsz hazánknak térségén:
Talám újra cirkálsz Tisza ligetségén?
Állj meg, ne menj tovább: híjd vissza Múzsádat,
Vesd el gonddal püffedt levelestáskádat.
Ideje már egyszer nimfák forrásából
Kóstoltass engemet Linus poharából.
Mert miolta Jánus kettős homlokával
Új időkre nyitott titkos ajtajával,
S engemet hazámnak édes kebeléből
Hirtelen kiragadt Chlorisnak öléből,
Mikor a szeretet Bellónát átkozta,
És epedt szívemet gyászba borította,
Egyfelől dicsőség borostyánágával,
Másfelől kegyesem halavány arcával,

Oly próbára tették érzékeny szívemet,
Mely most is hervasztja bágyadt életemet.
Szörnyű szempillantás! kegyetlen elvárás!
Halál ehhez képest csak gyenge rajzolás,
Eljöttem, Barátom! – öledbe siettem –
De nagy keservemet ki sem is önthettem.
Tőled elválásom új sebet készített,
S azolta szép napot rám nem is derített.
Elvittem titkomat világ lármájába,
Ó! bár hagyom vala Orczy hatalmába.
Ő majd enyhítette volna sérelmemet,
Kötözgette volna iszonyú sebemet.
De nem: így hurcoltam egyedül kínomat,
Im tudjad hát, s osszad velem bánatomat.
Az az istenasszony, kit K... tiszteltél,
És felőlem véle fülbe beszéltettél,
Tudd meg, hogy asszonya barátod sorsának,
Légy hát hív sáfárja legszentebb titkának.

Orczy Lőrinc

EGY TÁBORI VITÉZNEK

Kérded, mit mívelek örsi kertecskémbe,
Hol vagyok, mit főzök bujdosó elmémbe:
Hol járok, mely vizet csapok evedzőmmel,
Tiszán, vagy Bodrogon úszók tekenőmmel.
Kívánod, megoldjam levelestáskámat,
Énekre gerjesszem szunnyadó Múzsámat;
Békesség ölében nyugovó hazámból
Néked italt nyújtsak nymphák forrásából.

Tudd meg hát! Miolta elválánk egymástól,
Én is búcsút vettem a szöke Dunától;
Repültem Kassának omlott bástyájához,
Szomorú szépeknek gyászos hajlékához,
Ott láttam könyvek közt olvadó szíveket,
Kínos zokogásban hervadó szemeket.
Nem győztem hallgatni sűrű panaszokat,
Márs ellen mennyekbe bocsátott átkokat.

Egy a többi között holdnak világánál
Sétálván megáll a Szent György oltáránál,
Ily könyörgést kezde szíve gyökeréből,
Könyveit hullatván hódító szeméből:
Szent Vitéz! ki valál lovasok vezére,
Ártatlan erkölcsnek nagy védelmezője,
Légy hadi népeknek most is fő mentője,

Harcnak melegében istápja, őrzője,
A vitézt, ki minap Szamosnak folytában
Bokrétát kötöze, s küldé Kolosvárban,
Ki nékem szívének titkát jelentette,
S örökös hívségét kebelemben tette,
Tartsd meg, jöjjön vissza csatázó mezőről,
Diadalmat hozzon ellenség földjéről;
Sisakját kerítsd meg borostyán-ágakkal,
Derekát cifrázd meg habos pántlikákkal;
Keresztet függesztél egyik oldalára,
Arany galandokat varrass dolmányára,
Így jöjjön nyertesén Hátszeg vidékére,
Ezrét vezesse bé székelyek földére.
Seb nélkül akadjon volt tisztelőjére,
Nézhessek örömmel két barna szemére.
Többi könyörgését mondá susogással,
Szenttől elbúcsúza díszes bókolással,
Elkele oltártól mély fohászkodással,
Én szemmel kísértem pajkos kacagással.

Barcsay Ábrahám

TÁBORBÓL ÍRT LEVÉL JÓ BARÁTNAK

Óriás hegyeknek híves oldalából,
Itt iszom Albisnak jeges forrásából,
Hol Anhalt lövöldöz füstös álgújából,
S prédáért sóhajtoz ehés táborából.

Azt vélte fritz bátyánk, hogy egér módjára
Egy sajtnak kerülvén repedt oldalára,
Beléfúrja magát, s ott lesz oly sokára,
Míg túlfelől talál más tömlő lyukára.

Nem így van a dolog, mert a sajt szélében
Mindjárt kerítettük egy szűk kelepcebén:
Visszamegy, honnét jött, vagy még vénségében
Madzagon kínlódik gyermekek kezében.

Nagy ringyó volt mindég a tündér szerencse:
Csalárd, és változó minden adott kincse,
Azon mesterkedik, a büszkét megejtse,
S elhitt kedveseit miképen felejtse.

Nem rég vitéz Denhof kóstolván javait,
Harcra készítette orosz lány karjait,

Alig éré egy kis sűgár szép napjait,
Hogy már itt Arnauban temetők csontjait.

Vigyázz te magadra méhes kertecskédbe,
Ne ejtsen téged is valahogy törébe:
Gyűjts inkább rajviaszt ezüstmedencébe,
S küldd a békességnek szentelt sekrestyébe.

ÚJABB VÁLASZ

Megint nem hagysz békét, ébreszted tüzeimet,
Igen jól esméred hajlandó szívemet,
Mely a barátságának szoros kötelével,
S a kilenc szüzeknek titkos erejével
Egyaránt vonz hozzád, és tiszteletedre
Verset írat velem gyönyörű versedre,
írjunk hát, barátom! vígat vagy szomorút,
Anélkül, hogy várnánk borostyán-koszorút.
Nemtelen fűzfának szegény árnyékában
Többször lakik öröm, mint Nap templomában:
Hol dicsőülteknek szentelt oltárokat
Irigység mardosván fényes oszlopokat,
A legnagyobb lelkek sok századok múlva
Örök háborúk közt vágynak felzúdulva.
Boldogabb ezerszer! ki zabsípocskával,
Esméretlen lakván völgyében nyájával,
Nem énekelt soha fene vitézekről,
Se már elenyészett, büszke nemzetekről,
Hanem barátjának, vagy hív Phillisének
Szentelte verseit juhász-énekének:
És bikhajra metszvéen pásztori nótáját,
Lassan hajtogatta ugrándoó nyáját,
Míg egyszer, ó egek! mely szörnyű gondolat,
A párkák elmetszvéen e kínos fonalat,
Nem marad itt egyéb hideg árnyékánál,
S Phillisnek könyveit árasztó hamvánál.

A TÁBORBÓL

Elmúlt Lőrinc napja, s dinnyét még nem ettem,
Se kedves Orczymnak verset nem küldöttem:
Chlóris ajakiról csókot nem szedhettem,
Ily kegyetlen nyarat sohasem töltöttem.

Itt a nedves ősz már hideg harmatjával

Pomonát cicázza borzas szakállával,
Majd elillant innét esős palástjával,
S általád a télnek Szent Mihály havával.

Nem látok én itten rozsdás gerezdeket,
Se kertész kezével mívelt körtvélyeket,
Vincellér nem lakta soha e helyeket,
Hideg fenyves lepi a völgyet s hegyeket.

Innét sebes Albis jeges vizeivel
Zúgással hömpölyög síkos köveivel,
S olykor pirosodván kurucok vérével,
Nyegve elegyedik éjtszak tengerével.

Mi történik, Albis, még te partjaidon?...

**MIDŐN ERDŐDI GRÓF PÁLFI
KÁROLY BUDÁN
FELSÉGES MÁRIA THEREZIA
HAGYÁSÁBÓL
TUDOMÁNYMINDENESSÉGNEK
ERŐSÍTŐ
LEVELÉT HIRDETNÉ**

Mit hallok, Magyarok! Pindus tetejéről?
Nincs kérdés már Budán Rákos mezejéről,
Eltűnt már Bellona Pannonok hegyéről,
S Thalia hárfázik Szent Gellér bércéről.

Ott, hol rég Attila kegyetlenségében
Mártotta kezeit öccsének vérében,
Hol világ zsákmányát rakván szekrényében,
Bizánc s Róma sorsát tartotta kezében;

Hol Mátyás azután szelídebb időkben,
Békességet hozván kalászos mezőkben,
Pallasnak templomot emelt a felhőkben,
Mely csakhamar düle rút vérferedőkben;

Hol vad muszalmánok Mahomet holdjával
Tündökölni kezdtek, s Szulimán kardjával
Atyáinkat ölvén vitette Dunával,
Mely Pontusig nyegve folyt véres habjával;

Igaz-e, hogy ott most békesség ölében,
Minerva szoptatván kegyes kebelében,
Nevel benneteket Apolló nevében,

S kard helyett tollat ád fiatalok kezében?

Ha igaz, küldjétek Gyöngyösi leikéhez,
Ki már régen jutott Elis mezejéhez,
Térjen onnét vissza megint nemzetéhez,
S adjon kedvet néki született nyelvéhez.

Orczy Lőrinc

A MENNYKŐHÁRÍTÓ DÁRDÁKRÓL

Tehát meghallottad Pindus tetejéről,
Hogy Budán nincs kérdés Toldi erejéről;
S magyarok nem nézik hegyes kópiáját,
Sisakját, buzgányát, rozsdás sarkantyúját.
Úgy vagyon: fiaink békesség ölében
Minervának jutván kegyes kebelében,
Kard helyett tollacskát forgatnak kezekben,
Cifrán nevednek Apolló nevében.
S ott, hol Mátyás hajdan hallott követeket,
Szomszédos népeknek szabott s tett frigyeket,
Ott gyáva papocskák tanúnak Bé-Céket,
Osztván fiainknak csecsés ereklyéket.
Ne ne vess: jó lehet még ezen dologból,
Hadi ember válik tudós ifiúból,
Verulám származhat normál iskolából,
Magyar Kolbert, Póp, Tassz, gyenge grófocskából.
Athenás, Róma is szeretett betűket,
Gyűjtött idő múlva tudós mestereket.
Fegyverhez kapcsolván több mesterségeket,
Úgy terjeszték messze híreket, neveket.
Várd el csak e század utolsó cikkelyét,
Akkor nézd fiaink előmenetelét.
Meglátd, mely nagy fényre viszik hazájokat,
Mely híven szolgálni fogják királyokat.
A koszos malacból léssen küzdő ártány,
Úgy mondá régenten Debreceni Kálmány:
Fiainkból ha nem lesz ezres kapitány,
Lesz mester, prókátor, érsek, vagy kis káplány.
Gyenge rugó mozdít nemesb eseteket,
Szerencse keveri a történeteket,
Nem várt végrehajtván sok készüléteket,
S nevetvén céljoktól eldült embereket.
Elég, hogy már Budán mennykőtől nem félnek,
Ha az ég háborog s zörög, csak nevetnek,
Hét acélos póznán fellegek repdesnek,
Ég csattanásának süveget nem vesznek.
Hogy fői meg üst arany hideg föld gyomrában,

Só mint válik kövé vizenyős almában,
Azt tudják, s több ilyen elrejtett titkokat
Beszélvén, megvetik előszült apjokat.
Ne várd hát, hogy ezek Gyöngyösi lelkének
Valaha oszlopot s oltárt emeljenek.
Sőt ezek temetik feledékenységben
Mindazt, mind ki tudós volt anyja nyelvében.
Ha spártai polgár most Budára jönne,
Nevelés módjáról kérdéseket tenne,
Sok pántlikás papot, hiszem, kivezetne,
Mesterek s atyákat, tudom, kinevetne.
De talám e század maga úgy kívánja,
Múlják el Seneca s Zénó tudománya,
Szagáni prépostnak folyjon találmánya,
Terjedjék világban furcsa tanítványa.

MEGINT PANASZ

Ismét megbutykáztam Tiszának árjait,
Ott töltém, itt nyitám iszapolt árkait,
Kriger zsinórjával mérvén csavargásait,
Jobb egyenességre intéztem folyásit.

De mikor én repedt, hajlongó hajócskán
Tekenő formára vésett csolnakocskán
Kitéstem lelkemet véletlen veszélynek,
Bécs, Pozson, társaim engem csak nevetnek.

Azt mondják, szükséges egy embert találni,
Ki tud szenvedéssel országot cirkálni:
Küldjük Orczyt, majd ő meg fogja vizsgálni,
Lehet-e pénz nélkül nagy dolgot csinálni.

Károlyi lehúzta az ecsedi lápot,
Kiírta sokezer tekenős békákat,
Zsigrai Sárvízből elküldé a rákot,
Tégyen már Orczy is Tiszán ily csodákat.

Árkokat ásunk hát bizonytalan bérért,
Várván, bársonyt hoznak töretlen kenderért,
Aranyat küldjenek tokai ürmösért,
Idegen mű jöjjön magyar gyűjteményért.

Tiszán le, Dunán fel hajóink úszkálnak,
Fischementi bádogtoronyhoz mászkálnak,
Tiszta búzát küldünk német sógorinknak,
De csak rezet adnak győri hajósinknak.

Ha Kulpa megtisztul, Triesztnél kikötünk,
Mármárosi sóval Fiúméba megyünk,
Bukarihoz visszük füstölt berbécsinket,
Páduában hajtjuk hízott ökreinket.

Az álnok udvari kárpitós szobában
Ily gondolatokat forralván magában,
Viszi korán reggel Kaunitz udvarában,
S azonnal lárma lesz egy egész országban.

Mi vége van a sok furcsa rendelésnek?
Moldvából hajtsanak ökrét, lovat Bécsnek.
Magyar földön termett jószág elmaradhat,
Ez úgysis csak nemest, mást nem gazdagíthat.

Barcsay Ábrahám

A FÖSVÉNYSÉGRŐL A TISZÁNAK MÉREGETÉSEKOR

Hát már megint indulsz Neptún szigonyával
Tiszát méregetni Krieger zsinórjával?
Neveti szakállas Triton dudájával,
Hogy aggódik ember vizek folyásával.

A föld nem elég már sok fösvenységének,
Aranyt szomjúhozó rút betegségének:
A gyöngyöt irigyli tenger mélységének,
Az ércet kösziklák hideg kebelének.

Semmi sem áll ellent nyereség árjának,
Örvényére nem hajt ugató Scyllának,
Mefogja deszkáját eltört hajójának,
Általúsz, s bút viszen szelíd gazdájának.

Új gondolkat ébreszt ártatlan szívében,
Idegen szükségét okoz életében,
S majd hívság eszközét adván a kezében,
Úgy vonja magával önnön ínségében.

Zsibvásárra viszen mindent hajójával,
Partról-partra mégyen csalárd vitorlával,
Embertársát hajtja piacra marhával,
A szegény szerecsent váltja aranyával.

Kérdezd bár a fecskét, s bujdosó gólyákat,
Ha láttak oly bűnös áruló gályákat,

Melyek Ganges mellől a jámbor gazdákat
Ásni láncon vitték, az aranybányákat.

Halálnál keservesb sorsok volt azoknak,
De még kegyetlenebb amaz indusoknak,
Kik esvén kezében a spanyol papoknak,
Lettek áldozati fösvény oltároknak.

Nincs ott szánakozás, hol Isten nevében
A bűn öltözködik szent hitnek képében,
S pusztító fegyverrel indulván kezében,
Színes buzgóságot visel címerében.

Mondd meg, mi jót szerzett Columb vitorlája,
Bermudes szigeti s Montezum hazája,
Elesett már ott is a hit álarcája,
Pénzért egymást rontja keresztyén gályája.

Mégis arany-száznak merjük ezt nevezni,
Hol legnagyobb érdem sok kincset szerezni,
Ilyen értelemben meg lehet engedni,
Mivel csak aranyért szeretünk evezni.

Immár a moska is hideg országából
Kikelvén hajókon dedergő honjából,
S boldogságát várván óceán habjából,
Halat hoz magának Hudson blatonjából.

Felejtí napkelet s délnek szomszédságát,
Hol elégíthetné vétkes szomjúságát,
Éjtszaknak irigyli kevés gazdagságát,
Két úton követi romlott kívánságát.

Nem szólok most több régibb nemzetekről,
Melyek már híresek kereskedésekről,
Majd eleget hallunk gyászos esetekről,
Mint Tyrus s Carthagó lett elveszésekről.

Te míg igazítod Tiszának partjait,
Míg csapokra húzod nádas posványáit,
Én addig szemlélem nemzetek dolgait,
Melyek véle vonják hazámat s fiait.

Orczy Lőrinc

PANASZ

Bánságot megjártam, Bácskán általjöttem,

Arany kalászt hozó földjét megszemléltem,
Három rongyos falut királyomtól kértem,
Drágán szabott árát meg nem fizethettem.

Papok szedik zsírját kövér mezeinknek,
Hadi sereg szíja erejét népünknek
Zsidó, görög, örmény töltözik kincsünkkel,
Nemzetem vesződik setét törvényekkel.

Barcsay Ábrahám

AZ IGAZ BOLDOGSÁGOT HOL LELI MEG AZ EMBER

Megjárd, megjárd Bácskát s a Bánságot,
Pénzért se kaphattál királytól jószágot,
Feláldoztad ennek karddal ifjúságod,
S hazádnak, mint polgár, egész boldogságod;
Ősz vagy, görbült tested esztendőkhöz terhével,
Már föld felé hajlik aggott tetemével.
Tekintesz a partra, honnét elindultál,
Messze van, csak álom minden, mit tanultál,
Eltűntek a napok, megcsalt a reménység,
Bizonyos a halál, keserves a vénség.
De mégis szép lelked küszködve azokkal,
Csillagokhoz emel fel sebes szárnyakkal,
Szánakozva nézed onnét e világot,
Mely csak ígér, de nem adhat boldogságot.
Indulj bár utána Japánból Chynában,
Keresd a rest spanyol kincses országában,
Sohol sem találod – egyedül szívedben
Lelhetd szerencsédet egész életedben.
Tudomány, dicsőség, nagy név, kincs, méltóság,
Csak füst, álomnál is kevesebb valóság.

A BOLDOG VÉNSÉG

Hallom Aquilónak fagyos süvöltését,
Fázom, s várom gróf Nord Bécsben érkezését,
Míg te, hitt Barátom, nyilván Hegy aljánál
Víg nótát énekelsz Bacchus oszlopánál.
Távú az aranyos tündérkárpitoktól,
Hívságban fetrengő udvari raboktól,
Máskor boldogabban töltöd napjaidat,

Számlálod göbölyöd s avult asztagidat.
Most sajtolsz – és talám Chlóris sem hitetlen,
Érzékeny szívedhez ő sem érzéketlen.
Kedvesebb és ritkább, ha téiben szedhetünk
Virágot, s akkor is édest ízlelhetünk;
Örülnek a párkák Philemon nevének,
Kedvvel hosszabítják fonalát élteinek.
Az idő, mely siet sebes szárnyaival,
Nem hoz bút fejére tűnő napjaival.
Betegítő gondok setét fellegei
Nem terhelik szívét kínok seregei,
Örömmel néz vissza már múlt tavaszára,
S ősszel felváltozott hevesebb nyarára.
Múlt idő s jövő, ijesztő jelekkel
Nem furdalja szívét mardosó képekkel.
Csendesesen él, s várja végét pályájának,
Bátran lép szélére nyugovó sírjának.
Ilyen a jámbornak mindenkor jutalma,
És ha ellenkező történet hatalma
Olykor megfosztja is érdemelt bérétől,
Holta után veszi nyilván Istenétől.

TUDOMÁNYOK NEVELKEDÉSÉRŐL, BUDAI FERDÖBEN

Itt vagyok, hol hajdant zokogó Múzsával
Vén kopasz verselő nemzetek sorsával
Játszott, s öszvevetvén királyt jobbágyával,
Szabadságról mesélt s firkált pennájával.

Ó! múlt s következő időknek homálya,
Halandó titkodat hasztalan vizsgálja,
Mert a történetet akár mint csodálja,
Eseteknek rendit mégis nem találja.

Hol dühös Ibrahim szeg-paripájával,
Fekete Musztafa tízfontos baltával,
Csuporly fél mázsát nyomó buzgányával
Dőzsöltek, ott Phoebus mulat Minervával.

Hol haragos Ali despóti pompával
Divánt tartott ezer keresztyén kárával,
Véres törvényt szabott éles pallosával,
Ott áll az igazság mérséklő fontjával.

Ahol kényes kadi keresztyén rabokat
Sarcra vetett, s lóért cserélt sok foglyokat:
Ott immár bölcsesség formál tanítókat,

Természetvizsgálók adnak orvosokat.

Gondviselő Felség! hát így volt végezve,
Ezerhétszázhetvenhét lenne jegyezve,
Mikor tudományok bujdosván rettegve,
Budára szálljanak fejek felemelve?

Úgy van! így hozta ezt időnek forgása,
Országoknak, szükség, légyen változása:
Nem lehet világnak egy módon állása,
Ebben áll nemzetek fő-boldogulása.

Jer tehát, jó Barát! szent Gellért hegyére,
Nézzük Mátyás király palotahelyére,
Vessük szemünk csonka torony tetejére,
Küldjünk ezer áldást Mária fejére.

Ne sirassuk többé nemzet romlottságát,
Nézzük fiainknak pallérozottságát,
Csodáljuk rokonink sebes okosságát,
Várjuk csendes szívvel bajunk orvosságát.

Pozson nevekedik, Buda roppant lészen,
Prófétának szava most tudom, mit téssen,
Magyar haza megnő, szent, szép lesz egészen,
Fiaink jók lesznek Szencen és Cseklészen.

Ó Buda! te játszó szerencse labdája,
Gyászos eseteknek gyakori példája,
Ki régenten valál törökök prédája,
Te légy tudományok tündöklő fáklyája.

Így dúdoljunk mohos kőszikla tövében,
Tekintvén leendő dolgok örvényében,
Várjuk nemzetünknek aggott idejében,
Tudomány mit szül majd magyarok szívében.

Látok már hegyeken acélos nyársakat,
Hogy mennykő ne érjen bádogos tornyokat,
Tűzi pára hajtja a terhes hajókat,
Sodrott szél gyógyítja a romlott tagokat.

Ne készülj hát, jó Társ, kérlek, a halálra,
Látd, szép század nyílik nemzetünk hasznára,
Nem szorulunk többé szomszéd tárházára,
Mert bölcsnek szüksége nincs más aranyára.

Elmúlik veszendő kincsnek áhítása,
Igazságnak megtér sebesebb járása,
Kit hová sors rendel, ott lesz maradása,
Nem lészen iramló jó polgár állása.

Faluról az erkölcs béjön városokra,
Együgyű áldozat lobban oltárokra,
Elaludt szeretet leszáll jobbágyokra,
Gögös szív meghajlik erőtlen tagokra.

Harag és irigység több apró hibákkal
Eltűnik, megegyez Bellóna Múzsákkal,
Öszvekeveredik csoroszllya dzsidákkal,
Együtt fog recsegní duda trombitákkal.

Többet mit fog szülni tudomány hazánkban,
Istennél van, ő lát setét kamarákban,
Hol jövendők függvén kúcsolt zacskócskákban,
Kedvére omolnak halandók nyakában.

JEGYZETEK

Barcsay Ábrahám és Orczy Lőrinc egymásnak felelő verses leveleit, illetve egymás verseire utaló, levélben küldött verseit Révai Miklós 1789-ben kiadott *Két nagyságos elme költeményes* szüleményei című könyve alapján közöljük. Másokhoz szóló, illetve egymáshoz nem kapcsolódó verseiket nem szerepeltetjük. Barcsay Ábrahám verseinek közlésekor nagy segítségünkre volt a *Magyar Irodalmi Ritkaságok* Vajthó László-féle sorozatában, a Szira Béla és diákjai gondozásában megjelent 1933-as *Barcsay Ábrahám költeményei* című kötet. Itt mondunk köszönetet Tabák Andrásnak, aki a *Két nagyságos elme költeményes szüleményei* című könyvre figyelmünket felhívta.

A verseket a mai helyesíráshoz közelítő írásmód szerint adjuk közre, megőrizve az írásmód szerzőkre és korra jellemző vonásait, a tájszavak írásmódját, a metrikai okokból a hagyományostól eltérő helyesírást. Egy-két kivételtől eltekintve nem változtattuk meg a szövegben szereplő nevek, helységek, idegen szavak írásmódját sem.

Az 1789-es kiadás lapalji jegyzeteit a szövegben számmal jeleztük. A betűrendes jegyzetekben kurzívval jelöljük a szerzők írásmódja szerint szereplő személy-, helység-, népneveket, táj- és idegen szavakat, verssorokat.

A szövegrendezés munkájában iskolánk tanulói is részt vettek.

AZ 1789-ES KIADÁSBAN SZEREPLŐ LAPALJI JEGYZETEK

- [1] Machiavell – I. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [2] Dionysius Tirannus – I. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [3] Tamerlan – I. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [4] Török nagy szultán [\[vissza\]](#)
- [5] Senatus Populusque Romanus: Római Tanács és Nép [\[vissza\]](#)
- [6] Caesar alatt – I. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [7]

Gracchusok alatt – 1. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)

- [8] A gothusok Alarik alatt [\[vissza\]](#)
- [9] Libertas est iuxta leges posse viure (helyesen: Libertas est iuxta leges posse vivere: A szabadság törvények mellett lehetséges) [\[vissza\]](#)
- [10] Li Dechi (Consiglio dei Dieci, Tizek Tanácsa) [\[vissza\]](#)
- [11] Károlynak – 1. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [12] Cromwell – 1. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [13] Fő és alsó parlamentum [\[vissza\]](#)
- [14] Rousseau Jakab du Contrat Sociale [\[vissza\]](#)
- [15] Török birodalomban mind szolga és zsoldos, örökös úr nincsen [\[vissza\]](#)
- [16] Ostrogoth Alarik alatt [\[vissza\]](#)
- [17] Új volt a keresztyén vallás Caesárok alatt [\[vissza\]](#)
- [18] Görög és római vallás között lett szakadás [\[vissza\]](#)
- [19] Rómában [\[vissza\]](#)
- [20] Második Mahumed idejétől [\[vissza\]](#)
- [21] Lengyel, svecetes, danus s a többi – 1. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [22] Sacrum Imperium [\[vissza\]](#)
- [23] V. Károly alatt a reformatio miatt [\[vissza\]](#)
- [24] A 30 esztendő háborúkor [\[vissza\]](#)
- [25] A birodalombéli apró fejedelmek között [\[vissza\]](#)
- [26] A birodalombéli jelek: korona, pálca, sat. [\[vissza\]](#)
- [27] A választófejedelmek [\[vissza\]](#)
- [28] Mária Theresia alatt kezdetett a paraszt polgárnak védelme: s már nagylelkű fia, II. József alatt felszabadították az örökös jobbágyság alól – 1. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [29] Ezen írás a conföderatiók alatt költ 1772. esztendőben [\[vissza\]](#)
- [30] Láta szemével a szerző, miképen bújkáltak a moska népei előtt [\[vissza\]](#)
- [31] Gróf Hadik vitte bé az ausztriai hadat –1. Betűrendes jegyzetek [\[vissza\]](#)
- [32] Az ausztriaiinak, moskának, burgusnak (Ausztria, Oroszország, Poroszország uralkodóinak szövetsége Lengyelország felosztására) [\[vissza\]](#)
- [33] Jegyzésre méltó, midőn a királyt egy slakta elfogta s elvitte Varsaván kívül, megbánván cselekedetét, visszakísértette királyi udvarába [\[vissza\]](#)
- [34] Nagyja a nemzetnek, Radzsivil, Oszolinszki s más többek a háború alatt Eperjesen lepseltek, s ott megunatkozván Baváriát s Olaszországot megjártak [\[vissza\]](#)
- [35] A lengyel nemesség elmerült a kevélységben [\[vissza\]](#)
- [36] Egy dáma a szerzőt veres fogollyal (perdrix rouge) vendégelte Magyarország szélén [\[vissza\]](#)

- [37] Kivált 1772. esztendőben volt drágaságban [\[vissza\]](#)
- [38] A prókátorokat [\[vissza\]](#)
- [39] Értetnek a vásárt járó komédiások, kockások, lotteriások s több efféle pénz-kicsaló s erkölcs-vesztegető bitangok [\[vissza\]](#)
- [40] Jean qui pleur, et Jean qui rit. Voltaire (helyesen: pleure; János hol sír, hol nevet) [\[vissza\]](#)

BETŰRENDES JEGYZETEK

Achilles – Homérosz Iliászának főhőse, a trójai háborúban megbosszulja barátjának Patroklosznak halálát. A görög mondavilágban a hősiesség, barátság, szeretet eszményképe

Ádám uram – Kollár Ádám (1718-1783) jogtudós, a bécsi császári könyvtár igazgatója

aequilibrium – egyensúly

Aetna – Etna

Alarik – a nyugati gótok királya

Alba – Gyulafehérvár

Albis – Elba latinul

Ali Despóti – Ali janinai pasa (1741-1822)

Alkibiades – (i. e. V. sz.) athéni hadvezér, nagytehetségű és gyenge jellemű, aki sértődöttségből cserbenhagyta Athént és Spártát egyaránt. Végül a spártaiak ölelték meg

Almus – Álmos, Árpád vezér apja

Alpha és Omega – Isten jelképe, kezdet és vég

Amuráth – Amurat, török szultánok neve

Anacharsis – szkíta fejedelem, aki Szolón idejében beutazta Görögországot

Anchises – trójai hős, akit Zeusz bosszúból villámmal sújtott, ettől megbénult. Az égő Trójából Aeneas a vállán vitte ki

Anhalt – hercegség, a német birodalomhoz tartozott, hol szétszta, hol egyesítve, a XIX. sz.-ban az Észak-Német Szövetség tagja lett

Anna hegye – a cseh Érc-hegység egyik része

antiphona – az éneklésnek az a módja, mely szerint a karok fölváltva az egész szöveget, vagy a befejező mondatot éneklik; jelenti a szentírási szöveget, annak alap gondolatát, lelki hangulatát

antipoda – ellenlábás, átellenes; a földgömb ellenkező oldala, az ott élők

Apellas, Apelles – Nagy Sándor udvari festője

Ápis – az egyiptomiak szent bikája

Apollo – a költészet, jóslás, orvoslás, nyilazás istene

Areioszpagosz – Arész dombjáról kapta nevét, itt ülésezett a volt arkhonokból álló testület, amely felügyelte a törvények végrehajtását

Aristides – Arisztidész, a kiváló hadvezér és államférfiről van szó (i. e. 540? – 467), aki a perzsa háborúban tűnt ki, s aki Szolón alkotmányának helyreállításáért

küzdött

Árkádia – Peloponnészosz középső része; lapályos, dombos és magas hegyvidék váltakozik területén. A görög mondavilágban úgy tekintették, mint a paradicsomi ártatlanság vidékét, ahol mezőgazdasággal foglalkoztak, de a tudománnyal és művészetekkel nem törődtek. Az irodalomban a költészet hazájaként jelenik meg

arméni – örmény

aquilo – északkeleti szél

Arnau – csehül Hosztin, város az Elba mellett

Áron – a zsidók első főpapja, Mózes bátyja

Arouet – I. Voltaire

Aspasia – nagyműveltségű, híres görög szépség volt, Periklész második felesége, bár nem törvényesen, mivel nem volt athéni születésű

aszaló – szárító

Asztrakán – kormányzóság Oroszországban; város a Volga deltájában

auctor-író, szerző

bacae – *baccae juniperi*, borókafenyő

Bahárem – Baharim (Bahari) Alsó-Egyiptom arab neve

Báróczi Sándor – (1735-1809) író, műfordító

Bassora- „Kelet Athénje” – város az ázsiai Törökországban, az Ezeregyéjszaka meséiben szerepel

batavus – holland; 1619-ben a hollandok elfoglalják és lerombolják Indonézia fővárosát, s helyén felépítik Batáviát

bátor – (rég.) biztonságos

batuta – egyfajta román néptánc

belénd – bölény

Bellona – a rómaiak hadi istenasszonya, Mars felesége vagy nővére, egyesek szerint lánya vagy dajkája

Benyovszky Móric Ágost gr. – (1746-1786) katonatiszt, utazó, részt vett a porosz-osztrák örökösödési háborúban, a lengyel-orosz háborúban. Kamcsatkai száműzetéséből megszökött, Mauritius szigetére hajózott. 1774-ben Madagaszkár szigetén francia gyarmatot alapított; a bennszülöttek királyukká választották

berbécs – birka, heréit kos; báránybőrből készült sapka

berke-kondorság – birka-göndörség

Bermudes – Bermuda, szigetek az Atlanti-óceánban

berregtetem – párosítom

bikacsög címerű orosz cárok – csög: bog, bunkó (kancsuka), gúnyos megjegyzés a cári címerre, amely kétfejű sast ábrázol, fején korona, karmai közt országalma és jogar

bikfa – bükkfa

bik-haj – a bükkfa kérge

Bolinbrock – Bolingbroke, Henry Saint-John (1678-1751) angol tory politikus, a Stuartok visszahozása érdekében kifejtett tevékenysége miatt Franciaországba kellett menekülnie. Visszatérése után politikai és filozófiai írásokat publikált

bosporos – bosporus, borsporos: sült szárnyas maradékából fokhagymával, kenyérbél-rántással készült, borssal meghintett húslével föleresztett erdélyi étel. Más helyen főtt füstölt hús levéből készült savanyú leves

bővség szarva – Akhelóiosz (görög folyam és folyamisten) szarvacskája letört a Héraklésszel vívott harcban, ez a bővségszaru, a szaporodás jelképe

bramin – brahmin, brahman, a hindu társadalom legfelső papi kasztjának tagja, Brahman papja

Brutus, Decimus Junius – (i. e. 84-43) római politikus, Caesar bizalmasa, majd az ellene szerveződött összeesküvés résztvevője

Brutus, Marcus Junius – (i. e. 85-42) római politikus, a Caesar elleni összeesküvés egyik vezetője

bacentaureus – bucintoro, buzino d'oro: fényesen díszített, aranyozott ünnepi gálya, melyen a velencei dogé Mária mennybemenetele napján tengerre szállt, s gyűrűjét bedobva „eljegyezte” magát

Buffon, Georges Louis Leclerc – (1707-1788) francia természettudós, zoológus, elsőként vetette fel a matematikában a geometriai valószínűség fogalmát

Bukari – Buccari, város az Adria egyik öblében, virágzó szabadkikötő, a XVIII. sz.-ban a magyar kormány alá tartozott rövid ideig

buszma, buszmán – buta, bárgyú, faragatlan

butykáz – itt: belekotor

Cadmus – Kadmosz, Európé fivére, Théba város alapítója

Caesar, Gaius Julius – (i. e. 100–44) római politikus és hadvezér. Az első triumvirátus tagja, consul, Gallia helytartója, majd örökös diktátor és imperátor lett. Brutus és Cassius meggyilkolták

Calypso – Kalüpszó nimfa a görög mitológiában, Homérosz szerint beleszeretett Odüsszeuszba, akit hét évig fogva tartott a szigetén

Canton – Kanton

Carpathus – Kárpátok

Cartbago – pun városállam, i. e. 146-ban rombolták le a rómaiak

Cassandra – Priamosz trójai király lánya, a görög mitológiában jósnő. Apollón szerelmének visszautasításáért azzal bünhődött, hogy jóslatait nem hitték el, bár azok beteljesedtek

Cassius, Gaius C. Longinus – (i. e. ? – 42) római politikus, Brutusszal Caesar ellen összeesküvést szőtt

castellanus – várnagy

Catilina, Lucius Sergius – (i. e. 108-62) római patrícius, erőszakkal akart hatalomra törni miután sikertelenül pályázott a consuli méltóságra. Cicero leleplezte, elmenekült, majd toborzott hadseregét szétverték, ő maga elesett

Cato – Marcus Portius (i. e. 234-139) római politikus, író. A régi római erkölcsi szigor védelmezője, Karthágó elszánt ellensége. Marcus Portius (i. e. 95-46) előbbinek dédunokája, római politikus, Julius Caesar ellensége, akinek pharsalosi győzelme után öngyilkos lett

causa – (lat.) itt: ügy

Cecrops – legrégebbi hagyományok szerint Attika első királya

Céleus – eleusziszi király, aki vézna kisfiát, Démophónt a nála menedéket talált Déméter istenasszonyra bízta. Déméter éjszakánként ambróziával kenegeti és tűz fölé tartja az újszülöttet, hogy életben tartsa, sőt halhatatlanná tegye. A verssorban az emberi jóság jelképe

Ceres – (Déméter) a termés és a termékenység istennője a rómaiaknál „Ceres asszonyt néztem titkos szentségekben” – célzás az eleusziszi misztériumokra

chám – kán

chamáda – chamade (fr.) tárgyalási felhívást, megadást jelző dob – vagy trombitajel

Chlóris – görög tavaszistennő, neve virulót jelent; a római Flórával, az ősi szabin istennővel azonos. Leánynév, a deákos iskola költőinek kedvelt pásztornevei közül való

cibere – savanyú lé; korpakenyércibere

Cicero, Marcus Tullius – (i. e. 106-43) római politikus, író, filozófus, szónok

Clodius – Claudius, erőszakoságáról ismeretes római patrícius nemzetség, i. e. VI. sz.-ban költöztek Rómába a szabinok földjéről. Hadvezérek, konzulok, császárok kerültek ki a nemzetségből. Néro is tőlük származott

cócos – kókusz

Cocytus – a „jajgatás” alvilági folyója

Colchos – Kolchisz, az argonauták mesés kalandjáról ismeretes ókori vidék, a mai Kaukázus tájéka

commissár – biztos, katonai megbízott

Confúc – Konfuciusz – Kung – (fu) –ce (i. e. 551H-79) ókori kínai filozófus, tanításait követői jegyezték fel

Constantin – Constantius Flavius Valerius (280-337) római császár; 313-ban a milánói ediktummal a kereszténységet egyenrangúnak nyilvánította római vallással

Corsica, Corsicanus – Korzika(i): Korzikát a genovaiak 1786-ban eladták a franciáknak 2 millió frankért. A szigetlakok felkeltek, azonban 1789-ben vereséget szenvedtek, vezetőjük, Pasquale Paoli végül elhagyta a szigetet

Cromwell, Olivér – (1599-1658) az angol forradalom independens vezére, a köztársaság megteremtője, lordprotektor

Cupressus – Ciprus, a halál fája

Codrus – attikai király lett, miután kiüzte a dórokat

Cupido, Ámor, Erős – a szerelem istene. A mitológia családfáján szülei Aphrodité és Árész, néha Aphrodité és Hermész, sőt Aphrodité és Zeusz voltak

csapláros fia – Cromwell

Cseklész – Pozsony megyei helység, Esterházy kastélyáról híres

Cserei Mihály – (1667-1756) erdélyi történetíró

csimbók – fonott haj, csomó, átv.: körmönfont, csavaros elmélet

csomoszló – gyümölcs összezúzására való bunkósvégű faeszköz, burgonyatoró eszköz, szőlőfürt

Csuporly – ismeretlen, valószínűleg török név

dákus – dák, ókori nép, a trákok északi csoportja, az i. e. II. századtól Erdély

területén éltek

Dámon – a hű barát mintaképe, a deákos iskola költőinek kedvelt pásztornevei közül való

Danczka – Danzig

Dárius temetőhelye – Persepolis

Daun – Lipót József gróf, (1705-1766) osztrák tábornagy. Több hadjáratban részt vett, a hétéves (örökös) háborúban a csehországi Kollinnál megverte II. Frigyes porosz királyt

Demiurgos – a gnosztikus vallás alsóbbrendű istenei, részt vettek a világ teremtésében. Jelentése: alkotó, kézműves

Denhoff – eddig ismeretlen vezér neve

Diana (Artemisz) – neve „mészárló”-t jelent, görög istennő; természeti istenség, sújtó és védelmező egyszerre. Nyilaival képes mindenkire halált hozni (különösen asszonyokra), üzni a vadakat, de védeni is a karámok nyájait, az erdő vadjait. Hajósok, halászkok, vadászok a védelme alatt állnak

Didó – türoszi királylány a római monda szerint. A hazájából menekülve híveivel megalapította Karthágót. Az odaérkező Aeneasba beleszeretett, s mikor az elhagyta Karthágót, öngyilkos lett

Diogen – Diogenész (i. e. 404-323) görög bölcselem, a mindenről való lemondást tanította és gyakorolta. Híres hordója inkább agyagból tapasztott viskó lehetett. Neve „isten (Zeusz) szülötte” jelentésű, ezen a néven négy görög bölcselem ismeretes

Dionysius – (i. e. 431-367) hadvezér, politikus, négy hadjáratot vezetett Karthágó ellen, a görögök tengeri hatalmát megerősítette, Szürakuszaiban, a szicíliai görög gyarmaton türannosz volt, kegyetlensége és önhittsége miatt a moralista írók a zsarnokság jelképeként emlegették

diván – (perzsa: napló) itt: a szultáni tanács

Dnizster – Dnyeszter

driádesek – harmatot adó fa – nimfák, tündérek

Drusilla – Germanicus legfiatalabb lánya; bátyja, Caligula szeretője lett, aki Drusilla halála után (38-ban) az istennők közé helyezte és játékokat rendezett tiszteletére
Eger – az Elba mellékfolyója. Város is, amelyet a franciák 1742-ben elfoglaltak

éjtszaki koronás ravasz – Nagy Frigyes porosz király

Elis, Elysium – Elüzion – a görög – római mitológiában a boldog, büntetlen lelkek alvilági lakóhelye

Entremont – hosszú völgy Wallis svájci kantonban

Eol – Aeolus, a lipari szigetek mesés királya, a szelek ura

ephorok – ephorosok – az ókori Spártában az öt legfőbb állami hivatalnok elnevezése

Eneas – Aeneas, Aineiasz – görög mitológiai hős. A lángoló Trójából nyugat felé menekült, majd Karthágóból Didó szerelmét elhagyva az istenek parancsára Latiumban telepedett meg. Latinus király lányát vette feleségül, s utódaitól származnak a rómaiak

Engem – Savoyai Jenő herceg (1663-1736) francia származású osztrák katonatiszt, államférfi. A törökellenes felszabadító hadjáratok kiemelkedő vezére. 1697-es

zentai győzelméről van szó

evincálni – legyőzni. Ausztriát valóban ki is hagyták Lengyelország második (1793) felosztásából

fáta – (román) leány

Faunus – erdők-mezők jóakaró, jós istene (Pán a görögöknél)

Faustina Annia – Marcus Aurelius császár felesége, feslett élete miatt vált hírhedtté

fenili – vanília

Fernei – Fernay-Voltaire, község a Genfi tó mellett; nevezetessége a Voltaire-féle kastély, amelyben számos emléket őriznek

Fien – Vien Jós. Marié (1716-1809) francia festő

Filep – II. Fülöp, makedón király (i. e. 383-336) Nagy Sándor apja, 338-ban Chaironeianál aratott győzelmével megteremtette a makedón uralmat Görögországban

fischementi – Fischamend, falu Bruck alsó-ausztriai kerületi kapitányságban, gyakorlótér

fiscus – államkincstár

ficsór – ficsúr, fiatal legény

Filémon – Philemon és Baucis (Ovidius: Metamorphoses) phrygiai aggastyán, aki feleségével Baucisszal együtt barátian megvendégelte a vidék lakosaitól durván elutasított Zeust és Hermészt. Zeusz vízzel árasztotta el a vidéket, csak Philemon és Baucis menekült meg. Szeretetben éltek, egyszerre haltak meg és hársfává alakultak

Fridrik – a nyolc Frigyes közül valószínűleg II. Hohenzollern azaz Nagy Frigyesre gondol (1712–1786), porosz király, a felvilágosult abszolutizmus híve, a militarista bürokratikus államszervezet kiépítője

Fritz bátyánk – Nagy Frigyes

füstölő lésza – vesszőből font kerítés, kas, melyben füstölt holmit szállítanak

galand – szalag, pántlika

gelyvácška – golyva

Geneva – Genf

Glaucus – jóstehetségű tengeri isten. Az Argonauta mondában az Argó hajónak építője, kormányosa, majd tengeri démon. Egyszer holtfáradtan észrevette, hogy egy kimerült hal hozzáért egy fűhöz, ettől feléledt, megirigyelte a halat, beugrott a tengerbe, ahol Okeanosz és Thetisz minden emberi salaktól megtisztította és felvette a tengeri istenek sorába a halászok és bűvárok védőjeként

glida – gléda, egyenes sor

glugalás – valószínűleg gurgulázást jelent

golocás – galóca, sötétbarna, oldalán vöröspettyes, ízletes húsú édesvizi hal, „tavi pisztráng”

gombócákot – gombócokat

gotusok – gótok

göboly – levágásra szánt szarvasmarha, ökör

Gracchusok – Tiberius Sempronius (i.e.162-133) és Gaius Sempronius Gracchus (i.e. 153-121?) régi római patrícius, utóbb plebejus nemzetségből való testvérpár. Mindketten néptribunusok. A nagybirtok felosztása és az állami földek újraosztása révén akarták a nincstelen parasztokat földhöz juttatni. Optimata ellenfelei Tiberiust megölték, Gaiust öngyilkosságba kergették. A történetükre vonatkozó források három csoportra oszthatók: 1. optimata szemszögből írt művek, 2. reformok szükségét elismerők, 3. a Gracchusokat magasztalók. Orczy valószínűleg az első források híve, melyekben Cicero példájára elítélték a Gracchusokat, mert a polgárháború úttörőit látták bennük

guga – golyva, kelevény

Guibert, Jacques Antoine Hippolyte – (1749 – 1790) francia tábornok és katonai író, Korzika elfoglalója

Gyöngyösi István – (1629 – 1704) költő, ügyvéd, táblabíró, a magyar barokk költészet jelentős alakja

Hadik András gróf – (1710 – 1790) Mária Terézia őt bízta meg Galícia megszállásával és fölesketésével

Haemus – Balkán hegység

hagymáz – itt: a fantáziálásig túlfűtött, felzaklatott állapot, önkívület, lázalom

Haller László gróf – (1717-1751) Haller János erdélyi főnemes írónak, a Hármas História szerzőjének dédunokája. A Telemakus bujdosásának történetei fordítója harmincadosok – a szállított áru értékének harmincadát jelentő vám behajtói

Hébé – Zeusz és Héra leánya, az örök ifjúság megszemélyesítője, az istenek pohárnoka

Hémus – l. Haemus

Helena – Zeusz és Léda lánya, a világ legszebb asszonya, miatta tört ki a trójai háború

Hell Miksa – (1720-1792) jezsuita egyetemi tanár, csillagász. Sajnovics Jánossal szervezett csillagászati expedíciót Norvégiába

Hermes – Zeusz és Maia fia, ősi görög istenség, Zeusz hírnöke, követe, a halottak lelkének az alvilágba kísérője, az utazók, kereskedők és tolvajok istene

hiencek – v. heancok, így nevezik a Vas és Sopron megyei németiséget

Horácok – Horatiusok, ősi latin eredetű római patrícius nemzetség

Horatius, Flaccus – (i. e. 65 – i. e. 8) római költő. Vergilius vezette be az irodalom-pártoló Maecenas körébe. A közállapotokat ostorzó eposzokat, moralizáló szatírákat, Epikurosz eszméivel áthatott ódákat írt

Hudson blatonja – Hudson Balatonja, azaz tava

Hybla – három szicíliai város neve. Az egyik az Etna déli lejtőjén van, híres volt Hyblae istennő tiszteletéről, akinek papjai jel- és álmfejtők voltak. A másik kettő Szürakuszai közelében van. Az utóbbi Megara vagy Megaris néven szerepel. A költők által említett hyblai méz valószínűleg Megarából való

Hymen – a házasság istene

hypocondria – hypochondria, képzelt betegség

Ibrahim – török hadvezér

Ignác társasága – Jézus társasága, a jezsuita rend. Loyolai Szent Ignác alapította
1534-ben

Ilion – Trója

lile egno, qui quondam – Az vagyok, aki egykor...

Irriaus hegye – a Himalája nyugati fele (szanszkritül Himavat: hóban gazdag)

imán – imám, arab előljáró, vezér. Előimádkozó. Egyesek a Próféta utódjának tekintik

írisz – a szivárvány istennője, az istenek hírnöke

Jankó Jakab – Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778) a francia felvilágosodás nagy alakja

János uramék – a legénység

Jánus – Janus ősi itáliai, majd római isten, a kapuk, a kezdet és a vég ura. Két arca van, egyik a múltba, másik a jövőbe néz

Jató – Jattó Nyitra megyei falu

K... – Kassán. Valószínűleg Radvánszkyra céloz.

kadi – kádi, török bíró

Kalmár György – Kalmár György (1726 –1781) nyelvész, teológus

kankócska – kankó becézése, a szűr régies neve

Károly – Stuart Károly, angol király (1600 – 1649), a forradalom idején a hadsereg fogságába esik, bíróság elé állítják és lefejezik

Károlyi Antal gróf – (1732 – 1791) nagybirtokos, az ecsedi láp lecsapoltatására nagy gondot és pénzt fordított

kaszáslé – erdélyi étel, disznóhúsból, vagy füstölthúsléből zöldséggel készült savanyú leves

Kaunitz Wenzel, Anton gr. – (1711 – 1790) osztrák politikus, követ majd kancellár

Keve – hun vezér

kik seprőt kötöztek a nyírfa-ágakból – bacchánsnők

Kilenc Szüzek – múzsák

Kolbert, – Colbert, Jean-Baptiste (1619 – 1683) francia politikus, XIV. Lajos pénzügyminisztere, a merkantilista gazdaságpolitika képviselője. Nevéhez fűződik a flotta kiépítése és a francia gyarmatosítás Indiában és Kanadában

Kolin – Kollin, csehországi helység

komisz-nadrág – a vállalkozók kapták comissióba a ruhakészítést

Kónyi János – strázsamester, „a nemes magyar hazának együgyű hadiszolgája”, tréfa-mester. Bessenyei fűzfapoétának rajzolja Filozófusában. Barcsay megjegyzése is erre céloz

kornyodozva – kornyadozva, görnyedezve

kótyászó – naplopó, kótyavetyélő, elvesztegető

Krieger – ismeretlen mérnök

kucik – kuckó, a kemence padkája

Kulpa – a Száva egyik legjelentékenyebb mellékfolyója

Kumai Sybilla – Cumaei Sibylla – Apollón papnőjének, jósnőjének a neve. Számos

városban, változatban szerepel, fiatal lány, aki rajongó őrjöngésben jósol. Itt az itáliai Cumae város Sibyllájáról van szó

kübör – előőrs

labarum – római hadi, majd birodalmi zászló, melyet Konstantin óta a császárok előtt vittek

lapon – lapp

laurus – babér, babérfa; a költői hírnév jelképe

Lais – két híres hetéra neve. Az idősebbik Korinthoszból való, imádói közé Diogenész is tartozott; a fiatalabb Hyccarából származott, akiért Démoszthenész rajongott

Leander – egy abydusi ifjúnak a neve. Egy Aphrodité-ünnepen beleszeret Héróba Aphrodité papnőjébe, s ettől kezdve éjjelente átússza a Hellespontot, hogy találkozhasson vele. Egy vihar alkalmával a tengerbe fullad, s mikor ezt Heró megtudja, öngyilkos lesz.

leibei –Leibei (ném.) mellény

liberum vető – vétójog, a lengyel nemesi konföderációban alkalmazott vétójog működésképtelenné tette a kormányzást

Linus – a neve megszemélyesítése az „ai lanu v. lenu” = „jaj nekünk” felkiáltásnak; mitológiai szép ifjú, aki korán meghalt, s akit mély részvétellel gyászoltak. Az Adoniszra sőt Narcisszusra emlékeztető költő Linus más mítoszokban Orpheusz őseként szerepel, sőt egyesek létezőként tisztelték származó nagytekintélyű római plebejus nemzetség sarja. Számos politikus és hadvezér közül legismertebb Lucullus (i. e. 114-57), aki 71-ben visszafoglalta Kisázsiaát. A szabadrablást tiltó intézkedései miatt népszerűtlen lett, s megfosztották hadvezéri tisztétől. Visszavonulva fényűző életmódjáról vált híressé

Lucretia Tarquinia – legendás római asszony, az erkölcsösség megtestesítője. Amikor férje távollétében a király fia megerőszakolta, szégyenében öngyilkos lett

Lycurgus, Lycurg – számos létező és mondái alak neve. Az egyik legismertebb Spárta mondái törvényhozója, istenség, Zeusz egyik változata. A létezők között több híres athéni politikus és szónok volt

Machiavelli, Niccolo – (1469 – 1527) itáliai államférfi, író, a firenzei köztársaság vezető hivatalnok. A Mediciek visszatérése után kegyvesztett lett. A fejedelem c. Értekezésében az abszolút hatalmat, a szétagolt Itália helyébe az egységes nemzetállamot tartja kívánatosnak. E cél érdekében minden eszközt megengedhetőnek tart

Macsák udvara – Matschacker-Hof. Régi szálló Bécsben, az előkelő magyarok szállóhelye. 1920-ban megszűnt

Mahomet zsoltári – a Korán, a mohamedánok szent könyve

mái – itt: hegyoldalt jelent, egyébként az állatbőr hasi része (hölgymái: hermelin)

Mária – Mária Terézia (1717- 1780)

Mária Terézia – Mária Terézia és II. József jobbágyrendeleteit üdvözli Orczy. Mária Terézia szabályozta a földesúri szolgáltatásokat, II. József a szabadköltözködést biztosította, s a jobbágy-nevet törölte el, nem a jobbágyság intézményét

Marius Gaius – (i. e. 156-86) római hadvezér és politikus. A hadsereg reformja révén szoldos sereget szervezett. Szembekerült az előkelők érdekeit védő Sullával,

akinek győzelme után Észak-Afrikába menekült

Márli – Marly le Roi, XIV. Lajos híres kastélya, (Márli ugró patakai – a kastély szökőkútjai)

Mára – 1. Vergilius

Mautschon – talán Masson Antoine francia rézmetsző (1636-1700)

Méduza – a görög mitológiában az egyik Gorgó, kígyóhajú női szörny, akinek pillantásától az emberek kővé változnak; harangtestű, színes tengeri állat

Melpomene – a múzsák közül a tragédiára visel gondot, kezében a tragikus színészek álarca, feje körül borostyán. A szó dalos-t jelent

mendence – medence

Meótis – az Azovi tenger ókori neve

menüett – régi 3-4 ütemű, lassú francia tánc

Mérő – hadmérnök

mezge – fahántás után maradt édes lé, gyantás mézga

Midi – abbé de, valószínűleg VI. Pius pápára céloz, aki 1782-ben Bécsbe látogatott, hogy rávegye II. Józsefet egyházipolitikai rendeleteinek visszavonására

Miltiades – (i. e. 550/540 – 489) athéni hadvezér, államférfi, a marathoni győztes görög sereg vezére

Milton, John – (1608 – 1674) angol költő, író, az Elveszett Paradicsom, a Visszanyert Paradicsom s számos prózai, költői mű szerzője

Minerva – etruszk eredetű ősi római istenség, a tudományok, művészetek pártfogója

Minős, Solon, Lycurg uramék – görög történelmi könyveket ért alatta

mirigy – itt: vész, járvány (rég.)

Mithridates – pontusi király (i.e.132-63), a rómaiak ellen számos háborút folytatott, végül Pompeius leverte

módi – divat

Moecenas – Maecenas C. Cilnius (i. e. 70? – 8) fejedelmi családból való, egy ideig Róma kormányzója, Augustus bizalmas barátja. Visszavonulása után az irodalomnak és művészeteknek élt, pártolta a római írókat

Mojzes írásában – az Ószövetségben

Mokka habjával Szegednél felváltom – kávéra cserélem ki

Montesquieu Charles-Louis de Secondat báró – (1689 – 1755) francia politikus, jogelméleti, közgazdasági író, a francia felvilágosodás első nagy alakja

Montezum – Montezuma (1467 – 1520) azték uralkodó, a spanyolok fogságba ejtették, annak ellenére, hogy nem tudott eredményes ellenállást szervezni, sőt beengedte őket; saját népe követte meg (mások szerint éhen halt a fogságban)

Móric gróf – valószínűleg Benyovszkyról van szó

Morus – Sir Thomas More (1478 – 1535) angol filozófus, politikus, író, az Utópia szerzője. VIII. Henrik lefejeztette, mert az anglikán egyház létrehozása miatt lemondott a lordkancellári tisztéről és megtagadta a hűségesküt

moska – muszka, orosz

Musztafa – török vezér, talán Kara-Musztafa, Bécs ostromlója (1683), Thököly szövetségese

mysantrópia – embergyűlölet, emberkerülés

- Nagy Károly – (742 – 814) frank király, majd császár; hatalmas birodalma Nyugat- és Közép-Európára terjedt ki
- Nagy Sándor – (i. e. 356-323) hadvezér, Makedónra királya, Arisztotelész tanítványa. 331-ben legyőzte III. Dareioszt, birodalma Indiáig terjedt
- nagycsögű – csög: görcs, bog göcs; tehát nagy görcsös bot
- Nassau nemzetségre* – Nassau Dillenburg, régi német grófi, majd hercegi család; leszármazottjai között Orániai Vilmos németalföldi, III. Vilmos angol uralkodó s számos fejedelem ismert
- Náso, Násót nem rómaid, hanem Tomitánust* – Publius Ovidius Naso (i. e. 43 – i. sz. 17) kiváló római költő; a megjegyzés arra utal, hogy i. e. 8-ban Augustus császár Tomi Fekete-tengeri városba száműzte
- nazamon* – afrikai nép
- Neptunus (Poseidon) – a tengerek istene. Jelvénye a háromágú szigony, szent állata a ló s a delfin
- Néreus* – az Egei-tenger jóstehetségű istene. A tenger mélyén lakik lányaival a Néreiszekkel
- Néró Claudius Caesar Germanicus – (37-36) római császár. Anyját, feleségét, testvérét eltette láb alól, tanítóját, Senecát öngyilkosságba kergette. Róma egy részének felgyújtását is neki tulajdonították. Rémuralma ellen több felkelés támadt, végül elmenekült Rómából, öngyilkos lett
- Ninon, Lenclos de, – (1616-1706) francia kurtizán
- nobile – a velencei nemesség
- Nord gróf – Péter orosz nagyherceg és jövendő cár ezen a néven jött Bécsbe II. József látogatására 1781-ben
- „O cives, cives, querenda pecunia primum est; virtus post nummos” – Polgár, ó polgár! Gyűjts pénzt legelőször is aztán jöjjön majd az erény! (Horatius Az episztolák első könyve, Horváth István Károly fordítása)
- Omár – Mohamed veje, kalifa, (634) Szíria, Perzsia, Egyiptom meghódítója
- Omar* – Omar Khajjám (1025-1050 között – 1122), perzsa tudós, filozófus és költő
- Omphales* – Omphale lüdiai özvegy királyasszony, akinél Héraklész büntetésül három évig szolgált, majd Héraklészről néhány lüdiai istenségnek adott életet
- Orczy hidegéről* – hidegleléséről
- Orpheus* – a görög mitológia legendás költője és lantosa. Személyét hol a költők ősenek, istenek rokonának tekintették, hol a mesebeli thraxok törzséből eredeztették. Zenéjével a vadállatokra és az alvilág lakóira is tudott hatni. Feleségét, Euridikét fel akarta hozni az alvilágból, de megszegte Hádész feltételét, ezért másodszor is elvesztette feleségét
- osztozás – gúnyos megjegyzés Lengyelország első (1772) felosztására
- osztrakizmosz – cserépszavazás, az athéni demokráciában a népgyűlésen (legalább 6000 ember részvételével) cserépdarabokon történt titkos szavazással száműzték a demokráciára veszélyes, hatalomra törő személyt
- Pactolus* – aranyfövenyű folyó Lüdiában

palackás – poloskás

Pallás – Pallas Athéné, a tudomány istennője

Pán – a legelők és az erdők istene, bakkecske

Pandára – görög mitológiai nőalak, akit az istenek az emberek vesztére teremtettek.

Bűvös szelencéjébe a reményt és a bajokat zárták, Pandora kíváncsian kinyitotta, majd visszazárta, s emiatt a bajok remény nélkül elárasztották a földet

Paphos – város Ciprus szigetén, Vénus-templommal

pargaménás – pergamenes

Paris – trójai királyfi, aki az istennők versengésében a legszebbnek, Aphroditének adta az almát. Aphrodité hálából megszőkteti Helénát, a spártai királynét, akit Parisz Trójába visz. Emiatt tör ki a háború, melybe az istenek mindkét oldalon beleszólnak. Parisz mérgezett nyíltól kap halálos sebet

párkák – görög moirák, a sors istennői, ők fonják, szövik és vágják el az emberi élet fonalát

Parnassus – a költészet, dicsőség jelképe, a kilenc múzsa lakhelye

pászma – szőlőtábla

patagonok – valószínűleg Patagónia lakói, dél-amerikai ritkán lakott táj Chile és Argentína területén

Pégu – hegység Hátsó-Indiában, Birma brit-indiai provinciában

Pen – Penn William (1644-1718) angol, majd amerikai politikus. 1681-ben Pennsylvania néven gyarmatot alapított a kvéker felekezet részére. A vallásszabadság híve volt, ötven évig sikerült biztosítani az indián törzsekkel

Péterkés villogás – Szt. Péter dörgése, villámlás. Itt: ágyúvillanás

Petronella – Felső-Pannónia helysége a Duna jobb partján. Közelében a régi Carnuntum romjai

Pharsal – Pharsalos, Thrákiában itt aratott győzelmet Julius Caesar Pompeius felett i. e. 48-ban

Phébé – Phoebé, több alakban él a görög mitológiában, itt valószínűleg a fában élő és vele együtt élő-haló nimfáról van szó

Philemon – I. Filémon

Phillis – (lomb), leánynév (lásd: Chlóris)

Phoebus – Zeusz és Létó fia, eredetileg napisten (Phoibosz: ragyogó), később a költészet, a szellemi tisztaság istene, a Múzsák karvezetője. Más néven Apollón

Phryné – szépségéről híres athéni nő. Itt álnév

Pilades – Püladész, phokiszi királyfi, Oresztész barátja. Ez a bensőséges barátság a mondái hőskor tipikus példája, mint pl. Akhilleusz és Patroklosz, vagy Damon és Phintiasz

pimpós – itt: cifrálkodó

Pindus – thesszáliai hegylánc

Plátó – Platón, görög filozófus (i. e. 427-347) az ókori idealizmus legnagyobb képviselője, nagy hatással volt rá Szokrátész ismeretelmélete, Hérakleitosz dialektikája

Plátó formájára üssük kalapunkat – bölcselkedjünk

plundra – köntös

Plútó – Plútón, Hádész – az alvilág istene. A görög néphumor szerint neki halmoz fel

minden kincset az ember

Polybius – i. e. a II. században élt előkelő származású hadvezér és politikus, történétíró. Mikor a rómaiak legyőzték Makedóniát, többet magával Rómába hurcolták. Később visszatért Görögországba, de híve lett a római világbirodalomnak. Midőn Görögország római provincia lett, őt bízták meg a római alkotmány alkalmazásával. 40 kötetben egyetemes történetet írt

Pomona – a fák gyümölcsét védő istenasszony, aki férje mellett más istenekkel és félistenekkel kacérkodik

Pompéjus – Pompeius Gnaeus Magnus (i. e. 106–48) római hadvezér és politikus. Caesarral és Crassusszal létrehozta az I. Triumvirátust

Pontus (Euxinos) – Fekete-tenger

Pop – Popé, Alexander – (1688-1744) angol költő és műfordító; *Essay on Man* című művét Bessenyei fordította

Pócsban szolgálnak régi oltároknak – Pócs, Szabolcs megyei búcsújárárhely

pospolita – itt a lengyel nemesi köztársaságról van szó

pótrás – polturás, olcsó

Priamus – trójai király

projectum – tervezet, javaslat

protector – védnök

pruszus – porosz

Racin – Racine Jean (1639-1699) francia drámaköltő. Első darabjait Molière színháza mutatta be

redout – bálterem

Rómaival korcsos hivatal magában – a „római szent birodalom császára” cím bírálata

rotmist – rotmistrz (lengyel), huszárkapitány

Sajnovics János – (1733-1785) csillagász, nyelvtudós, jezsuita tanár. A lappok földjén végzett csillagászati megfigyelései során fedezte fel a magyar és a lapp nyelv rokonságát. A Halotti Beszéd első közlője

sálemi templom – jeruzsálemi templom

satrapa – perzsa tartományfőnök

Satarnus – a vetés, a mag, a szőlőművelés római istene, csillag

Scipiók – híres római hadvezérek, politikusok; a pún háborúban négy Scipio is harcolt, az Africanus melléknevű volt a legismertebb. A Cornelius nemzetségből valók

Scylla – Szkülla, mesebeli szörnyeteg, a görög mondákban a tengeri viharok megszemélyesítője, aki a hajósokat vízbe sodorja

scythia – szittyia, szkita, közép-ázsiai eredetű lovasnép. Királyságuk az i. e. VIII-VII. századtól a II. századig, a szarmaták támadásáig állt fenn a Fekete-tenger északi partján

sebhetni – sebesíteni, sebezni

Semele – Dionüszosz (Bacchus) anyja, a termőföld istennője

Seneca, Annaeus – (i. e. 4 – i. sz. 65) római filozófus, költő, 54-ben konzul, Néró

- nevelője volt, összeesküvéssel vádolták, Néro halálra ítélte
- sentyce* – zsendice, visszamaradt lé a felforrt túróból, orda, savó
- seraill* – szeráj
- Simois* – a trójai háborúban emlegetett egyik folyó
- sínese* – franciául les chinois, kínaiak
- slakta* – slachta, a lengyel köznemesség neve
- Socrat* – Szókratész, görög filozófus (i. e. 469-399) Platón mestere. Etikájának alapelve, hogy senki nem cselekszik készakarva rosszat, beszélgetéseiben a jót, az erényt igyekezett tisztázni. Nagy hatással volt kora szellemi életére, bár műveket nem hagyott hátra. Platón és Xenophon örökítette meg gondolatait. Hamis vád alapján halálra ítélték
- soholt* – sehol
- Solon* – Szolón – (i. e. 640 körül – 559) athéni államférfi, törvényhozó
- Staniszló* – II. Szaniszló Ágost (1732-98) Lengyelország utolsó királya
- statua – szobor
- Strymon* – Strymo, Struma (ma), határfolyó Macedónia és Thrácia között
- Suíla, Lucius Cornelius – (i. e. 138-78) római hadvezér és politikus, diktátor, ellenfelei közül majd kétezret kivégeztetett
- sullog – (tájszó) settenkedik, alattomosan kullog
- svecusok* – svédek
- Swift, Jonathan – (1667-1745) angol író, költő, anglikán pap. Főműve a Gulliver utazásai c. satírus regénye
- Sybaris* – kicsapongó lakóiról ismert dél-itáliai város
- Sybilla* – I. kumai Sibylla
- szarmaták – iráni eredetű nomád nép, kelet-európai hazájukat elhagyva az I. sz.-ban jelent meg első csoportjuk az Alföld területén
- Szene – Pozsony megyei város, gazdasági iskolájáról híres
- Szent András hava – november
- Szenta* – Zenta
- szentencia – itt: ítélet
- Szeretet – itt: Amor
- Szilen – Silenus, Szilénosz, Pán, Hermész fia, Dionüszosz nevelője a görög mitológiában. Jósolatait és tanításait a bor mámorában adja elő
- Szklenó – Szklenófürdő, felvidéki melegvízű fürdőhely Garamszentkereszt járásban szomszéd kopasz – a török
- sztaroszt* – sztaroszta, Lengyelországban: helytartó, kerületi kapitány
- Sztrigy – folyó a Felvidéken
- Tágus* – folyó Portugália és Spanyolország területén, a mai Tajo, vagy Tejo Tamerlan – Timur-Lenk (1336-1405) közép-ázsiai uralkodó. Kegyetlenségekkel kísért hadjáratai során meghódította Perzsiát, a Kaukázus vidékét, India északi részét
- Tanais – a Don folyó régi neve

Tassz – Tasso, Torquato – (1544-1595) kiemelkedő olasz költő, eposzokat, mitológiai pásztordramákat írt

taxás – adós

Telemak – Telemachos, Odüsszeusz és Pénélopé fia a görög mitológiában. Apja keresésére indult, hogy segítse hazatérni

Thalia – a vígjáték múzsája, a színészet istennője; itt: vidámság

Themis – Uranosz és Gaia lánya, a törvényesség és a jogrend istennője

Thétis – a görög mitológiában a tenger istennője, halandó férje van, a fia Achilleusz

Tibur – ma Tivoli, előkelő római nyaralóhely volt

Titus, Flavius Vespasianus – (41-81) római császár, hadvezér

tomus – (lat.) kötet

Trajanus – Traianus, M. Ulpius – (i. sz. 53-117) hispániai származású római császár, hadvezér

Trajanus hídjá – mikor 101-ben Traianus a dákok ellen vonult, leverte Decebalus dák fejedelmet, a Dunán remek hidat építtetett a Kazán szoros közelében treffen – itt: ütközet

Triton – Poszeidon (Neptunus) fia, félig ember, félig hal. Kagylókürtjébe fújva parancsol a tengernek

Trója juhásza – Páris, Priamosz fia

tubus – cső, itt: látcső

tunyogó – ellustuló

tyrannis – zsarnok uralom

Tyrus – Tirusz, Szidón után a legjelentékenyebb föníciai város

Ulisses – Odüsszeusz

Varró, Marcus Terentius – (i. e. 116-27) római író, polihisztor, Caesar és Augustus híve, főkönyvtáros

Vauban, Sebastien le Prère de – (1633-1707) francia tábornagy, XIV. Lajos várépítő hadmérnöke

Vergilius, Maró Publius – (i. e. 70- i. e. 19) a római költészet egyik legnagyobb alakja

Verbőcz fiai – a jogászok

verdigály – fardagály, a szoknya azon részének a kidudorodása, amely a fart takarja

verő-kos – faltörő kos, a rómaiak kosfejű harci eszköze

Verulám – Francis Bacon, Verulam bárója (1561-1626), angol filozófus, államférfi, I. Erzsébet és Jakab minisztere, lordkancellár

Vesta – a családi tűzhely istennője. Rómában az állam örök tűzét Vesta-szüzek őrizték

viaszkos saru – sárga csizma

virtus – erény, hősiesség, vitézkedés

Viszla – Visztula

Voltaire-Francois Marié Arouet (1694-1778), a francia felvilágosodás egyik legnagyobb alakja. Bessenyei Györgyre nagy hatással volt

Voltér – I. Voltaire

Vulcán – Vulcanus, ősi itáliai tűzisten, a tűz őselemének jelképe

Werbung – toborzás

zanócos – zanót, erős gyökerű parlagi bozót, perjefű

Zénó, Zénón – eleai (kb. i. e. 490-kb.430) és kitioni (kb. i. e. 336-264) görög filozófusok

Zobor – a Nagy Fátra egyik hegye Nyitrától észak-keletre

Zoroaster, Zarathustra – (valószínűleg az i. e. első évezredben élt) az óperzsa vallás megalapítója

zsib – zsibaj

Xerxes – óperzsa akhaimenida uralkodó görög neve, i. e. V. században élt, a jelentősebbik I. Dareiosz fia volt

---

ISBN 963 01 7422 7

ISSN 0236 7920

Táncsics-sorozat, 9. füzet, 1993.

**Felelős kiadó: dr. Ács Katalin,
a budapesti Táncsics Mihály Gimnázium igazgatója**

Példányszám: 500

**Tevan Andor Gimnázium, Nyomdaipari Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola,
Békéscsaba
Felelős vezető: Németh Lajos igazgató**
